

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

Disputatio XIX. De infidelitate Paganismi, & Iudaismi, quæ reperitur in non baptizatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

re si ex hoc otiretur promissio specialis circa fidem retinendam, eadem esset circa alia peccata mortalia vitanda; quod tamen nemo admittit.

105

Denique dixi etiam eodem loco, facilius posse inueniri specialem hanc malitiam in Apostasia, quatenus Apostata recedit à subiectione, & obedientia, quam ex baptismo suscepto debet Ecclesiæ, & summo Pontifici, cum subditus per baptismum factus est, à qua obedientia, & subiectione recedit transiens ad aliam sectam. Hæc tamen malitia imprimis non est vniuersaliter communis omni Apostasie latius acceptæ: nam Catholicus transiens ad aliquam hæresim peculiarem, quæ non negaret supremam Pontificis potestatem, non contraheret hanc malitiam, & tamen esset Apostata à fide per baptismum suscepta; sumptum saltem *Apostata* nomine in minus stricta significatione, & prout diximus supra, omnes hæreticos posse non improprie vocari Apostatas. Deinde Cathecumenus, qui à fide suscepta rediret ad Iudaismum, vel Paganismum, posset etiam vocari Apostata in minus stricta significatione, ut supra etiam concessimus: & in eo non inueniretur hæc specialis malitia, cum adhuc non contraxisset subiectionem, & debitum obedientiæ respectu Ecclesiæ, & Pontificis, saltem debito proximo, quod contrahitur in baptismo, licet haberet debitum aliquod remotum, quatenus haberet debitum suscipiendi baptismum, quo suscepto contraheret debitum proximum, & fieret subditus Ecclesiæ. Denique quidquid de hoc sit, certum est ex supra dictis, hanc specialem malitiam, non esse explicandam in confessione, nisi quatenus explicatur qualitas sectæ, ad quam post baptismum transit; qua explicata, iam eo ipso confessio constat, negatam esse obedientiam Pontifici debitam, quam sectatores illius sectæ communiter negant cum nulla sit hodie secta, quæ non includat schisma, & neget obedientiam Romano Pontifici: si tamen aliquis in specialem aliquam hæresim incidisset, ab obedientia Pontificis extrahentem, deberet hanc circumstantiam in confessione explicare, nec sufficeret dicere, se admisisse assensum aliquem contra fidem, quia per hoc non explicaretur violatio subiectionis debite Ecclesiæ, & Pontifici; sicut propter eandem rationem dixi *disp. illa 16. de penitent. n. 292.* debere explicari qualitatem sectæ, ad quam aliquis transit propter diuersa alia peccata, quæ singulæ sectæ asserre, & proficere solent, contra alias virtutes specie diuersas, licet in ratione infidelitatis non habeant differentiam specificam.

DISPUTATIO XIX.

De infidelitate Paganismi, & Iudaismi, quæ reperitur in non baptizatis.

SECTIO I. *Utrum infidelitas aliquando sine peccato infidelitatis contingat.*

II. *De potestate Ecclesiæ in infideles non baptizatos, quæ, & quanta illa sit.*

III. *An infideles non baptizati possint retinere potestatem, vel iurisditionem supra fideles, & an possint ea potestate privari.*

E Paganis, & Iudeis baptizatis nihil speciale dicendum est, cum in sacro Ecclesiæ, æquiparentur hæreticis, quoad omnes penas, ut diximus *disp. præcedenti sect. vltima*, atque ideo cum hæreticis solent computari in omnibus odiolis. Vnde prohibitio etiam matrimonij, cum infidelibus quoad impedimentum dirimens non habet locum in matrimonio cum Iudæo, vel Pagano baptizato, sed cum non baptizato. Prohibito autem coniugandi, & conuersandi cum Iudæis, an intelligatur etiam respectu Christiani Apostata, quod Iudaismum transiit, videbimus infra, agentes de hac prohibitionem, *disp. 24. sect. 4.* ubi de communicatione in vniuersum cum infidelibus sermo rebit. Nunc ergo pauca aliqua tractanda erunt, quæ ad hos simplices infideles non baptizatos pertinere possunt.

SECTIO I.

Utrum infidelitas aliquando sine peccato infidelitatis contingat.

Infidelitas dupliciter sumi potest: primo ut inuoluit vitium, & malitiam, ac oppositionem contra præceptum fidei, & in hoc sensu certum est, non posse esse sine peccato, sicut nec homicidium, aut perurium si formaliter consideretur: nam licet possit contingere occisio priuata auctoritate, & sine exultatione inculpata tutela, & tamen sine peccato saltem graui, vel propter inaduertentiam, vel propter ignorantiam inuincibilem: tunc tamen non erit proprie, & formaliter homicidium, quia non habet malitiam formalem iniustitiæ, quam homicidium essentialiter inuoluit: sic ergo hæresis non potest contingere sine peccato graui, quia hoc nomen significat errorem contra fidem cum pertinacia culpabilis quod idem dici potest de infidelitate, si formaliter, & strictè accipitur. Nunc ergo non loquimur de infidelitate in hoc sensu, sed magis absolute, propter secundum modum nostrum concipiendi indifferens est ad culpam, & ad carentiam culpæ: & quærimus, an error contra fidem nostram contingere possit solum materialiter, & absque malitia formali infidelitatis. Nec etiam est dubium de vno, vel altero errore contra vnam, vel alteram veritatem nostræ fidei: nam eiusmodi errores etiam in Catholicis, non solum impunitis, & rusticis, sed aliquando etiam peritis, & doctis inueniuntur absque culpa. Sed quæstio est de errore contra fidem nostram vniuersalem, qualis erat in Paganis, Gentilibus, vel etiam hæreticis an totus ille status infidelitatis excusari aliquando possit à peccato saltem graui, propter ignorantiam inuincibilem errantis. Vel certe an possit in verisque tam fidelibus, quam infidelibus ignorantia inculpabilis reperiri, earum rerum, quarum fides necessaria est ad salutem æternam.

Rursus quæstio hæc duplicem sensum habere potest; primus est, an possit esse ignorantia inculpabilis horum obiectorum talis, ut ea obiecta,

nec ex revelatione diuina credantur per fidem, nec etiam aliunde cognoscantur, v.g. vt sine culpa aliquis ignoret esse vnum Deum, qui providentiam habeat rerum humanarum, & primum, sup-
pliciumque statuat bene, vel male operantibus; animam esse immortalem, & alia huiusmodi, quæ independentes à revelatione diuina, & solo natura lumine cognosci possunt. Secundus sensus est; An possit sine culpa ignorari reuelatio Dei, de his obiectis, quæ reuelatione ignorata, credi non possunt per fidem, licet aliunde cognoscantur, quæ cognitio non sufficit ad salutem, quæ sine fide obtineri non potest. Prior autem sensus non pertinet ad hunc locum, sed tractari solet in prima secunda ubi agitur de ignorantia; & ibi queritur, an possit dari ignorantia inculpabilis circa ea, quæ sunt de iure naturæ. Et omnes ferè concedunt posse saltem pro aliquo tempore dari circa aliqua ex iis obiectis, non solum quæ obscuriora sunt, vt de prohibitione vsuræ, de malitia mendacii ex causa prolatis, de malitia simplicis fornicationis, de pluralitate vxorum prohibita, & similibus; sed etiam circa obiecta alia clariora; vt de vindicta non sumenda propria auctoritate, & de aliis ad Deum pertinentibus, vt faceret Suarez *disp. 17. sect. 2. num. 7.* Coninch *disp. 18. dub. 2. num. 12.* Vasquez & alij, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez *lib. 1. in decal. cap. 16. num. 33.* qui affert in exemplum pollutionem voluntariam, cuius malitiam aliqui præsertim pueri, qui aliunde peccare possunt, inuincibiliter ignorant. Alia verò obiecta clarissima sunt, quæ ignorari non possunt, vt malitia homicidij sine causa commissi, debere parentes honorari, quod tibi non vis alteri non esse faciendum, & his similia. An verò circa Dei existentiam, & eius providentiam dari possit aliquando ignorantia inculpabilis, non est huius loci vt dixi; nunc enim solum agimus de peccatis contra fidem: illa autem ignorantia, si daretur in homine, qui nullam notitiam, vel suspensionem habuit de diuina reuelatione, etiam si esset peccatum; non tamen esset contra fidem, sed contra obligationem naturalem cognoscendi Deum ex creaturis, & eius effectibus.

3 Posterior ergo solus sensus est, qui pertinet ad hunc locum, an scilicet ignorantia nostræ fidei, vel totius, vel eius partis, quæ necessaria est ad salutem, quatenus per fidem nosci possunt, contingat sine graui peccato. Suppono autem, inter ipsos fideles posse aliquando reperiri ignorantiam inculpabilem, non solum aliarum rerum fidei, sed etiam illarum, quarum fides explicita est necessaria ex præcepto, vt cum aliis fatentur Suarez *que sine graui disp. 15. sect. 1. num. 10.* Hurtado *disp. 65. sect. 2. §. 10.* Vasquez, Azor, Nauarrus, & alij multi, quos affert & sequitur Sanchez *lib. 2. in decal. cap. 3. num. 20.* addens, non raro, sed frequenter eam ignorantiam inculpabilem contingere. Difficultatis esse potest, an contingat etiam hæc ignorantia, seu omisso fidei explicitæ inter fideles, inculpabilis, circa ea, quorum fides explicita necessaria est, necessitate medijs, quale est, Deum vnum esse, & remuneratorem, & in satis communi sententia, Trinitas personarum, & incarnatio.

4 Negant à fortiori omnes ij, qui eam ignorantiam inculpabilem etiam in infidelibus non concedunt, quos postea referemus. Sed specialiter inter fideles dari non posse dicunt Gabriel, in 3. *dist. 25. art. 2. post. 5. conclus.* Durandus *ibid. q. 1. num. 9.* quos sequitur Eman. Roderic. 1. *tom. sum-*

ma *cap. 88. num. 4.* & Lorca *hic disp. 34. & in 1. 2. sect. 4. disp. 30.* Alij tamen eam ignorantiam inculpabilem admittere videntur, loquuntur enim vniuersaliter de articulis nostræ fidei: ita loquitur Sanchez *dicto lib. 2. in decal. cap. 3. num. 20.* vbi vniuersaliter loqui videtur de ignorantia etiam circa necessaria necessitate medijs: nam postea *num. 23.* dicit instruendos esse eos rusticos in articulo mortis à Confessario circa Trinitatem, & Incarnationem, quorum fides explicita est necessaria necessitate medijs: quorum rusticorum ignorantiam, *num. 21.* cum Azorio dixerat esse sæpe inuincibilem. Eodem modo loquitur Coninch *disp. 4. dub. 1. n. 231. & 233.* Clarius id docet Castro Palao 1. *tom. tract. 4. disp. 1. puncto 11. n. 5.* Addit tamen, eam ignorantiam inuincibilem circa necessaria necessitate medijs, raro inter fideles contingere: loquitur autem non de fide explicita Trinitatis, vel Incarnationis (hanc enim superius *puncto 9. n. 7.* dixerat, non esse medium necessarium) sed de ignorantia circa fidem Dei potentis remittere peccata, & gratiam, gloriamque concedere, quam dicit esse necessariam necessitate medijs.

Ego distinguendum puto iuxta id, quod dixi *supra, disp. 12. sect. 4. & seqq. vbi* de iis obiectis, quorum fides explicita est necessaria necessitate medijs, & dixi, aliquorum obiectorum fidem esse necessariam, omni moda necessitate medijs, aliorum verò solum esse per se loquendo, per accidens tamen posse aliquando sufficere fidem implicitam, vel in voto, quod de fide explicita Trinitatis, & Incarnationis dixi esse probabile.

Quo supposito, si sermo sit de fide Dei remuneratoris, facile concedo cum prima sententia non dari inter fideles ignorantiam inuincibilem de his articulis: si verò sermo sit de fide explicita Trinitatis, & Incarnationis, concedo cum auctoribus secunde sententiae, posse inter fideles reperiri aliquando ignorantiam inuincibilem de iis obiectis. Pro quo aduerto, dubium propositum debere intelligi, de homine fideli non solum materialiter, (vt ita dicam) sed formaliter. Potest enim contingere puerum aliquem baptizatum in infantia, & habentem habitum fidei infusæ, enutriti postea apud infideles. De quo puero, quod attinet ad hoc punctum, idem dicendum erit, quod dicitur de infidelibus non baptizatis, in quibus si potest dari carentia inculpabilis fidei de vno Deo remuneratore, idem dicendum erit de illo puero baptizato apud ipsos enutrito: Cum non potuerit habere aliunde maiorem notitiam reuelationis diuinæ de iis obiectis, quam illi, apud quos nutritus est. Dubium ergo debet intelligi de homine fideli nutrito inter fideles: imò hoc ipsum debet etiam intelligi, in sensu formali, hoc est, quòd sit nutritus inter fideles, vt fideles sunt. Posset enim etiam contingere, statim à primo rationis vsu, perum aliquem rusticum ad custodienda pecora à suis destinari, neque ad eos nisi semel in hebdomada redire, quo tempore de religiosis rebus non ageretur sed de cæna, & somno capiendò: quare licet à fidelibus nutritus, non tamen formaliter vt fidelibus, atque ideo non minus capax esset ignorantie inuincibilis, quam alij, qui apud infideles nutriuntur. Hic tamen casus fortasse non est moralis, nec continget, quod vel à domesticis aliquando, vel certè à sodalibus in agro non accipiat fidei notitiam saltem sufficientem, vt teneatur inquirere, & iam

Sententia
Auctoris.

iam ignorantia non sit omnino inculpabilis, sed culpabilis.

6 Hoc ergo supposito, probari potest facile nostra conclusio: nam qui non solum habet habitum fidei infusum, in baptismo, sed etiam apud fideles enutritur, & cum illis formaliter ut fideles sunt conuersatur, non potest ignorare illa potissima capita nostræ religionis, per quæ fides nostra potissimum distinguitur ab infidelitate Paganismi, & Iudaismi, alioquin falsò supponitur, quòd sit nutritus apud fideles, ut fideles sunt: non potest ergo ignorare, Deum vnum esse, & remuneratorem, & Christum venisse, alioquin non differret à Pagano, vel Iudæo. Posset quidem aliquando inuincibiliter ignorare incarnationem Verbi, & Trinitatem personarum in vna essentia: sed tamen non potest, non habere aliquam notitiam de Christo non solum promisso; sed iam dato: præscindendo ab eo, quod Christus sit Deus, vel Filius potius, quam alia persona Trinitatis; alioquin eius notitia minor esset, vel cerè non maior, quàm notitia Iudæi. Si ergo apud Christianos nutritus est, & cum illis conuersatus, pro ut fideles sunt, non potest inuincibiliter carere fide eorum obiectorum, quæ necessaria sunt necessitate medijs. Si autem non est nutritus apud fideles, ut fideles sunt, eadem erit ratio de illo, ac de alijs infidelibus, de quibus nunc dicemus.

7 Restat ergo difficultas de infidelibus non baptizatis, Paganis, vel Iudæis; An infidelitas, qua doctrinam nostræ fidei non credunt, possit in illis aliquando peccato infidelitatis excusari. Iam vè dixi supra, me non agere nunc de illa alia questione, an possint inuincibiliter omnino ignorari ea etiam obiecta fidei, quæ lumine naturæ cognosci possunt, ita ut nec etiam lumine naturæ cognoscantur, sed solum an possint inuincibiliter ignorari; quatenus à fide proponuntur, & pertinent ad fidem. In quo puncto est sententia aliquorum, qui id in vniuersum negarunt: ita Adriani quod lib. 4. art. 1. Gabriel in 2. distinct. 22. quest. 2. art. 3. dub. 1. Altiſſiodor. Guillelmus Parisien. Alexand. Bonauentura, Gerson, Syluester, Corduba, & Alphonsus à Castro, quos refert Suarez disp. 17. sect. 1. m. 2. quorum aliqui concedunt, posse pro aliquo breui tempore infidelitatem in iis à peccato excusari, non tamen pro toto vitæ tempore. Alij etiam pro breui tempore id negant.

8 Solet hæc sententia probari ex illo vulgari axiomate, *famenti quod in se est, Deus non denegat gratiam*. Ex quo sic arguitur, quia vel ille homo perueniens ad vsum rationis facit, quod est in se, & operatur id, quod per lumen naturæ rectum iudicat, vel non facit. Si facit Deus non denegabit gratiam, sed per se, vel per alios eum illuminabit circa res fidei, cui fidei propositæ si resistat, iam infidelitas non erit inculpabilis: si vè non facit, quod in se est, & non operatur rectum, quod lumine naturæ cognoscit, iam in hoc ipso peccat, & in penam huius peccati iuste carebit lumine fidei, quod suo peccato impediuit, & per consequens infidelitas illius non erit inculpabilis, & inuincibilis, cum proueniat ex impedimento culpabili, quod apposuit peccando, & quod impedimentum tenebatur non apponere.

9 Cæterum si alia argumenta pro illa sententia non afferrentur, facile possemus dicere, questionem hanc esse de nomine, & quoad rem ipsam eos auctores non dissidere ab alijs, quos referemus:

omnes enim facile concedent, infidelitatem in eo homine prouenire ex eius culpa, non tamen prouenire ex peccato infidelitatis, nec propriam infidelitatis malitiam, & culpam in eo homine reperiri. Omnes enim aduertunt, non esse idem, quòd ignorantia aliqua oriatur ex culpa, & quòd sit ignorantia culpabilis, & vincibilis. Nam si aliquis omnino ignarus obligationis ieiunandi crastina die, vel inquirendi de illa obligatione, hodie omittat audire missam debitam ex præcepto, quia si audiuiſſet, admonitus ibi fuisset de ieiunio crastino, tunc ignorantia ieiunij oritur quidem ex peccato Missæ non audita non tamen dicitur ignorantia culpabilis, nec ille homo peccat contra præceptum ieiunij, sed solum contra præceptum Missæ. Non potest enim peccare contra præceptum aliquod, qui nullam peccati contra præceptum habuit talis præcepti. Vnde erit omnino questio de nomine, an ignorantia illa sit culpabilis: si enim culpabilis dicatur, quæ ex culpa utcumque procedit, omnes admittent esse culpabilem: si autem hoc nomine intelligatur illa sola ignorantia, quam ex præcepto debetam tollere, & quam non expellendo peccat contra præceptum illius virtutis, cui talis ignorantia aduersatur; tunc cerè non diceretur culpabilis, quando tale præceptum in mentem non venit, & hoc solum intelligimus communiter nomine ignorantie culpabilis, vel vincibilis. Quod enim potuerit homo non peccando in alijs materijs non impedire notitiam fidei, quæ ei data fuisset, non sufficit, ut dicatur simpliciter potuisse vincere, & expellere eam ignorantiam: sic non dicitur potuisse inuenire thesaurum, quicunque potuit fodere in loco, ubi erat, si tamen id omnino ignorabat: nec imputatur ei, quòd non inueniret, si omnino nesciebat medium illud deferuire ad eum finem. Sic ergo infideli peccanti in alijs materijs, non imputatur ad culpam infidelitatis, vel ignorantie fidei, si omnino nesciebat obseruantijs aliorum præceptorum esse medium, ad illam ignorantiam expellendam: nec in hoc potest esse controversia, nisi de solis vocibus.

Communis ergo iam Theologorum sensus, & verissimus est, in iis hominibus posse aliquando contingere infidelitatem merè negatiuam, & incommuni culpabilem, seu inuincibilem ignorantia nostræ fidei, nec ob id peccatum infidelitatis damnamus, sed propter alia, quæ faciunt contra præcepta alia naturæ lumine sibi nota, à quibus si abstinuissent, illuminati fuissent ad fidem suscipiendam, vel saltem inquirendam. Ita supponit S. Thomas in præsentia quest. 10. art. 1. ubi totam eam doctrinam expressè tradit, & ibi Caiet. Valentia, & alij expostores; quam etiam sequuntur ceteri omnes, quos congerit, & sequitur Suarez dista. disp. 17. sect. 1. num. 5. Sanchez lib. 1. in decal. cap. 16. num. 32. Hurtado disp. 65. sect. 2. Coninch disp. 8. num. 19. Castro Palao dicto tract. 4. p. 1. puncto 11. num. 4. & alij passim.

Probatum primò à S. Thoma, & alijs, ex verbis Christi Ioanni. 15. *Si non venissem, & loquutus eis fuisset, peccatum non haberent*. Scilicet peccatum infidelitatis; alijs enim peccatis non ideo caruissent. Colligitur etiam ex verbis Pij V. & Gregorij VIII. in Bulla contra doctrinam Michaelis Baij, ubi inter alias Auctoris illius propositiones, damnamus hæc quæ est 68. *Infidelitas putanda negatiua, in his, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est*. Accedit consensus sanctorum Patrum,

Patrum, ex quibus sanctus Augustinus clarissime id docuit tract. 89. in Ioan. his verbis. *Ad hoc inquisita pro meo capto, Domino donante, respondebo, habere illos excusationem, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quod in Christum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non est loquutus: sed non in eo sunt numero hi, ad quos in discipulis venit, & quibus per discipulos est loquutus: eodem modo loquitur idem Augustinus epist. 115. ad Sixtum, & lib. questionum veteris, & noui testamenti quest. 67. vel quicunque auditor est illius libri, & sanctus Clemens Papa epist. 3. & alij.*

Ratio verò est clara, quia non potest refundere malitiam, & culpam id quod omnino ignoratur: si ergo aliquis ignorat omnino reuelationem Dei, de doctrina nostræ fidei, nec id ei vnquam in mentem venit, nec quidquam ab aliquo audiuit, non potest ei carentia fidei ad culpam imputari. Erit quidem carentia illa effectus, & pœna aliorum peccatorum, quorum malitia eis imputabitur, quia eorum malitiam agnouerunt, & debuerunt eam fugere. Quod verò iis peccatis impediretur notitia veræ fidei, nec cognouerunt, nec suspicati sunt, quare malitia contra præceptum fidei imputari eis non debet. Porro multos eiusmodi inter infideles eperiri experientia quotidiana clarissime testatur; apparentibus in dies prouinciis, & regnis innumeris, nec de nomine antea notis Geographis, vel scriptoribus antiquis, in quibus Euangelij, vel fidei nostræ nomen auditum non est, nec de illo cogitare potuerunt, vel ad eius inquisitionem animum applicare. Et quidem, si cetera deessent, sufficeret quod hoc ipso anno, quo hæc scribimus publica Patrum nostræ Societatis, tanquam ocularorum testium, narratione Europa tota non sine ingenti admiratione didicit; qui nimirum Patres non sine fociorum, & militum subsidio, magnum illud Amazonum flumen nemini huc vsque peritum, à primo suo initio, vsque ad Oceanum feliciter nauigantur longitudine 4000 milium, latum verò antequam in Oceanum intret 240. millibus: ex utraque parte prouinciæ apparent vltra 150. suo singule idiome variae, & incolis absque numero plenæ, ita vt circuitus huius quasi noui orbis nouissime apparentis, sit fere 12000. miliarium Italarum. In hac autem vastissima orbis plaga nullum profusus Euangelij prædicati vestigium apparet, sed docilitas, & aptitudo ad recipiendam facile fidem, quam huc vsque penitus ignorarunt.

Contra hanc communem doctrinam, argui solet, primò ex illis verbis Pauli ad Romanos. 10. *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terra, verba eorum:* quæ verba Paulus desumpsit ex psalm. 108. & applicuit Apostolorum prædicationi, quam videtur supponere notam fuisse iam omnibus gentilibus, quæ inexcusabiles ideo essent, si non crederent. Aliqui tamen volunt, ea verba non intelligi de prædicatione facta per Apostolos, sed de notitia Dei accepta ex creaturis quarum voces à nemine non audiuntur: in quo sensu videntur à Dauide prolata, cuius sensum retinere debuit Apostolus, ne argumentum ex psalmo acceptum esset omnino inefficax: quam expositionem tuetur Vasquez 1. parte disp. 97. cap. 5. & alij, quos refert Suarez dicta disp. 17. sect. 1. num. 12. Ipse tamen Suarez cum communi Doctorum putat, debere verba Apostoli, de præ-

Card. de Lugo de virtute fidei diuina.

dicatione Euangelij intelligi; de quo diximus etiam supra disputatione 12. sect. 3. & videtur colligi ex verbis precedentibus, in quibus agitur de fide per auditum concepta, de qua dicitur: *ergo fides ex auditu:* cui opponi poterat, quod gentes non audissent fidem, & ideo excusabiles essent. Ad hoc autem Apostolus respondet, auditam iam fuisse: *nunquid non audierunt?* quod confirmat verbis illis; *in omnem terram exiuit sonus eorum* & c. quæ vel potuerunt à Paulo per accommodationem, vel allegoricè de Apostolis intelligi, vel etiam in sensu litterali: cum possit idem locus scripturæ duplicem litteralem sensum habere vt notatur Tolerus, & alij apud Suarez ibi.

Alij volunt, Paulum prophetice loquutum de prædicatione Euangelij futura per totum orbem, quamuis nondum eo tempore impleta esset, & more prophetico explicasse futurum per verba præterita. Quem sensum approbant Salmeron ibi tom. 13. disp. 34. & Pererius in eum locum disp. 4. Quam tamen explicationem alij reiciunt, quos sequitur Hortado dicta disp. 65. §. 13. & sequentibus: primò quia in eo sensu argumentum Pauli inefficax esset, vt probaret, inexcusabiles esse non credentes Euangelio. Secundo, quia idem Paulus de progressu fidei præfenti in toto orbe videtur loqui ad Coloss. 1. dicens: *verbum Dei in vniuerso mundo fructificat, & crescit sicut in vobis:* & clarius ad Roman. 1. *quia fides vestra, inquit, annuntiatur in vniuerso mundo.* Quare alij putant, Apostolum per hyperbolem loquutum; quod tamen non placet Chrysostomo, Theodoro, Occumeno, & aliis apud Hortadum. Alij totius orbis, nomine dicunt intelligi orbem Romanum; hoc est, prouincias Romano imperio subditas, sicut, & illud Lucæ 2. *exiit edictum à Casare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis;* de solo Romano imperio intelligi debet; quod Romani orbem solebant appellare: in quo etiam sensu S. Leo Papa sermone 1. de SS. Apostolis Petro, & Paulo, dixit: *cuius autem nationis in hac orbe tunc non essent, aut quæ vsquam gentes ignorarent, quod Romana didicisset;* Alij denique, cum quibus Toletus, Iustinianus, & Cornelius, fortasse melius putant Apostolum per synecdochem loquutum, eo quod, per omnes orbis partes Euangelium fuisset promulgatum; quamuis non per intimas singulas cuiusque partis prouincias penetrasset. Sic solemus dicere aliquem totum orbem peragrasset, licet non singulas Asia, vel Armeniæ prouincias penetrasset. Ex quibus constat ad minus non haberi ex iis Pauli verbis, quod singulis etiam hominibus prædicata fuerit Euangelij fides, atque adeo potuisse, & posse in aliquo dari inuincibilem eius ignorantiam. Adde denique possumus: Esto & Paul. tempore omnibus fuisset annunciata fides, hanc tamen notitiam ita fuisse postea in plurimis prouinciis obliuione obrutam, vt iam nunc perinde sit, ac si nunquam ibi prædicata fuisset, atque adeo non minus erit nunc inuincibilis fidei ignorantia in iis regnis, quàm fuisset ante omnem Apostolorum prædicationem.

Secundo obijci, & argui solet ex August. tom. 7. de gratia, & libero arbitrio. cap. 3. vbi de ea ignorantia sic dicit: *sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, vt sempiterno igne non ardeat.* Item epist. 180. dixit. *Ecclesiam Catholicam ignorare nulli licet,*

Tc quia

quia abscondi non potest. Respondeo in primo loco Augustinum non dicere, quod ij infideles ob illud infidelitatis peccatum ardebunt sempiterno igne, sed non liberare eos ignorantiam inculpabilem fidei ab igne illo aeterno, quem scilicet ob alia peccata sustinebunt, vt dixerat clarè in loco à nobis superius adducto. Quod attinet ad secundum locum, ego non inuenio verba illa, quæ Suarez affert, *vbi supra numero 4.* ex Augustino *epist. 180.* in illa epistola; inuenio quidem in *epist. 166.* post medium hæc verba: *vbi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est, & ipse tãquam sponsus procedens de thalamo suo, exultauit vt gigas, ad curandam viam; ibi agnouimus, & Ecclesiam in eo, quod paulo superius dicitur: in omnem terram exiuit sonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum: in Sole posuit tabernaculum suum: Ipsa est Ecclesia in Sole posita, hoc est, in manifestatione omnibus notæ, usque ad terminos terræ.* Inuenio etiam in indice operum Augustini, verbo *Ecclesia*, hæc verba: *Ecclesia ciuitas in summitate montis, quæ citantur quidem ex rom. 2.* (qui est tomus epistolarum) sed in omnibus editionibus Parisiensibus antiquis, & nouis relictus fuit vacuus numerus pagina, quia fortasse non fuerunt inuenta postea ea verba in Augustino, in editione verò antiquiori, & minori Veneti anni 1584. citatur quidem numerus folij, sed ibi non inueniuntur talia verba: si tamen ea verba in Augustino inueniantur, responderi potest facile cum Suarez ibi, Augustinum loqui de hæreticis contendentibus veram Ecclesiam apud se reperiri: vel saltem non constare, quod sic apud nos: contra quos meritò dicitur, per se loquendo, non licere ignorantiam veræ Ecclesiæ prætere, quia tot signis, & notis deprehendi potest, vt eam inquirentibus non possit abscondi; sed ex variis signis manifestissime deprehendatur: cum hoc tamen stare potest, quod per accidens aliqui rustici, & imperiti etiam apud hæreticos, qui eas notas, & signa discernere non valent, inuincibiliter veram Ecclesiam ignorent, quia vel non dubitarunt, vel non poterunt dubium vincere, & multò magis apud Gentiles, & Paganos, qui nec Ecclesiæ nomen audierunt, nec cogitationem habuerunt de ea inquirenda.

16
Obiectio 3.

Tertio argui solet, & obici ex S. Prospero lib. 2. de vocatione gentium cap. 5. & 6. dicente: *qui de quibuscunque nationibus, quibuslibet temporibus, Deo placuerunt spiritu gratia fuisse discretos: quæ etsi parior antea, atque occultior fuit, nullis tamen sæculis se negauit.* Hæc tamen, & similia verba, quæ aliquando apud Patres occurrunt, non significant omnibus, & singulis datam fuisse noticiam fidei, aut obligationis eam inquirendi: sed datam fuisse noticiam saltem per creaturas de Deo, vel certè de obligatione circa legem naturalem, cui si satisfacerent, quantum cum diuina gratia poterant, nec suis peccatis obicem apposuerunt, fuissent amplius illuminati ad veram fidem, vel amplectendam, vel certè inquirendam. Hunc autem fuisse Prosperi sensum constat ex ipsius verbis capite 4. vbi lumen illud reducit ad noticiam Creatoris, ex ipsis creaturis ortam, quo lumine potuissent benè vt, si voluissent.

17
Obiectio 4.

Quarto argui solet ratione, quia Deus singulis adultis prouidit media omnia necessaria ad salutem, & ideo singuli salui esse possunt: alio-

quin si non possunt, non apparet, quomodo Deus velit ex se omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, cum non prouideat eis media necessaria ad salutem: fides enim vera, & notitia illius est medium maxime necessarium, sine quo nullus adultus salutem consequi potest. Respondeo omnibus prouidisse media necessaria ad salutem, etiam iis, qui fidei noticiam carere, quatenus etiam illis, vt diximus, communicat noticiam aliquam, vel Dei ex creaturis, vel saltem recti, & honesti, atque inhonesti iuxta legem naturæ, quæ notitia, si benè vtantur, peruenient vel ad veram fidem, vel ad eius noticiam talem, vt possint eam vel amplecti, vel querere, & inuenire. Vnde ortum est axioma illud commune: *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.*

De vero autem sensu illius axiomatis est controversia inter Theologos recentiores: quidam enim volunt intelligi, de homine faciente quod in se est, ex viribus gratiæ, non ex viribus naturæ: tamen vt sensus sit, facienti quod potest, cum non in se, xilio gratiæ, non denegari alia auxilia gratiæ: veritas Deus enim neminem deserit, nisi prius ipse deseratur: ita P. Valquez 1. part. disp. 89. cap. 5. & disp. 91. cap. 10. & 11. & 1. 2. disp. 199. cap. 2. qui addit illam propositionem intellectam de faciente, te quod in se est, ex viribus naturæ, pertinere ad errorem Massiliensium. Alij tamen multi illud axioma intelligunt, vt sonat, de faciente quod in se est ex viribus naturæ: ita Molina in *Concord. quæst. 1. 4. art. 13. disp. 6. membr. 5. & disp. 10. & quæst. 2. 3. disp. 3.* Altiliodot. lib. 3. *Summa. tract. 2. quæst. 5.* Alen. 3. part. quæst. 69. membr. 5. art. 3. Albertus in 2. disp. 28. art. 1. ad 4. Richard. ibi. quæst. 2. Sotus in 4. disp. 1. quæst. 1. art. 3. & lib. 2. de natura, & gratia c. 4. Barthol. Medina in 1. 2. quæst. 109. art. 6. in fine. Vega 13. in Trident. cap. 12. Gerson part. 1. Alphabeto 24. in regulis moralibus littera M. & part. 3. lect. 5. de vita spiritali. Diedo de concordia Prædestinationis 2. part. cap. ult. pag. 51. Ruardus art. 7. §. Dolores autem scholastici pag. 438. Malcarenas Episcopus Algarbiensis lib. de auxiliis, disp. 1. part. 5. & alij, quos refert, & sequitur lae Lessius tract. 1. de auxiliis, in appendice ad caput 10. Quibus videtur fuisse S. Thomas quæst. 14. de veritate art. 11. ad 1. & 3. contra gentes, cap. 159. quod nunquam videtur retractasse in summa, quamvis 1. 2. q. 109. art. 6. retractare videatur, quod aliquando dixerat in 2. disp. 28. quæst. 2. art. 4. de dispositione vitæ ad gratiam iustificatorem, posse esse actum elicitum solis naturæ viribus.

Iuxta principia nostra facile erit explicare, & defendere verum sensum illius axiomatis communis sine villo inconuenienti. Duplicem enim sensum potest habere, & vtrumque verum. Primum est, facienti quod in se est, ex viribus gratiæ, & operanti, ex donis gratiæ, quæ acceptæ, actus supernaturales, & proportionatos, dari videri, in intuitu meritorum alia dona, & auxilia gratiæ, ad ea, quæ prius non poterat saltem moraliter præstare: Et in hoc sensu videtur loqui S. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 6. ad 2. & quæst. 112. art. 2. & 3. Bonauentura, & alij, quos adducit P. Valquez dicta disp. 91. numero 63, & Bellarm. lib. 6. de gratia & libera arbitrio, capite 6. & videtur etiam esse sensus intentus à Tridentino sessio. capite 11. dum dicit: *Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet facere quod possit, & petere, quod non possit, & adiuvat vt possit:* lectio enim est

est de auxiliis, quæ dantur à Deo intuitu orationis præcedentis, & sine quibus auxiliis homo prius non poterat moraliter præstare ea, quæ iugubantur: poterat tamen moraliter petere: si autem petit, impetrat vires morales ad faciendum, quæ prius non poterat.

Secundus sensus est, hominem facientem, quod moraliter potest, exercendo actus naturales, quibus legem obseruet, quantum moraliter potest, accipere semper vires, siue naturales, siue supernaturales, quibus moraliter possit facere ea omnia quæ sub mortali tunc tenetur facere, & prius non poterat moraliter facere: non tamen ita, ut illa auxilia dentur intuitu eorum operum naturalium, quasi meritum, saltem de congruo, sed quia per illa opera remouetur obex ad accipiendas eas vires & auxilia, Deus enim pro sua benignitate, & ex Christi Redemptoris meritis, voluit omnibus hominibus in vniuersum, dum sunt in hac vita, dare auxilium, seu vires, non solum quibus physicè, sed etiam quibus moraliter possint præstare ea, quæ ab ipsis eo modo exiguntur, dummodo per ipsos non ster, quatenus apponunt obicem, quo impediunt illas vires morales: Deus enim neminem deserit, nisi prius ab ipso deseratur; deseret autem illum, quem relinqueret cum sola potentia physica ad seruandum præceptum graue, quæ tamen potentia semper, & infallibiliter necessitate morali affert secum violationem præcepti: itaque si homini occurrit seruandum præceptum castitatis v. g. habet vires, & auxilia, quibus vel possit moraliter velle seruare castitatem, vel saltem possit relinquere aliquam occasionem, vel auertere cogitationem, vel apponere alia media, ad obtinendas eas vires. Quod si nolit apponere illa media, non mirum, quod aliquando moneatur cum sola potentia physica ad castitatem: nam enim habebat potentiam moralem mediatam, seu remotam, & per ipsum sterit, quod non habuerit etiam immediatam, & proximam. Quod si apponit illa media per actus naturales, dantur infallibiliter vires morales ad alia, non ut præmium illorum actuum, sed ut non ponenti obicem ad receptionem illius auxiliij. In quo sensu explicandi sunt secundo loco supra allegati, dum dicunt, facienti quod in se est, per vires naturales, non denegari gratiam: loquuntur enim de dispositione non directâ, sed indirectâ, quatenus per illa opera impediunt obicem, qui excluderet illas vires morales.

21. Iste secundus sensus nullo modo coincidit cum errore Massiliensium. Primum quia illa opera naturalia, non sunt meritum condignum, vel congruum, intuitu cuius detur illud auxilium, sed solum, sunt remouens prohibens, nempe obicem. Augustinus autem solum videtur excludere opera quæ habent rationem meriti, ut constat ex lib. 4. contra duas epist. Pelagianorum. c. 6. ubi ait, quod dicant, gratiam adiuuare vniuersumque bonum propositum sine scrupulo acciperetur Catholicè dictum, si tamen in bono proposito mentum poneretur. Secundò & præcipue differt à Massiliensibus, quia dato quod illa opera naturalia appellari possint aliquo modo dispositio ad auxilium gratiæ: non est tamen dispositio orta ex solis viribus naturæ, sed orta etiam, ex auxiliis gratiæ per Christum: Diximus enim in tractatu de gratia; nunquam impleri de facto aliquod præceptum, vel vitari aliquod peccatum sine auxilio

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

gratiæ per Christum, siue sit naturale, siue supernaturale in entitate: ergo quoties remouetur obex noui peccati, semper remouetur ex auxilio gratiæ, atque adeo ea remotio obicis, eo modo, quo disponit ad auxilium gratiæ, non est dispositio habita ex solis naturæ viribus. Et licet dixerimus, non requiri auxilium gratiæ propriè dictum ad omne opus bonum morale, id tamen intelligitur de opere bono, quo nullum vitatur peccatum, de quo sane operum genere modò non loquimur, nam illa per accidens omnino se habebunt ad accipienda auxilia gratiæ, nec directè vel indirectè disponunt ad gratiam: debet itaque intelligi axioma de homine faciente quod in se est in ordine ad vitandum peccatum, quod moraliter potest vitare; hic enim infallibiliter accipiet auxilium, quo moraliter possit obseruare omnia præcepta, quæ tunc occurrunt. Et hic etiam sensus videtur supponi à S. Thoma 1. 2. 1. quæst. 89. art. 6. & quæst. 1. 4. de verit. art. 1. 1. ad 1. ubi ait, certissimè tenendum esse, quod si homo in siluis nutritus ductum naturalis rationis sequatur in appetitu boni, & fuga mali, Deus per inspirationem internam, vel prædicationem externam reuelabit ei mysteria fidei: in quibus verbis illa particula certissimè, ostendit legem latam de hoc, quæ quidem non potest non esse ex meritis Christi.

Hinc inferitur etiam solutio alterius similis difficultatis, quia scilicet; si homo non potest naturæ viribus se disponere ad gratiam, sequitur multos non habere de facto auxilium sufficiens ad suam salutem: multi enim non habent fidem nec fidei notitiam, ac per consequens non habent principium proximum ad opera supernaturalia, sed solum possunt operari honestè secundum legem naturæ; ergo vel dicendum est, hos homines carere auxilio sufficienti ad suam salutem, vel fatendum erit, posse se disponere ad fidem, per exercitium operum naturalium, atque adeo habere saltem mediatè, & remotè aliquod auxilium, quo possint consequi vitam æternam.

Hæc obiectio tangit quæstionem illam. An sint aliqui in hac vita, quibus Deus non det auxilia necessaria ad suam iustificationem vel salutem, de qua quæ sit, videri possunt Bellar. lib. 2. de Gratia, & lib. arb. c. 5. & sequentibus Molinam Concord. q. 14. art. 13. disp. 10. & 1. part. quæst. 23. art. 5. disp. 3. & quæst. 19. art. 6. disp. 1. Valentia 1. 2. disp. 3. quæst. 3. puncto 4. §. 1. Valquez 1. p. disp. 96. & 97. Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 8. sect. 2. In quo puncto, omittis variis sententiis, quæ apud dictos auctores videri possunt; certum est, non dari omnibus auxilia efficacia ad salutem; certum etiam est, nullum esse peccatorem, qui si verè, & sufficienter doleat de peccatis, non possit obtinere eorum veniam, quantumcumque multa, & graua sint: Certum denique est, nullum esse cumulum peccatorum, qui sit certa, & determinata regula, ut post illum terminum, non dentur auxilia sufficientia ad salutem, omnes enim ad poenitentiam inuitat, & ad veniam peccatorum, ut latè explicui, & probaui disp. 8. de poenitent. sect. 1. Hinc etiam certum videtur, nec respectu singulorum hominum, dari aliquem cumulum peccatorum singulis determinatum, post quem hic homo perseuerans adhuc in hac vita cum vfu rationis, per longum tempus non habeat auxilium sufficiens ad suam conuersionem. Nam in hoc sensu loquitur Apostolus Petrus

1. epist. 2.

22. Proponitur difficultas.

An sint aliqui in hac vita, quibus Deus non det auxilia necessaria ad suam iustificationem, vel salutem, re-missimè.

epist. 2. cap. 3. *non vult* (inquit) aliquos punire, sed omnes ad penitentiam converteri. Vide alia multa loca apud Bellarm. *disco. cap. 5.* Quibus adde Gregorium lib. 17. *moral. c. 4.* vbi sic ait: *quisquis delinquit, & vivit, idcirco hunc diuina dispensatio in aequitate tolerat, ut ab iniquitate compescat.* Denique certum etiam videtur, huiusmodi auxilium, non dari homini ad nolo, singulis momentis: sæpè enim dormit, sæpè attendit ad alia obiecta, nec potest tunc cogitare de iis quæ pertinent ad salutem, vel penitentiam, ut latè probat Bellarm. *vbi sup. cap. 6.* unde fit posse aliquem adultum, carere auxilio sufficienti ad salutem, per aliquod breve tempus ante mortem, non solum ratione amenitæ, vel somni, sed propter naturalem obliuionem, & alias causas similes. Cæterum habet auxilium sufficiens oportuno tempore, hoc est, quando proponitur obiectum, vel excitantur species, quæ circumstantiæ frequentes sunt, & ratione illarum dicitur semper habere auxilium sufficiens, semper, inquam humano modo, & moraliter, non metaphysicè loquendo.

23
Respondetur
ad supra po-
sitam difficul-
tatem.

His ergo suppositis ad difficultatem supra positam respondeo, omnes homines, etiam infideles habere de facto auxilium sufficiens ad salutem mediata vel immediata: nam si sint fideles, momentur sæpè à Deo ad dolendum de peccatis, & procurandam gratiam Dei: si verò sunt infideles, excitantur etiam sæpè affectu aliquo relinquenti peccata, & inuestigandi viam salutis: vel salutem utique mouentur ad non committenda noua peccata, quibus si resistent, & faciant quantum moraliter possunt per aliquod tempus, Deus mouebit illos iterum per cogitationes spectantes ad salutem, ut doleant de peccatis, vel procurent sibi remedium spirituale: Differunt autem, quia peccatores fideles per illos actus bonos, quibus nouis peccatis resistent, disponunt se remotè quidem, sed positivè etiam, & directè ad iustificationem: cum enim illi actus regulariter oriuntur ex fide, sunt supernaturales, & proportionem habent, secundum quam possint de congruo mereri iustificationem: at verò infideles, quorum actus regulariter sunt naturales, solum se disponunt indirectè remouendo obicem noui peccati, quod impedire possent auxilia, & cognitiones bonas circa negotium salutis. Vtrorumque tamen dispositio siue directæ, siue indirectæ, non est ex solis naturæ viribus, quia, ut supra vidimus, illi etiam actus naturales quibus vitamus aliqua peccata, non sunt sine aliquo auxilio gratiæ datæ per Christum: in utroque ergo hominum genere habet locum illud axioma, *facienti quod in se est &c.* & hoc duobus modis iuxta duos illos sensus: nam si intelligatur de auxilio requisito ad iustificationem obtinendam, dicendum est, quemlibet fidelem, vel infidelem, facientem per aliquod tempus, quantum potest moraliter, in ordine ad vitanda peccata, disponere se saltem indirectè, ut moueatur à Deo aliquibus auxiliis, & cogitationibus circa suam salutem, quibus si consentiat paulatim illuminabitur in ordine ad iustificationem. Si verò illud axioma intelligatur de auxilio gratiæ, ad seruanda præcepta, quæ occurrunt, dicimus etiam credibile esse, quemlibet fidelem, vel infidelem habere semper auxilium moraliter sufficiens mediatum, vel immediatum, ad non peccandum moraliter modo explicato, ita ut nemo sit adeo desperatus, dum est in via, ut non possit moraliter vitare peccatum, quod actu committit:

licet enim aliquando careat potentia morali proxima, ad aliquod præceptum obseruandum, potest moraliter aliquid facere, quod si fecerit, dabitur ei potentia moralis ad illud aliud.

Dices, aliqui peculiariter dicuntur obdurati, vel obdurati ad peccandum; obduratio autem est non est sola carentia auxilij efficaci, alioquin per se non includit carentiam auxilij sufficientis moraliter, ita ut ille dicatur obduratus, qui solum physicè potest vitare peccatum, non tamen moraliter. Respondeo obdurationem supra carentiam auxilij efficaci, addere difficultatem, quidè maximam in ordine ad conuersionem, vel obedientiam: non tamen in eo gradu, in quo redatur homo moraliter impotens, loquendo de propria impotentia morali, quamuis in latiori significatione illa etiam possit dici morali impotentia.

Dubitari posset hic, quid sentiant PP. Grati de deo viribus naturæ, ut disponat se homo per illas ad gratiam Deimam Valquez 1. *part. disp. 89. cap. 3. & 4. disp. 91. cap. 8. & 9.* existimat, eos hac in re cum Scimpelagianis consensisse, quia nondum exorta Pelagij hæresi, facile fuit minus capite in hac parte sentire, vel loqui. Alij tamen eos conantur interpretari, ut Suarez lib. 2. *de prædict. cap. 8.* Arrubal 1. *part. quæst. 23. disp. 7. membr. 3.* qui de horum Patrum sensu, & explicatione videri possunt.

Aduertendum tamen est cum Suarez in præfati dicta disp. 17. *sect. 1. num. 9.* dari quemdam statum medium aliquorum, quibus fides quidem sufficienter proposita non est, & ideo eam non tenentur amplecti, habuerunt tamen aliquam eius notitiam, quæ sufficit, ut teneantur inquirere, & examinare doctrinam fidei, & eius motiua: quia licet prima illa prædictio non sufficiat ad obligationem proximam credendi, potest sufficere ad obligationem remotam: & in eiusmodi hominibus, qui plurimi quidem hodie sunt apud hæreticos, & apud Paganos, præsertim apud Turcas, & apud Mahometanos alios, ignorantia iam non erit inuincibilis, & inculpabilis, si debitam diligentiam non adhibeant: ea verò diligentia posita, si non possint sufficientem notitiam inuenire ad amplectendam prudenter fidem, ignorantia adhuc permanebit inuincibilis. Quanta autem, & qualis debeat esse illa diligentia, explicat idem Suarez ibi num. 10.

Denique ex dictis inferitur, non solum posse contingere ignorantiam inuincibilem circa fidem; propterea versatur circa obiecta supernaturalia, & quæ possunt sola reuelatione cognosci, sed etiam propterea versatur circa obiecta naturalia, quæ per eandem fidem manifestantur, & aliunde cognosci possunt. Potest enim homo ignorare inuincibiliter, quod Deus ea obiecta reuelauerit, atque adeo potest inculpabiliter fidem illorum obiectorum negare, & siue possit, siue non possit inuincibiliter eadem obiecta materialia negare; poterit tamen negare inuincibiliter quod sunt à Deo reuelata, & per consequens illorum fidem. Si autem circa eadem obiecta culpabiliter erret, quia aliunde naturæ lumine ea poterat, & debebat cognoscere, illud tamen peccatum non erit infidelitatis, cum non sit contra præceptum, & obligationem fidei, ut fatetur Suarez dicta disp. 17. *sect. 2. num. 3.* sed erit peccatum ignorantie culpabilis contra legem naturæ.

Hinc tamen oritur quædam Difficultas, quia si pec

si peccatum illud non sit infidelitatis, sequitur fidelem in sensu composito posse esse idololatram, Mahometanum, Paganum &c. probatur sequela, quia si puer baptizatus, & nutritus apud Turcas, vel idololatrias nihil audiuit de fide, & factus adultus colat idola peccans in ipso actu idololatriæ, committit verum peccatum idololatriæ, & per consequens est idololatra. Aliunde autem retinet habitum infusum fidei, quem accepit in baptismo, & qui non perditur nisi peccato infidelitatis, quam tamen infidelitatis malitiam hic non contrahit iuxta supra dicta; ergo remanet adhuc fidelis, & idololatra cum vera malitia idololatriæ.

28 P. Suarez *disput. sect. 2. num. 3. & 4.* fatetur, sine notitia reuelationis, non posse committi peccatum infidelitatis, atque adeo illum puerum factum adultum, qui totius reuelationis ignorantiam habet inuincibilem, non committere infidelitatem, quia non opponitur testimonio, & veritati diuinæ, licet in illo actu colendi idola peccet grauissimè contra legem naturalem. Ad absurdum verò de habitu fidei manente in idololatra, respondet primò, posse ab aliquo negari, quod maneat, dicendo, habitum fidei perdi non solum propter culpam, sed etiam propter physicam oppositionem, vel inter errores, & fidem, vel inter prauam dispositionem voluntatis affectæ ad huiusmodi errores, & consequenter auersæ à piæ fidei affectione. Caterum idem Suarez meritò ab hoc respondendi modo recedit, eumque improbat propter verba Tridentini, quibus dicitur, solo infidelitatis peccato fidem amitti: omnis ergo alia oppositio physica, & omne aliud peccatum, quod non sit infidelitas, non sufficit in hac vita, ad expellendum habitum fidei semel infusum. Quare concludit, non esse inconueniens, quod remaneat cum Idololatria habitus fidei, dum ipsa idololatria manet sine vera infidelitate: quia sicut puer baptizatus ab hæreticis potest postea diu retinere errores, retento simul habitu fidei, quādiu non peccat contra fidem sibi propositam: sic potest fides habitualis manere cum errore materiali idololatriæ, quādiu error ille non est error formalis contra fidem.

29 Circa hanc Suarezii doctrinam, vnica mihi est difficultas: contra regulam illam generalem, qua negat peccatum infidelitatis in eo qui inuincibiliter ignorat reuelasse Deum obiecta nostræ fidei, atque adeo dicit stante illa ignorantia, non perdi habitum fidei ab illo, qui actus idololatriæ exercet, vel quolibet alios. Contra hoc enim vrget, quod diximus *disp. 18. sect. 1.* peccatum infidelitatis committi, & habitum fidei perdi ab eo, qui negat scienter non solum res reuelatas, sed etiam ipsam reuelationem, vel veracitatem summam Dei, quibus assensus fidei inniti deberet. Potest ergo contingere, quod baptizatus ille, & educatus apud hæreticos, vel etiam apud Gentiles, nullam habeat notitiam fidei nostræ, & tamen peccet grauiter negando pertinaciter veracitatem Dei, quæ naturæ, & rationis lumine sufficienter ei proponitur: qui dissensus in illo etiam homine habere videtur totam malitiam infidelitatis. Suppono enim ex dictis in principio huius materiæ, veracitatem Dei, licet de facto sit etiam ipsa reuelata à Deo, & posse credi fide diuina propter reuelationem; debere tamen semper credi independentem ab ipsa reuelatione, antecedentem ad assensum rei reuelatæ; vt possit fundare assen-

Card. de Lugo de virtute fidei diuinæ.

sum rei reuelatæ: & hunc ipsum assensum circa veracitatem Dei esse quidem supernaturalem, & firmissimum, non tamen ortum ex reuelatione, sed ex terminis, vel ex ipsa Dei perfectione infinita. Vnde sequi videtur eum, qui nihil audiuit de reuelatione Dei circa mysteria nostræ fidei, adhuc posse habere totam notitiam, & lumen requisitum ad ferendum iudiciū de veracitate Dei, quantum habet Catholicus, cum hic etiam primum assensum circa veracitatem Dei non fundet in reuelatione Dei, sed aliunde eam cognoscat, vt diximus. Sicut ergo Catholicus peccaret contra fidem peccato infidelitatis, si nulla reuelatione Dei negata, negaret tamen eius veracitatem, & opponeret se luminī, quo veracitas Dei credenda proponitur independentem ab omni reuelatione: sic ille alius, qui eidem luminī se se opponeret, & negaret pertinaciter veracitatem Dei, sufficienter sibi propositam, vel ex terminis, vel ex aliis principiis, peccaret etiam peccato infidelitatis, & itrogaret diuinæ veritati iniuriam eiusdem rationis: cum neuter se se opponeret reuelationi diuinæ, sed soli veracitati: quod facilius intelligetur, si supponamus Catholicum ignorare adhuc inuincibiliter reuelationem peculiarem reflexam factam de ipsa veracitate Dei, sed credere reuelationem factam de aliis mysteriis, quæ tamen mysteria, pertinaciter negat, quia negat Deum esse veracem. Certè tunc non solum dissensus mysterij reuelati; sed etiam dissensus circa veracitatem Dei contineret malitiam infidelitatis, & expelleret habitum fidei: ergo dissensus veracitatis, qui eiusdem rationis esset in illo alio ignaro totius reuelationis, continebit eandem malitiam infidelitatis, & ponet eundem effectum expulsiōis habitus fidei infuse.

Ratio autem à priori est, quia obligatio fidei non est solum credendi rem reuelatam, sed etiam Dei reuelationem, & veracitatem Dei, sine quibus creditis non potest res reuelata credi: ergo huic fidei obligationi se se opponit, non solum qui negat rem reuelatam, sed etiam qui negat Dei reuelationem, aut eius veracitatem: imò hic negans veracitatem, radicatus destruit fidem, tollens eam à præcipuo fidei fundamento, quod est veracitas Dei: peccat ergo contra fidem, atque adeo peccato infidelitatis, & consequenter perdit habitum fidei infusum. Hic enim habitus, vt vidimus *disp. 17. sect. vltima*, expellitur illo peccato quod ratione sui obiecti oppositur exercitio actuum fidei, cui exercitio nullum aliud peccatum adeo clarè opponitur, vt peccatum negantis pertinaciter veracitatem Dei, cum quo actu non potest stare assensus vllus fidei diuinæ circa obiectum reuelatum, cum non maneat fundamentum diuinæ veracitatis cui innitur.

30 Dices, negantem veracitatem Dei, peccare quidem contra religionem, quatenus admittit blasphemiam mentalem, tribuens Deo defectum turpissimum, non tamen peccare contra fidem, nisi quatenus negando veracitatem impedit assensum rei reuelatæ, quem solum assensum fides formaliter intendit: qui enim loquitur, intendit formaliter conciliare sibi fidem ad ea quæ dicit: & quasi materialiter vult, quod audiens credat eum esse veracem, vt medium nempe ad hoc, vt credat rem dictam, vt diximus *Disp. 18. sect. 2.* Respondetur tamen, nos ibidem dixisse negantem veracitatem Dei, peccare etiam contra fidem, non quidè peccato infidelitatis diuerso in specie

T t 3 intra

intrā genus infidelitatis à peccato illius, qui negaret Dei reuelationem; sed tamen peccaret contra fidem, quæ licet assensum veracitatis præcipiat propter assensum rei reuelatæ; sed tamen præcipit illum assensum, atque ideo præscindendo etiam à blasphemia violatur præceptum fidei, negando veracitatem Dei.

32

Vergebis, quomodo potest peccare contra fidem ille, qui omnino ignorat fidem, & omnem doctrinam fidei; restat ergo quod solum peccet contra lumen naturæ dictans, debere ex ipsis creaturis agnosci Deum infinite perfectum, non verò contra fidem; & per consequens dissensus ille, etiam si sit grauius culpabilis, non expellet habitum fidei infusæ. Respondeo, hominem illum in casu posito ignorare quidem fidem, & eius obligationē, quatenus versatur circa reuelationem, & res reuelatas: non tamen ignorare obligationem fidei, quatenus hæc obligat etiam ad credendum veracitatem Dei aliunde cognitam, quàm ex reuelatione veracitatis. Potest enim contingere, aliquem ignorare, omnino inuincibiliter Deum aliquid reuelasse, & omnem prorsus Dei reuelationem; & tamen ex principiis naturæ cognoscere obligationem credendi Deo, si aliquid reuelaret, quam obligationem fides ipsa imponit, & prohibet dissensum veracitatis, ne impediatur assensus rei reuelatæ: iam ergo cognoscit ex parte obligationem fidei, & potest contra fidem peccare, quod sufficit ad peccatum infidelitatis, & ad amittendum habitum fidei infusæ.

An omnia opera infidelium sint peccata, remissa.

Hic solet agi, an omnia opera infidelium sint peccata, hæc tamen quæstio magis propriè pertinet ad tractatum de Gratia, ubi agitur, an fides necessaria sit, ad quodlibet opus bonum naturale, & morale: quare eam quæstionem ad locum illum remittimus.

SECTIO II.

De potestate Ecclesiæ in infideles non baptizatos, quæ & quanta illa sit.

33

Sub hoc titulo multa dubia comprehenduntur, quæ sigillatim explicanda sunt, & de quibus ultra alios optimè tractat Suarez in presenti disput. 18. sect. 1. & sequentibus. Pro quibus omnibus præ oculis habendum est, infideles huiusmodi alios esse subditos Ecclesiæ, vel Principibus Christianis in temporalibus, eo quod in eorum regnis, & terris habitent; alios verò non esse ita subditos, unde oritur diuersitas potestatis in illos, ut constabit. Rursus potestas hæc considerari potest, vel ad prædicandam illis fidem, vel ad cogendos eos, ut prædicationem, & fidem audiant, vel ad cogendos etiam, ut fidem audiant, & sufficenter propositam amplectantur, vel saltem ut errores, qui non solum sunt contra fidem, sed etiam contra rationem, & legem naturalem, deponant: vel denique ad priuandos eos, dum in infidelitate perseuerant, dominio, & potestate in personas fideles; de quibus omnibus in particulari dicendum est. Non est autem sermo de hæreticis, seu de baptizatis, de quibus disputatione sequenti agendum erit, sed solum de non baptizatis.

De potestate, & iure, quod Ecclesia habet ad prædicandam infidelibus fidem.

Distinguit P. Suarez ubi supra, sect. 1. num. 1. inter potestatem, & ius ad prædicandum: aliqui enim habent potestatem meram aliquid faciendi, quamdiu nimirum ab alio non impediuntur: sicut mihi licitum est ingredi alienam domum, si tamen dominus domus impediatur, ut iure suo, quia mea potestas non fundatur in iure, sed in permissione. Alij verò habent potestatem fundatam in iure, sicut est potestas viendi propria domo, vel re communi. Hæc tamen differencia, ut verum fatear, materialis est, & solum secundum magis & minus: nam si attente consideretur, prior etiam potestas affertur secum aliquod ius, licet magis limitatum, & minus vniuersale, quamuis enim dominus possit mihi prohibere ingressum suæ domus alij tamen non possunt, & aduersus eos habeo ius, ne me impendant, & possum impedire volentes cohibere, & ab illis me defendere, quia prohibent me ab exercitio actionis mihi liberæ. Sic Sacerdos, cui Pontifex facultatem audiendi confessiones in aliena parochia non contradicente Parocho, potest quidem à parocho impediri: non tamen potest iure impediri ab illo alio inferiori, atque ideo potest se à quolibet alio impedire volente, defendere, & uti iure suo. Sic ergo Ecclesia potest quidem considerari cum potestate prædicandi fidem, limitata tamen, nempe quando Principes consentiunt: quo casu non habet ius illud ita illimitatum, quale nunc habet prædicandi fidem etiam Principibus repugnantibus: haberet tamen adhuc eo casu, ius aliquod contra omnes alios priuatos, à quibus consentiente Principe non posset prohiberi, & contra quos posset se tueri, si prædicationem impedirent. Eo ergo ipso, quod Ecclesia habet potestatem prædicandi fidem, videtur habere ius etiam verum, saltem aduersus alios omnes, à quibus non dependet in vltimo illius potestatis, atque ideo si ab illis aliis impediretur, posset eos cogere ad desistendum: nemo enim potest iuste me impedire ab vltimo facilius, quæ ab ipso non penderet, nec eius arbitrio subordinata est.

Hæc tamen ad quæstionem de nomine pertinere videntur; an scilicet potestas illa, appellari etiam possit ius. Ceterum loquendo de re ipsa: fatendum est, de facto Ecclesiam habere non solum potestatem prædicandi, quamdiu à Principibus non impeditur, sed etiam habere hanc potestatem cum iure ad hoc, ut neque à Principibus, nec ab aliis impediri possit, ne fidem libere prædicet. Et in primis quoad potestatem, constat ex verbis illis Matth. vltimo, euntes docete omnes gentes, & Marci vltimo, euntes in vniuersum mundum prædicare Evangelium omni creatura. Lucæ 24. Sic oportebat pati Christum, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius penitentiam. Et ratio est clara, quia cum fides necessaria sit omnibus ad salutem, quilibet potest, nisi aliud maius bonum obstat, imò & aliquando tenetur proximum suum instruere circa fidem, ne pereat.

Quod verò Ecclesia habeat etiam ius, & auctoritatem prædicandi independenter ab aliis, qui permittant, vel prohibeant, fatentur omnes, quos refert, & sequitur Suarez dicta sect. 1. num. 2. & prædicant probant.

37 *fieri, inde-
pendenter ab
aliis qui id
permittant.*

probant ex potestate, quam Christus Dominus habuit in uniuersos homines, tanquam in hereditatem suam, quam mediante prædicatione dei erat acquisiturus; iuxta illud psalmi 2. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo, super Sion montem sanctum eius; prædicans præceptum eius.* Unde subditur dictum eidem à Patre. *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra.* Et ideo ipsemet Christus agnoscens in se hanc potestatem, & ius dixit Math. ultimo: *Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra.* Unde statim intulit, quasi iure suo utens; *enimvero docete omnes gentes.* Cum ergo Christus ius haberet ad suam fidem omnibus prædicandam, quod munus per seipsum non erat exequutus, sed per Apostolos, & alios ministros, quibus hoc munus delegauit, consequens est, ut eis non solum licentiam utrumque, sed auctoritatem etiam, & ius prædicandi concesserit: ideo enim Paulus. 2. Corinth. 5. postquam dixit, *posuit in nobis uerbum reconciliationis*: hoc est, commisit nobis prædicationis munus: subiungit: *pro Christo ergo legatione fungimur*: si ergo ministri Ecclesiæ legati Christi sunt, habent ius prædicandi fidem independentem ab omnibus aliis: nam legatus in rebus suæ legationis ius, & auctoritatem participat Principis, à quo mittitur, nec potest ab alio inferiori impediri, ne munere suo fungatur, & principis mandata proponat iis, ad quos legatus destinatur.

Hoc totum argumentum ex Christi potestate, & iure desumptum, videtur nimium probare: nam Christus non solum habebat, & habet potestatem, & ius ad prædicandam, & annunciamdam suam fidem, sed etiam potest homines vi, & metu, ac potentia sua ad fidem amplectendam obligare, & cogere: quare posset si uellet Principi Christiano committere, ut infideles subditos, vel etiam non subditos mortis pena adiecta ad fidem amplectendam cogeret. De facto tamen ex eo, quod Ecclesiæ ministris Euangelij prædicationem delegarit, non censetur iis, hanc etiam potestatem delegasse, cogendi homines ad fidem amplectendam, ut postea videbimus: ergo nec ex delegata potestate prædicandi, colligi potest efficaciter delegata etiam potestas coercendi eos, qui prædicationem impedire uellent, licet hæc etiam potestas in Christo esset: neque enim Christus cum prædicationis officio communicauit potestatem omnem, quam ipse habebat.

38 *Ecclesiæ habet ius ad coercendos eos, qui prædicationem fidei impedire uoluerint.*

Addenda est ergo ratio, cur ex mandato prædicandi Euangelium Ecclesiæ dato, magis colligatur ius ad coercendos eos, qui prædicationem impedire uoluerint, quam ius, & potestas ad cogendos infideles, ad fidem amplectendam. Hæc autem diuersitas fundari debet in fundamentis utriusque partis nempe in rationibus, ob quas prima potestas dicitur esse in Ecclesiâ, & ob quas dicitur deesse secunda. Quod ergo Ecclesiâ possit cohibere eos, qui prædicationem impediunt, & aduersus eos se tueri, colligi potest ex potestate ipsius Christi delegantis, ut uidimus, & simul ex ipsa natura delegationis, primò. Nam Princeps mittens legatum ad aliquod munus obeundum, eo ipso censetur illum constituere independentem ab omni malo inferiori, quoad executionem muneris commissi, atque ideo cum auctoritate, & potestate coercendi quoslibet inferiores uolentes eum ab executione sui mune-

39 *cap. Præterea de offic. deleg. & aliis: Christus autem prædicatores mittens est Princeps supremus: ergo eius legati possunt quoslibet prædicationem impediētes coercere ex potentia imbibita in ipso legationis munere sibi commissio. Quælibet enim Respublica, præsertim habens potestatem supremam, qualis est Ecclesiâ, potest tueri iura sua aduersus eos, qui ea violare, & impedire iniuste conantur.*

Secunda ratio est, quia quilibet supremus Princeps potest propria auctoritate defendere innocentes, qui à suo Principe iniuriam patiuntur, & expressè, vel interpretatiuè auxilium implorant. Cum ergo Princeps infidelis prædicationem Euangelij in sua ditione impediens lædatur iniuste suos subditos, quibus ea prædicatione ad salutem necessaria est, & quorum multi, moraliter loquendo, conuerterentur, & amplecterentur fidem, eius prædicatione audita: poterit Ecclesiâ defensionem illorum subditorum suscipere, & propulsare iniuriam illis illatam, cogendo quacunq; via Principem infidelem ad fidei prædicationem permittendam.

40 *Tertiam rationem addit Suarez ubi supra n. 4. in fine, quia quælibet Respublica suprema habet ius mittendi legatos Pacis ad Principes alios, qui si vexentur, vel malè tractentur, possunt à suo Principe, vel à Republica defendi, & vindicta summi proportionata illatæ iniuriæ. Idem ergo poterit Ecclesiâ, si eius legati, quos ad prædicandam, & annunciamdam Christi pacem mittit, indignè tractentur, & reiciantur.*

Quartam rationem addit Hurtado disput. 74. §. 6. quia Princeps prædicatoribus oblitens, est in ea parte tyrannus, ergo quoad hanc actionem potest cogi ab Ecclesiâ ad desistendum. Antecedens probat, qui abutitur iure, & potestate sua ad subditorum perniciem, quorum æternam salutem impedit: cum tamen hæc omnia visibilia instituta sint à Deo, in assequutionem salutis æternæ, quam subditorum salutem earumdem visibilium rerum possessione, & auctoritate temporali, quam habet, fretus impedire conatur.

41 *An ius quod Ecclesiâ habet cogendi infideles ad seu fundatum in ipso iure naturæ; an uero sit ius quasi posituum concessum illi à Christo, ex suprema potestate, quam Christus habet; & ab illa potestate participatum, & quasi delegatum. Nam P. Suarez ubi supra num. 3. indicat, non esse naturale, sed posituum: probat enim ius hoc esse in Ecclesiâ: Quia Christus Dominus potuit potestatem prædicandi cum hoc iure communicare, ergo ita contulit illam. Deinde quamuis hæc potestas non possit probari ratione naturali, est nihilominus valde consentanea ipsi rationi naturalis: quia ius docendi ignorantes, est quasi connaturale cuicunque homini, ergo supposita necessitate fidei, est valde consentaneum rationi, quod auctor fidei suis ministris, & præsertim Vicario suo, relinqueret, speciale ius ad illuminandos homines in doctrina fidei.*

42 *Ex alia uero parte uidetur ex supradictis sequi, hoc ius esse non posituum solum, sed naturale. Et quidem rationes illæ, quibus idem Suarez postea num. 4. probat hoc ius, uidentur (si aliquid*

T t 4 quid

quid probant) probare non de iure positio, sed de iure naturali: Prima enim ratio est ex eo, quod quilibet potest, si est saltem supremus Princeps, propulsare iniuriam, quam accipit ab alio impediendo per vim vim sui iuris: Nam hoc, inquit, naturaliter sequitur ex ipso iure. Rursus ratio alia petita ex potestate tuendi, & defendendi innocentes, quales sunt illi, quibus prædicanda erat fides, & qui ab ea audienda prohibentur, fundatur etiam in iure naturali, quod Respublica habet defendendi innocentes, ut constat. Denique potestas protegendæ, & defendendi legatos pacis, quos mittit, & propulsandi iniurias ius aliarum, naturæ iure competit Reipublicæ, ut constat: ex qua potestate hoc etiam ius probat in Ecclesia idem Suarez. Ad quod etiam induci possunt argumenta alia adducta ab Hurtado, & aliis ad probandum hoc idem ius in Ecclesia, ut consideranti patebit.

43 In hoc non videtur esse posse controuersia, nisi de vocibus, nam de re ipsa constat ex dictis, hoc ius in radice quidem esse positum, formaliter tamen, & proximè esse naturale. Quod enim fides huius doctrinæ Euangelicæ necessaria sit ad salutem, ortum habet ex voluntate, & decreto Dei. Quod etiam Ecclesia, & eius ministri debeant hanc fidem prædicare, & annuntiare omnibus eo modo, quo potuerint, ortum habet ex positio præcepto Christi, qui id Apostolis, & eorum successoribus præcepit; quale præceptum positum ministri legis antiquæ non habebant: Christus autem ministros, & Apostolos suos legatos instituit, qua institutione, & præcepto, ac fidei necessitate supposita, sequitur ex natura rei ius in Ecclesia defendendi se contra iniuriam impediendi vi, & potentia, ne vratur sua facultate, & fungatur munere suo, quod ius commune est omnibus in casu simili.

44 Secundo ergo dubitatur, in quibus resideat hoc ius ad cogendos infideles impedire volentes fidei prædicationem, ne eam impediunt. Ad hoc responderet Suarez ubi supra num. 5. & sequentibus, distinguendo potestatem prædicandi, & potestatem mittendi prædicatores, & denique potestatem defendendi ministros prædicationis. Ex quibus primam, nempe potestatem prædicandi, dicit competere solis Pastoribus, & iis, qui ab ipsis delegantur, vel mittuntur respectivè; potestatem vero secundam mittendi, competere vniuersaliter pro tota Ecclesia soli summo Pontifici cui vniuersalis Ecclesiæ cura commissæ est: Episcopis autem, & inferioribus Pastoribus, competere intra terminos suæ iurisdictionis, & territorij. Denique tertiam potestatem defendendi ministros competere soli summo Pontifici.

45 Circa primam partem de potestate simplici prædicandi. Aduertendum est, hoc intelligi de potestate publica, & quasi ex officio, nam loquendo de prædicatione priuata, & instructione, quilibet fidelis eruditus potest data sibi commoda occasione, alios infideles instruere, & ad notitiam veræ fidei adducere: id tamen ex officio facere competit Pastoribus, & iis, qui ab illis mittuntur, iuxta illud Pauli ad Roma. 10. *quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Quem locum Innocentius III. relatus in cap. cum ex iniuncto, de hæreticis, affert ad probandum, quod non debet sibi quisquam indifferenter prædicationis officium usurpare quod etiam constat ex Christi verbis Luca 10. *Rogate Dominum messis, ut mittat*

operarios in messem suam. Et quidem nec inter fideles licet quisquam sibi prædicationis munus assumat, nisi de Episcopi, vel Pontificis licentia, & designatione: multò minus hoc officium ad conuertendos infideles sine eadem designatione usurpare licebit. Est enim pascendi munus, quod Pastoribus competit, non omnibus, quæ aptius pasci debent quam pascere. Ceterum sicut inter fideles non prohibetur laicus & priuatus exhortari priuatis consiliis, & monitis, proximos ad honestatem & pietatem, sic nec inter infideles prohibetur fidelis data occasione alios ad fidem, & religionem Christianam inducere: quod etiam laicos, imò & seruos, atque ancillas Christianas fecisse legitur in Ecclesiasticis historiis.

Circa secundam partem de facultate, & iure mittendi prædicatores ad infideles, aduertitur hoc, licet singuli Pastores non habeant potestatem vniuersalem mittendi ad Provincias extra suum territorium; aliquando tamen ex præsumpta voluntate summi Pontificis, cuius licentia commodè expectari non potest, possit data opportunitate procurare per se, vel per alios, conuersionem etiam alterius Provincie vicinæ ex rati habitatione futura summi Pastoris, qui primum fieri poterit, consulendus est. Quæ enim rati habitio, & voluntas præsumpta sufficere poterit: ut inferior etiam minister prædicare data opportunitate alicui ciuitati, vel Provincie, ubi finitus prædicationis speratur. Adde ego, sicut sufficit præsumpta voluntas summi Pontificis, in iis casibus, sufficere etiam rati habitationem, vel voluntatem præsumptam Episcopi, vel Pastoris inferioris, ad cuius iurisdictionem, & territorium locus ille spectare potest. Quicunque enim antecederet licentiam dare potest ad prædicandum, potest postea ratum habere, & eius rati habitationem, vel voluntas præsumpta sufficit, ad excusandam actionem illam, dummodo postea data opportunitate ad ipsum recurratur, ut debita subordinatio seruetur, & nemo in alienam messem faleem mittat.

Denique circa tertiam partem de iure defendendi ministros, & prædicatores Euangelij potest esse difficultas. Primò, quia quilibet prædictum si de iure esse supremus Princeps, habet ius defendendi innocentes, & eos, qui per vim ab aliis iniuste impediuntur, ut iure suo liberè vtantur, cum defensione innocentis patientis iniuriam sit de iure ipso naturæ permittit. Diximus autem ministros Ecclesiæ legitimè missos à Pastoribus habere ius prædicandi iis, ad quos mittuntur, & esse legatos Christi, in ordine ad annuntiandum Euangelium: si ergo ij per iniuriam à Principe infideli impediuntur, ne fungantur suo munere, poterit quilibet alius Princeps fidelis arma contra impediendum mouere, ut ab iniuria desistat, & per consequens hoc ius defendendi fidei prædicatores non spectabit ad summum solum Pontificem.

Hoc argumentum probat, aliquid concedendum esse hac in parte Principibus. Nam si cut homo, etiam priuatus, potest seipsum, & alium etiam innocentem tueri, & defendere ab eo, qui actu iniuriam ei infert, quando non est recursus ad magistratum, qui publica auctoritate id faciat: non tamen quando est talis recursus, sicut nec post iniuriam iam illatam potest aliquis propria auctoritate iniuriam vindicare, aut delinquentem punire, sed solum petere à Iudice penam delictorum commissarum.

Ius prædicandi ex officio quibus competit.

actu prædicationis ministri legitimi iniuste cohibentur, & vexantur, potest Princeps laicus eos defendere ab iniuria actuali, & prohibentem que vexantem cohibere, quantum latet, ut desistat, si non sic recursum ad legitimum iudicem communem, qui est summus Pontifex: non tamen potest vindictam sumere de iniuria iam illata: hoc enim spectat ad iudicem communem, qui est Pontifex, & potest auctoritate publica eiusmodi iniurias suorum ministrorum punire; quod duplex defensionis genus distinxit bene Hurtado *diff. 75. §. 11.*

49 Potest Principes sæculares non habere ius hoc cogendi infideles ad prædicationem non impediant, & puniendi resistentes, sed hoc ius esse penes Ecclesiam, probatur, quia ius hoc contra personas infidelium non competit Ecclesiæ directè, & immediatè, sed indirectè, & consequenter ad ius, & potestatem spirituales, quam habet directè, & immediatè circa spiritualia, & circa prædicationem, & propagationem fidei sibi commissam, ex qua potestatem spirituales oritur consequenter, ut possit etiam contra personas infidelium procedere, quantum fati, & necesse est, ad spiritualia exercenda. Cum ergo Princeps sæcularis non habeat potestatem directam circa spiritualia, non est unde possit indirectè contra infidelium personas procedere. Hac autem potestatem videtur summus Pontifex, quando Principibus fidelibus hanc curam mandat, & quasi delegat, ut in Provinciis infidelium Prædicatores fidei protegant, & infideles resistentes coercant, quo casu aduertunt bene Bañes, Aragon, Valentia, & Turrianus apud Hurtadum *ubi supra §. 3.* Pontificem non dare directè Principi fidei regna, & Provincias infidelium, sed munus, & ius obstituendi, & coercendi armis infideles illius, vel illius Provinciæ, si iniuste fidei prædicationem impediunt. Quo pacto diuinit Alexander VI. inter Reges Castellæ, & Lusitanie Provincias utriusque Indiæ, nimirum diuidendo inter illos curam, & ius tuendi prædicatores fidei, & coercendi iniuste resistentes, ut id præstat, unusquisque in Provinciis, & regionibus sibi assignatis, ut notantur etiam Maior, & Victoria, quos affert, & sequitur Suarez *dicta sect. 1. num. 7.* qui etiam ibi bene explicat, quomodo potestas hæc defendendi bello etiam, & armis prædicatores fidei resideat penes solum summum Pontificem, & non penes inferiores Episcopos, & Prelatos, quia scilicet ius bellum indicendi, maxime in vindictam, & punitionem, non est penes magistratus inferiores, sed penes potestatem Principis supremi: quare in Ecclesiastica Republica non debuit hæc potestas esse penes quemlibet Episcopum, aut Prælatum, qui non est supremus, sed subordinatus; sed debuisse in supremo Principe, ad quem spectat cura vniuersalis, sine cuius nutu, & directione, si res tanti ponderis agerentur, orientur plura incommoda, & diuisiones inter Principes fideles; quorum singuli proprii Episcopi auctoritate bella contra infideles Principes susciperent.

50 Secunda difficultas circa hoc ipsum esse potest, an Ecclesia, vel Pontifex ad defendendos suos Prædicatores, possit armare exercitus ex ipsis personis Ecclesiasticis, an verò committere solum eam tutelam, & defensionem Principibus sæcularibus, & laicis. Suarez *dicta sect. 1. num. 7.* dicit, hanc potestatem non ita conuenire Ponti-

fici, ut per se, vel per Ecclesiasticas personas illam exequi debeat: quia non est Sacerdotis, neque Ecclesiastici status arma corporalia sumere, ut constat ex Ambrosio relato in cap. *conuenior* eam tutelam *23. quest. 8.* & aliis relatis à Gratiano *eadem questione*. Potest tamen summus Pontifex committere hanc defensionem, seu executionem Principibus temporalibus: & ita de facto facit, dum inter diuersos Principes distribuit hanc curam prouidendi Prædicatores fidei variis infidelium Prouinciis, & eosdem Prædicatores postea ab iniuriis, & violentia defendendi. Huic doctrinæ consentit Hurtadus *diff. 75. §. 8.* Addit tamen, posse Papam, quia est simul Rex temporalis, bellum infidelibus inferre, quando scilicet alij Principes Christiani ex eius commissione possint: quare posset tunc exercitum cogere, illumque iure suo mittere. Prudenter verò indicat hoc non ita vniuersaliter procedere, ut non possit aliquando contrarium expedire, quando scilicet alias damnum Ecclesiæ timeretur. Quæ exceptio merito, ut dixi, subintelligenda est: nam indecentia huius defensionis per ipsas personas Ecclesiasticas executioni mandanda, quæ eam illicitam reddit, oritur ex scandalo, & ex præiudicio ipsius fidei, quæ minus grata, & credibilis redderetur infidelibus, si videant Prædicatores, qui mansuetudinem, & patientiam Euangelicam prædicant, contrarium factis ostendere, vindicando proprias iniurias per seipsum, & fidem armis, ac potentia potius, quam rationibus inducere velle. Possunt tamen aliquando hæc, & similia inconuenientia compensari pluribus, & maioribus eiusdem fidei commodis: nam sicut potest aliquando Prædicator carcerem, & vincula fugere, ubi ad mortem nebat, & hoc propter maius bonum eiusdem fidei, licet aliquando magis expediat non fugere, sed mortem patienter expectare, ad eandem fidem magis confirmandam: sic licet regulariter ministri Euangelici non debeant se per vim defendere, aduersarios offendendo, & occidendo: aliquando tamen id expedire posset, ad maius fidei bonum. Quid enim si Regulus obuius impediret conuersionem Regni, vel Imperij latissimi, incarcerando, & vexando Prædicatores ad hunc finem missos: nonne possent non solum fugere, sed & custodes per vim opprimere, ut se se liberarent, & opus inceptum prosequerentur, accedente saltem Pontificis permissione? Doctrina ergo illa intelligitur per se loquendo, & regulariter, excepto casu, quo contrarium magis expediens iudicaretur ad eiusdem fidei dilationem, & augmentum promouendum.

Tertia difficultas est, an ad hunc ipsum finem tuendi, & defendendi Prædicatores fidei, possint hi mitti cum milibus armatis, qui eos defendunt, & ad eorum securitatem. Affirmant Maior in 2. *diff. 44. quest. 2.* & nouissime Ioannes Solorzano apud Dianam 6. *part. tract. 4. de bello, resolutione 15.* qui etiam eidem sententiæ contra Hurtadum ab eo adductum adhæret, & dicit, se illam cum Suariorum tenere *diff. 18. de Charitate sect. 1. num. 8.* cum quo docet posse hodie Principes Christianos ad conuertendos Barbaros mittere Prædicatores cum sufficienti exercitu, non ut bellum inferant, sed ut prædicatores secuti incedant, tutresque, & arces munitas in terminis Prouinciarum infidelium construere, ut facilius, & securior aditus, & exitus fidelibus pateat: dummodo tamen prius tales infideles, blandè, & pacifice

ipse personis Ecclesiasticis, an verò committere solum Principibus sæcularibus?

51 An ad hunc finem defendendi prædicatores fidei, possint hi mitti cum milibus armatis, qui eos defendunt.

cificè de audienda, & recipienda prædicatione moneantur. Hæc P. Diana ibi, qui in primis per errorem citauit Suarium *disput.* 18. *de charitate*, cum non habeat tot disputationes de charitate; sed id tractat *disput.* 18. *de fide*. Deinde immeritò illum adduxit tanquam contrarium aliquid docere sententiæ Hurtadi, quam retulerat. Nam Hurtadus *disput.* 75. §. 15. eandem omnino sententiam cum Suario docet, professus se Suarii assertioni subscribere, contra sententiam Maioris supra relata, quam quidem Suarez retulerat *illo n.* 8. sed *n.* 9. eam impugnat, & *n.* 10. concludit, tunc locum esse coactioni, & mitti posse Prædicatores cum exercitu sufficienti propter rationes illas; quando Principes infideles resistunt, & ingressum concedere nolunt, quod etiam totum concedit Hurtadus, cuius sententia non est contraria, sed omnino eadem cum sententia Suarii. Quibus consentit Castr. Palao *tom.* 1. *tr.* 4. *d.* 2. *punct.* 5. *n.* 9.

52

Ego ab hac communi sententia recedendum non puto; nec per se loquendo, & regulariter mittendos fidei prædicatores cum exercitu, & militum copiis. Hoc enim probat Christi exemplum, qui misit Apostolos suos, sicut agnos in medio luporum. Matthæi 10. *sine baculo, & pera*, inermes, & mansuetos, & annuntiantes pacem; quod non solum de prima illa missione, sed de omnibus subsequenter debere intelligi, probat Maldonatus in illud 10. Matthæi ex Ambrosio, Hieronymo, Augustino, & aliis. Hoc probat Chrysostomus *tom.* 2. *hom.* 24. in Matthæum dicens: *Mea est causa: Deus humano auxilio non indiget, ideo vos tantummodo mihi personam præstate, & ego vobis sensum, &c.* & infra: *Nemo speret in patronis, nemo in amicis, aut parentibus.* Hoc probat antiquus Ecclesiæ usus, etiam postquam ab Imperatoribus Christianis auxilium sperare poterat: ut constat de Gregorio magno, quando Prædicatores in Angliam misit. Hoc denique comprobatur ratio ipsa, & fidei auctoritas, cui non parum derogaretur, si armis, & potentia obstruenda esset, ita ut eius acceptatio timori potius humano, quam veritatis diuinæ ponderi tribui posset teste Paulo 2. ad Corinth. 10. *Arma militie nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo.*

53

Dixi tamen, per se loquendo, ita faciendum: nam per accidens aliquando licebit milites cum Prædicatoribus mittere. Peti enim potest prius ab infidelibus, ut prædicti auctores fatentur, adiutus pacificus, & securitas pro prædicatoribus mittendis, ut eos audire possint, & fidem, si placuerit, recipere. Quod si hanc securitatem Principes dare noluerit, iam cogi potest armis, ut securitatem petitam præstet, & ad hunc finem Prædicatores possunt militibus associari. Prius tamen pacatè, & sine armis securitas petenda est; postea, si negetur, armis usurpari potest. Vnde si experientia docuit fidem securitatis, datæ non observari, possunt iam milites mitti ad vindictam violatæ fidei, & ad securitatem extorquendam. Adde posse etiam aliquando quasi per accidens, & concomitanter ire milites cum Prædicatoribus. Potesse enim Princeps Christianus legationem civilem ad Principem infidelem mittere, ut pacem, commercium, & amicitiam ab eo petat, legatosque suos solito comitatu adornare, & comites etiam adhibere fidei Prædicatores. Si ergo Princeps infidelis neget iniuste, id quod de iure gentium omnibus debetur, nempe transitum necessarium, & pacificum, portum etiam

in casu necessario, & alia, quæ de iure gentium debentur, & hoc sine causa iusti metus, aut periculi; iam meritò in eum armatus Princeps Christianus, & milites mittit, non ad tutelam prædicatorum, licet hi etiam ibi sint, sed ad extorquendam, quæ sibi de iure gentium debetur, & iniuste negantur. Semper ergo fides sine armorum strepitu, & omnino pacifice offerenda est: si tamen legatio hæc Regis pacifici Dei, & Ecclesiæ iniuste lædatur, potest iniuria vindicari, & armis extorqueri id, quod omnibus Principum Legatis de iure debetur.

Hinc tamen oritur quarta difficultas, an si prædicatio fidei pacifice offeratur, & infideles nolint fidem audire, possint vi, & armis cogi ad audiendam. Prima sententia affirmat, pro qua auctoritur Maior in 2. *disposit.* 44. *quest.* 2. ubi videtur eam significare. Secunda sententia id vniuersaliter negat, quam tenet Valentia in *presenti disput.* 1. *quest.* 10. *puncto* 6. & indicat Salmeron *tom.* 12. *tract.* 38. Denique tertia sententia media, & vera id affirmat in ordine ad infideles subditos Principibus Christianis, negat verò in ordine ad infideles non subditos, quam cum aliis quos effert, docent Suarez *disput.* 18. *sect.* 2. *n.* 3. & Hurtado *disput.* 75. *sect.* 3. & alij passim.

Prima pars, nempe quod Princeps Christianus possit cogere subditos suos infideles, ad audiendam fidem, negatur non solum ab auctoribus læcundæ sententiæ, sed etiam à Contrariis in *presenti disput.* 18. *dub.* 14. *numero* 240. sed eam concedunt alij: & probatur primò ex usu Pontificum Romanorum, qui pœnis, & multis cogunt Iudæos subditos ad audiendam singulis hebdomadis concionem de rebus nostræ fidei, ut constat ex Bulla Gregorij XIII. quæ incipit *Sancta mater Ecclesia* cuius obseruantiam exactam hodie Romæ videmus. Quamvis autem aduersarij respondeant, illam non esse coactionem directam, sed indirectam, quatenus Princeps imponit Iudæis subditis tributum aliquod, quod aliunde licet imponere poterat, à quo tamen tributo, & onere eximit eos, qui conueniunt ad audiendam concionem; sed eam solutionem reiciit Suarez *num.* 3. quia Iudæis alia tributa imponuntur, nec illud imponitur sub nomine tributi, sed vt pœna inobedientiæ. Et quidem legenti verba prædictæ Bullæ constabit manifestè, illam esse propriè pœnam: nam sub nomine pœnæ, & punitiois imponitur, & in genere statuitur, eos eis, & aliis pœnis cogendos esse; vnde si quis inculpabiliter absit propter morbum, vel quid simile non patitur eam pœnam, quia ubi non est culpa, non debetur pœna: quod tamen ad vitandam solutionem tributum iusti non sufficeret, cum hoc etiam sine culpa debeatur. Obiter aduerto, immensè adduci apud Hurtadum hinc *disput.* 75. §. 12. & alios Bullam etiam Nicolai III. imponentis eiusmodi pœnam: nam Nicolaus III. neque imposuit pœnam, nec coegit Iudæos ad audiendam fidem, sed præcepit, & commisit Patribus Ordinis Prædicatorum, ut Iudæorum conversionem procurarent, & eis prædicarent, ut constat ex eius Bulla, quæ habetur in *Bullario communi tom.* 1.

Ratione deinde à priori hæc pars probari solet, quia hoc præceptum non excidit potestatem laici Principatus, si quidem nihil supernaturale subditis præcipit Princeps; sed omnino naturale, & honestum, ac per se utile ad finem laici Principatus, quia de Deo etiam, vt auctore na-

ture, multum ab infidelibus erratur, de virtutibus, et virtutibus naturalibus plura ignorantur; Item fides Christiana est valde utilis, etiam ad laicam politicam, cum adeo seuerè prohibeat scelera contra legem nature: ita arguit Hurtado, ubi supra §. 4. & concludit, posse Principem laicum moderata multa, subditos infideles cogere ad audienda mysteria supernaturalia, maiori vero seueritate ad audiendam legem naturalem.

Hoc ipsum simili ferè argumento aliis verbis probat Suarez *diff. sect. 2. num. 4.* quia actio illa audiendi prædicationem, non est per se, & intrinsecè supernaturalis, & secundum præsentem circumstantias possunt subditi conuinci, quod sit honesta, & ad eorum commodum ordinata: imò etiam referri potest, ad utilitatem reipublicæ, quam Princeps temporalis procurare potest, & debet, nimirum ad maiorem pacem, & concordiam omnium subditorum, vel ut subditi liberentur ab erroribus, de quibus conuinci possunt, quod sint contra rationem naturalem, vel etiam contra alia, quæ ipsi admittunt & credunt, ut contingit in Iudeis.

Hæc ratio quibuscumque verbis explicetur, adhuc manet difficilis: quia imprimis, licet obligatio audiendi fidem conuinci possit ratione naturali, quod sit hæc, & nunc debita, idem dici posset de ipsa obligatione credendi: sicut enim evidens est obligatio audiendi fidem, ita ea audita, & sufficienter proposita, evidens est obligatio credendi, & ideo præcedere debet iudicium evidens de credibilitate, seu de obligatione credendi: & tamen non possunt infideles cogi ab Ecclesia, nedum à Principe seculari ad credendum. Item, si bonum concordie, & pacis inter subditos, datus præcipiendi auditionem fidei, daret etiam ius præcipiendi fidem ipsam: utilior enim est ad pacem, & concordiam veritas fidei, quam auditio sola fidei: imò hæc non aliter est utilis ad illum finem nisi quatenus est utilis ad fidem, quæ est vinculum pacis, & concordie inter subditos. Si ergo motiuum illud concordie politice non dat ius præcipiendi subditis fidem, quomodo dabit ius præcipiendi auditum fidei? Vnde argui potest à priori quia omne præceptum, aut lex ut iusta sit, debet esse de obiecto bono, & honesto, cuius honestas intendatur à superiore præcipiente: honestas autem, quæ est in auditione fidei non videtur esse diuersa ab honestate, quæ est in ipsa fide: ideo enim diximus *suprà diff. 18. sect. 1.* non esse malitiam speciem diuersam in omissione auditionis debite fidei, à malitia omissionis fidei: quia Deus non præcipit fidei auditionem, nisi propter honestatem ipsius fidei: si ergo honestas ipsa fidei non est talis, quam possit Princeps laicus intendere præcipiendo fidem, consequens est; ut nec possit præcipere auditionem fidei, quod præceptum deberet intendere eandem honestatem fidei. Denique quod additur de erroribus contra legem naturæ, ad quos vitandos potest Princeps temporalis præcipere auditionem fidei; non est ratio vniuersalis: nam tunc posset etiam Princeps cogere, non solum ad audiendum, sed etiam ad deponendos illos errores, ut infra videbimus. Nunc autem agimus de coactione ad audiendam eam doctrinam, ad quam credendam, & suscipiendam, non possit idem Princeps cogere subditos infideles. Et quid potest fingi, quod subditi nullum errorem sequerentur contra lumen naturæ, nolent tamen credere Euangelio. De quibus subditis quaeritur, quomodo Prin-

ceps possit eos cogere ad audiendum Euangelium, quos tamen non posset cogere, ad illud credendum, postquam sufficienter propositum est cum euidencia credibilitatis.

Aliter possumus explicare, (& fortasse in idem recidet) cur hoc præceptum audiendi fidem non excedat potestatem humanam Principis temporalis: quia nimirum sicut Princeps recipere potest, & audire legatos vndeunque missos, licet non teneatur eorum postulationi annuere, ita potest præcipere subditis, ut eos audiant, & recipiant, præsertim si legatio sit de rebus ad subditorum bonum, & utilitatem pertinentibus. Et sicut filius non potest à patre cogi ad ducendam uxorem, & tamen tenetur eius consilium audire, ut cum aliis probat Thomas Sanchez *lib. 4. de matrimonio diff. 23.* ita Princeps, licet non possit cogere subditum, ad amplectendam fidem, potest illum cogere, ad audiendos legatos Dei, & Ecclesie, qui sunt Prædicatores à Christo, & ab Ecclesia missi ad hunc effectum: turpe enim esset in ipsa republica civili, ut legati venerandæ Communitatis, qualis est Ecclesia, imò & legati ipsius summi Dei, qui parati sunt ad probandam suam legationem, adhuc à ciuibz cum contemptu reiciantur, & ne ad audientiam saltem admittantur. Hanc itaque Reipublicæ indecentiam Princeps impedire & prohibere potest cogendo subditos ad non negandam audientiam eiusmodi legatis: sed potius honorificè eos excipiendos, sicut & ab ipso Principe honorificè excipiuntur, & audiuntur. Ratio autem esse videtur, quia sicut filius non subordinatur patri omnino in ordine ad electionem uxoris, quia hæc status debet esse omnino liber, subordinatur tamen in ordine ad educationem, & ad hoc ut possit saltem bene eligere uxorem, & ad quem finem oportet paternum consilium audire: ita infideles subditi non subordinantur Principi temporalis, in ordine ad finem supernaturalem, sed solum in ordine ad politicam humanam, & naturalem, & ad bonum Reipublicæ statum, ad quem sufficit honestas morum secundum regulas naturæ: ad hunc tamen ipsum statum naturalem, & ad eius honestatem spectat, quod subditi possint si velint credere, & amplecti fidem, in ordine ad finem supernaturalem. Nam, ut aliàs dixit Augustinus, licet fides ipsa sit gratia Dei, & pertineat ad ordinem supernaturalem; posse tamen credere pertinere ad naturam intellectualem, hoc est, capacitas ex parte naturæ, seu non habere incapacitatem ad fidem, quare non excedit ordinem naturæ, & regiminis naturalis, auferre hæc impedimenta in quibus vnum est, & potissimum, non habere notitiam fidei ob defectum prædicationis: quomodo enim credente sine prædicante? Non est enim nouum, quod potestas superioris non extendatur ad præcipiendum aliquod opus, & tamen extendatur ad præcipiendam notitiam illius: sic Ecclesia non præcipit vniuersaliter consilia Evangelica omnibus, v. g. statum religiosum, & tamen præcipit aliquando notitiam consiliorum, ut possint fideles ea agnoscere, & amplecti, si velint. Non præcipit vsum Indulgentiarum, & tamen præcipit notitiam talis usus, & aliquando obligat, ut fideles intersint earum publicationi, ut fieri solet in publicatione Bullæ Cruciatæ. Sic ergo, licet Princeps temporalis non possit subditos infideles obligare ad fidem amplectendam, poterit obligare ad audiendam, ut non sint incapaces

capaces eam recipiendi, si velint: hoc enim ad ipsum statum naturalem, & bonum Reipublicæ videtur pertinere, ut subditi habeant notitiam necessariam ad deliberandum, & eligendum, etiam in iis, in quibus non possunt à suo Principe obligari ad electionem determinatam.

59

Dices, Princeps temporalis non potest præcipere auditionem fidei, nisi ex fine honesto, quem debet habere quodlibet præceptum, & lex humana, ut diximus. Hic autem finis honestus, non potest esse ipsa honestas fidei, alioquin posset Princeps ad fidei honestatem obligare: sed neque esse potest alia honestas diuersa ab honestate fidei: Nam Deus præcipiens auditionem fidei, non intendit aliam honestatem, nisi honestatem fidei, & ideo diximus, præceptum illud non differre specie à præcepto fidei: & ratio videtur esse, quia medium non est amabile, nisi propter bonitatem finis: auditio autem fidei non est amabilis, nisi ut medium conducat ad ipsam fidem; ergo non potest esse præceptum humanum de audienda fide, si non potest esse de ipsa fide amplectenda.

Respondetur concessa maiori, negando minorem. Potest enim Princeps temporalis habere pro fine eius præcepti aliquam honestatem conditionatam ab honestate fidei, nempe, quod legari audiant, quod subditi habere possint notitiam ad electionem Religionis, &c. quæ omnia sunt bona honestè amabilia antecedenter ad ipsam fidem, & præscindendo ab obligatione fidei. Differunt autem præceptum Principis humani, & præceptum diuinum de audienda fide; quod præceptum diuinum obligat ad fidem audiendam, solum quatenus obligat ad fidem amplectendam, atque adeo non intendit, nisi solam honestatem fidei; ad reliqua verò omnia tendit materialiter, & ut media solum ad fidem præceptam: unde cessante necessitate illius medij, v. g. si per internam reuelationem, aut per libros aliquis compareret notitiam fidei sufficentem, non obligaretur præcepto diuino audiendi Prædicatores fidei, quia hoc præceptum solum obligat directè ad fidem, ad reliqua verò solum consequenter, & ut media quando necessaria sunt ad fidem. At verò præceptum illud humanum obligaret directè ad audiendum prædicatorem, propter honestatem peculiarem, quæ est in ea auditione, adeo ut licet hic, & nunc, non esset medium necessarium ad fidem, posset præceptum humanum ad prædicationem audiendam obligare: sicut de facto præceptum naturale, & diuinum obligat ad ieiunia, & alias corporis mortificationes solum, quatenus sunt media necessaria ad castitatis præceptum, & alia similia obseruanda. Ecclesia tamen licet illam etiam finem intendar, obligat adhuc ad ieiunium, licet hic, & nunc non sit necessarium ad carnis tentationes vincendas; quia nimirum intendit etiam honestatem temperantiæ; quæ reperitur in ipso ieiunio, & quæ honestas licet de se non sit sub obligatione legis diuinæ, aut naturalis, est tamen materia talis, quæ possit intendi, & præcipi lege humana positua. Sic præceptum illud humanum audiendi prædicatores fidei, posset intendere honestatem propriam, quæ reperitur in illa auditione, quæ honestas, licet secundum se, & præscindendo ab honestate fidei, ad quam sit medium necessarium, non sit sub præcepto diuino, aut naturali; est tamen talis, ut possit præcipi, & intendi lege humana positua, etiam

sistendo in ipsa: & ideo omisso illius effecti quod contra præceptum diuinum fidei, quando auditio esset medium necessarium ad fidem, tamen etiam peccatum habens specialem malitiam contra præceptum illud humanum, quoniam malitiam haberet etiam, quando non esset medium necessarium ad fidem.

Obiiciunt primò, quia hæc potestas non est concessa à Christo Ecclesiæ, aut Principibus, cum de ea concessione non constet, sed solum de potestate, vel iure prædicandi, quod stare potest sine potestate cogendi ad audiendum, sed ad finem erit potestas contra impediētes prædicationem. Respondetur hanc potestatem ceteri ex ipsa natura principatus, quæ Princeps potest cogere subditos ad actiones bonas politicas, & decentes Reipublicam bene morigeratam, inter quas computari potest, ut vidimus, quod leges de rebus magni ponderis loquuturos non abiciant, sed recipiant, & audiant.

Secundò obiiciunt exemplum Christi, qui discipulos suos volentes Samaritanos ligare, & supplicis cogere, ut Christum non abicerent, sed audirent, reprehendit, & dixit, *ne feceritis contra spiritum fratris &c.* Lucæ 9. & iterum Matth. 10. dixit Apostolis: *Si non receperint vos, neque audierint sermones vestros, excutite puluerem &c.* volens nimirum, ut pacifice discederent, nec cogere nolentes ad audiendum. Respondetur hæc nimium probare, nempe contra ipsos aduersarios, qui licet non concedant posse subditos cogi ad audiendum; concedunt tamen posse cogi ad permittendos Prædicatores in Republica, & ad eos non eiciendos, nec impediendos: Et tamen Samaritani illi non solum noluerunt audire, sed neque in civitatem suam recipere Christum, & eius discipulos, sed omnino prohibuerunt, & erupter eiecerunt. Respondetur ergo in primis, Apostolos non accepisse à Christo principatum temporalem, ex quo oritur potestas cogendi subditos ad audiendam fidem. Deinde noluisse Christum introduci Euangelium armis, & potentia, sed pacifice, & cum mansuetudine, ac humilitate Christiana. Quare licet Ecclesia habeat potestatem puniendi rebelles, qui prædicationem impediunt, & vi eos cogendi, ut desistant, ut supra vidimus: id tamen fieri debet, non per ipsos ministros Evangelij, sed per Principes seculares ex commissione Ecclesiæ: nec tunc erat opportunitas id faciendi, nec in illis circumstantiis expediebat ita facere.

Tertiò obiiciunt, quia fides debet esse voluntaria, & non coacta, ergo & auditio fidei: nam eadem est ratio de medijs, & de fine. Respondetur eadem consequentiam: nam ex coactione ad audiendum non sequitur, quod fides postea sit coacta, cum maneat postea in audientis potestate libera credere, vel dissentiri: sicut etiam matrimonium debet esse liberum, & ideo non potest Pater filium cogere ac ducendam hanc uxorem, potest tamen eum cogere, ad audiendum consilium, & congruentias, quibus auditis, liber omnino maneat ad electionem coniugis. Non est ergo eadem ratio de fine, & de medio in casu nostro: præsertim cum auditio illa non præcipiatur à principe seculari propter honestatem solum fidei, nec præcisè, ut medium, sed propter honestatem propriam, quam in se habet, ut visum est.

Quartò obiiciunt, quia si hæc coactio non procedit ex potestate spiritali, ut conceditur, debet

debet provenire ex potestate merè temporali: hæc autem sistit in actibus temporalibus, nec extenditur ad spiritualia, ad quæ pertinent, & fides, & auditio fidei. Respondetur, posse esse quædam quædam in voce actum temporalem, & spirituale. Nam si sensus sit, legem civilem Principis temporales solum ordinari ad bona corporalia, falsissimum est: pertinet enim ad legem civilem facere bonos ciues, ac proinde bonos viros, unde versari potest in materia omnium virtutum moralium quatenus hæc viles esse possunt ad statum tranquillum, & pacem Reipublicæ, ut probat, & explicat latè Suarez lib. 5. de legibus cap. 12. imò & punire potest peccata etiam contra Deum, quatenus naturali ratione cognosci potest, & quatenus ea bonum, & tranquillum Reipublicæ statum impedire possunt. Non ergo excedit potestatem Principis temporalis præceptum audiendi prædicatorem, cum ad bonos etiam Reipublicæ mores spectare possit Legatos de rebus magni ponderis dicturos audire, & notitiam habere præcipuum religionum, & quæ sint cuiuslibet religionis fundamenta, quando iam antea non certo constat de eorum falsitate. Adde in ordine ad praxim rem hanc nullam habere difficultatem, cum nulli hodie reperiantur infideles, qui non errent simul circa plurima, quæ spectant ad legem naturalem, atque adeo possunt ad hos errores corrigendos cogi à Principe, ut audiant Prædicatores Ecclesiæ, à quibus circa huiusmodi errores corrigi, & instrui possint.

64 Obicitur. Quinto argui potest, quia si Princeps Christianus secularis possit hoc præcipere suis subditis, possit etiam idem Princeps ethnicus, vel Paganus, cum non sit maior eius potestas temporalis, quam Principis Christiani: consequens autem reputatur magnum absurdum Cominck ubi supra n. 236. Ego tamen loquendo de possibili, non inuenio vllum absurdum: nam in primis si Princeps ipse exemplo suo præcedat, & velit Prædicatorem fidei audire, quis dubitat, quod possit suis aulicis, & aliis ciuibus præcipere, ut eius exemplo ipsi etiam prædicatorem audiant? Deinde sicut Princeps infidelis potest lege prohibere subditis adulterium, quamvis adulter ipse sit, cur non possit præcipere auditum fidei, licet ipse culpabiliter fidem non audiat? Itaque in hac illatione nullum apparet absurdum, licet de facto raro, vel nunquam id contingat.

65 Restat etiam probanda secunda pars assertionis, nempe non posse Ecclesiæ, aut Principes etiam Christianos cogere infideles non subditos sibi in temporalibus, ad audiendam fidem: quæ pars communior est, quam præcedens, & probatur facillè, quia hæc coactio deberet procedere ex potestate vel spirituali, vel temporali: neutra autem datur in casu nostro. Non spiritualis, quia hanc non legitur dedisse Christus suæ Ecclesiæ, cui potestas nulla est, aut iurisdictio in eos, qui foris sunt, sed solum ius naturale ad tuendos suos Prædicatores, & se ipsam contra iniurias ab infidelibus illatas, vel ab iis, qui prædicationem iniuste impediunt. Sed neque in casu nostro datur potestas temporalis ad illam coactionem: cum ij infideles supponantur non esse subditi huic Principi, qui eos cogere vult ad fidem audiendam.

66 Obicitur, quia Christus dedit Ecclesiæ ius, & potestatem prædicandi omnibus fidem, ergo & cogendi, ad audiendam illam: prædicatio enim

Carà. de Lugo de virtute Fidei diuina.

sine auditoribus fieri non potest, & concessio vno correlatiuo conceditur alterum, & concessa iurisdictio concessa intelligitur omnia sine quibus iurisdictio exerceri non potest. Confirmatur, quia ex potestate data Apostolis à Christo remittendi peccata, verbis illis, *quorum remiseritis peccata, &c.* colligitur obligatio confitendi illa: non enim possunt remitti nisi audiantur: ergo ex potestate data ad prædicandum, colligi potest obligatio audiendi, & potestas ad cogendos auditores, sine quo auditu inutilis est potestas prædicandi. Respondetur, ex præcisa potestate prædicandi non argui potestatem cogendi alios ad audiendum. Nam Episcopus dans alicui facultatem concionandi, non cogit alios ad audiendum, nec concionatori dat potestatem, ut eos cogat: imò licet non concedat solum, sed præcipiat prædicationem, non ideo dat potestatem cogendi, sed in utroque casu, dat ius cogendi alios, ne eius prædicatione impediatur. Ex eo ergo, quod Christus dederit ministris Ecclesiæ potestatem prædicandi, & hoc eis præceperit, non arguitur potestas, ut cogant auditores ad audiendum, sed satisfaciunt suo muneri prædicando, vel offerendo se ad prædicandum, si alij audire voluerint.

Ad confirmationem item omnium aliarum solutionibus respondeo, necessitatem, & obligationem confessionis non colligi præcisè ex potestate data Apostolis remittendi peccata, sed ex potestate talibus verbis data, nempe cum potestate retinendi, cum dictum fuerit, & *quorum retinueritis, reseruentur.* Ex qua potestate retinendi, seu, ut alibi explicata fuit, *alligandi*, colligi debuisse obligationem confessionis, & recurrenti ad sacerdotes, ut ad iudices necessarios, & non solum arbitrios, ostendi *disp. 15. de peniten. sect. 1.* Non est hoc fundamentum in casu nostro ad dicendum, quod Ecclesiæ accepta potestatem obligandi infideles, ad audiendam fidei prædicationem.

68 Vigeri tamen potest, quia ad necessitatem Confessionis declarandam oportuit quidem eam retinendi potestatem à Christo explicari: nam institutio confessionis secundum se non supponebat, nec afferebat secum eam obligationem. At verò in casu nostro non oportuit eam potestatem obligandi explicare, sed solum dare munus prædicandi: quo munere Apostolis imposito, statim ex natura rei sequitur in aliis obligatio eos audiendi: vnusquisque enim præcepto diuino, & naturali tenetur inquirere, & audire veram doctrinam pertinentem ad religionem, & necessariam ad salutem: ergo eo ipso, quod data fuit potestas prædicandi, imposita fuit aliis obligatio audiendi. Respondetur, hanc obligationem à nobis non negari: certum enim est infideles teneri præcepto diuino ad audiendos Prædicatores, nisi aliunde ex libris, vel aliter notitiam eiusdem fidei sufficientem comparauerint. Negamus tamen datam fuisse Ecclesiæ potestatem cogendi, & obligandi infideles ad audiendum: multa enim sunt, ad quæ infideles præcepto naturali, aut diuino tenentur, ad quæ tamen Ecclesiæ non potest eos obligare, & in hac ipsa materia, tenentur infideles fidem sibi ab Ecclesiâ sufficienter propositam amplecti, & credere, & tamen Ecclesiæ non potest eos ad hoc ipsum obligare, vel cogere: similiter ergo nec potest obligare eos ad audiendum, quia hæc potestas nusquam legitur, vel inuenitur Ecclesiæ à Christo relicta.

V v

Dicet

Dicit aliquis, hanc etiam potestatem includi in munere Legati; nam licet Princeps humanus non possit obligare Principem æqualem, ut audiat Legatum, quem ad ipsum mittit; Princeps tamen superior, mittens Legatum ad Principem inferiorem, & subditum, potest eum obligare ad recipiendum, & audiendum etiam Legatum. Cum ergo Christus mittens Apostolos, & eorum successores ad prædicandum, sit Princeps omnium supremus, & mittat eos, ut suos Legatos ad annunciandam fidem; eo ipso intelliguntur mitti cum auctoritate, & potestate cogendi homines omnes ad quos destinantur, ad audiendam fidem. Respondetur, Legatum dupliciter posse à Principe supremo mitti. Primum cum potestate, & iurisdictione in eos, ad quos mittitur; quomodo Pontifex mittit frequenter Nuntios, seu Legatos Apostolicos cum potestate, & iurisdictione, quam exerceant in Provincia, ad quam mittuntur. Secundo potest Princeps etiam supremus mittere simplicem Nuntium, sine vlla potestate, aut iurisdictione, sed solum, ut aliquid denuntiet, vel intimet alicui, vel aliquibus. Quem quidem nuntium si subditi audire nolint, delinquant certe contra Principem à quo missus fuit, & merito possunt ab eo puniri: non tamen possunt puniri ab eodem Nuntio, sicut nec possunt ab eo vis, & pœnis compelli, ut audiant; quis enim dicat, famulum etiam inferioris potestatis, quem Rex, vel summus Pontifex ad aliquem subditum mittit, ut certiorum eum reddat de realiqua, eo ipso potestatem habere, ut illum audire renuentem in vincula coniciat, & propria auctoritate, ferro etiam, & pœnis ad audiendum compellat? Hæc certe potestas in quolibet simplici Nuntio non agnoscitur, nisi à Principe mittente exprimatur. Cum ergo Christus Apostolos mittens, & eorum successores ad Euangelium annunciandum non expresserit hanc potestatem, non est, unde colligamus eos illam habere, sed potius esse nuncios destinatos ad annunciandam pacem, & Evangelicam doctrinam: nec Apostoli ipsi in se potestatem aliam agnoverunt, ut audire nolentes cogerent ad audiendum.

§. II.

An cogi possint infideles ad amplectendam fidem sibi sufficienter propositam.

70 **N**on loquimur de doctrina fidei, quæ ratione etiam naturali haberi potest, & quæ dicitur seruanda præcepta naturalia: de hoc enim dicemus §. 3. sed nunc loquimur de doctrina fidei, quæ solum per diuinam reuelationem habetur. Prima ergo sententia vniuersaliter affirmat, posse omnes infideles pœnis compelli, ad amplectendam fidem sufficienter propositam; pro qua afferuntur Maior in 2. dist. 4. & quidam Genesius Sepulveda, qui hoc probare conatus est sub Carolo V. Imperatore, cum de Iudæis ageretur. Secunda sententia id concedit de infidelibus, qui subditi sunt in temporalibus, Principi eos ad fidem cogenti: quod tamen intelligere videntur loquendo de iure diuino, vel naturali, & secluso iure humano positivo, quo hæc coactio prohibetur. Hanc docet Scotus in 4. dist. 4. quæst. 7. in fine, & aliqui ex eius schola, & probabilem existimat

Prima sententia.

Lorca in presenti dist. 36. num. 7. quomodo ipse communem, & contrariam sententiam sequatur. Alij denique hoc limitant ad coactionem indirectam, negant verò de directa, ut infra explicabitur. dist. 4. quæst. 2. & Angelus apud Suarez dist. 18. sect. 3. num. 2.

Communis, & vera sententia negat, posse infideles, siue subditi sint, siue non subditi, cogi, & obligari directe ad fidem amplectendam, non solum loquendo de iure humano, sed etiam de iure naturali, seu diuino. Ita cum S. Thomas in presenti quæst. 10. art. 8. & 12. Caietanus, Palud. Doct. Antoninus, Richardus, Sotus, Abulensis, Syluester, Castro, Victoria, & alij, quos citat, & sequitur Suarez ubi supra num. 4. Barnes, Argon. Turrianus, Valentia, Azor, & alij, quos citant, & sequuntur Hurtado disput. 7. sess. 2. per totum, Coninch dist. 18. dub. 14. numero 229 Castro Palao tom. 1. tract. 4. dist. 2. punct. 6. num. 4. qui tamen male citat Sotum in 4. dist. 4. quæst. ultima dicentem posse infideles subditos cogi, nam Sotus ibi nihil dixit, sed postea dist. 5. quæst. unica art. 10. contrarium late probat: fortasse fuit typographi error scribentis Sotum, pro Scotus.

Et in primis prohibitum hoc esse de iure humano, constat ex multis Pontificum, & Conciliorum decretis Gregorius Magnus id præcipit lib. 11. epist. 15. relatus in c. Qui sincerus, dist. 45. & Concilium Toletan. 4. cap. 56. relatum in cap. de Iudæis eadem dist. 11. Idem statuitur in cap. sententia Iudæi, de Iudæis, & Saracenis, & idem supponitur in cap. Iudæi 3. & in cap. consilium 8. eod. tit. Ad hoc ipsum assertum Suarez ubi supra num. 5. decretum Innocentij III. in cap. Maiores, statem quaritur de baptismo, ubi Pontifex addit, id esse contra Christianam religionem: unde idem Suarez colligit, prohibitum hoc esse, non solum iure humano, sed etiam iure diuino. Sed reuera id ibi non dicitur, sed solum, quod non sit cogendus ad obseruantiam legis Christianæ, qui omnino inuitus, & sine vilo profluo consensu baptizatus est; nam baptismus ille non est validus, & ideo esse dicitur religioni Christianæ contrarium obligare omnino dissentientem, ad obseruantiam legis Christianæ: unde statim additur non esse contra, sed iuxta religionem, ut qui per metum, & coactionem baptismum suscipit, obligetur postea ad seruandam legem Christianam. An verò cogere metu, & pœnis ad baptismum suscipiendum, & consentiendum sit contra legem diuinam nihil ibi dicitur. Adhuc, hanc coactionis prohibitionem approbatam etiam in iure civili in leg. Christianis, Cod. de Paganis.

Quod verò stando etiam in iure naturali, & diuino, cogi non possint ad fidem, qui non sunt subditi, probatur, quia coactio hæc esse non potest, nisi ab habente potestatem, & iurisdictionem in illos; nam vis coactiva supponit potestatem præcipiendi, & puniendi, quæ solum competit superiori in subditos. Hanc autem potestatem, & iurisdictionem non habet in primis Ecclesia in eiusmodi infideles: cum eam non acceperit à Christo, nisi in eos, qui intra Ecclesiam sunt per baptismi sacramentum, & faceret Paul. Apostolus 1. ad Corinth. 5. dicens quid mihi de istis, qui foris sunt? nam eos Deus indicabit. Vbi aperte significat Deum non dedisse Ecclesie iudi-

cium circa infideles non baptizatos, qui extra Ecclesiam adhuc sunt, sed iudicium hoc sibi reservasse. Vnde ea verba in hoc sensu intellexerunt Innocentius III. in c. *Maiores*, de baptismo, & in cap. *gaudemus*, de divoritiis, & Concil. Trident. sect. 14. cap. 2. inferens, *Ecclesia in neminem iudicium exercet, qui prius per baptismum non fuerit ingressus*: & est communis interpretatio Patrum Chrysostomi, Theophylacti, Ambrosij Anselmi & sancti Thomae in illum Pauli locum, & Augustini de verbis Domini serm. 6. cap. 7. Et confirmatur apertè ex verbis Christi Matth. 10. ubi Apostolos ad prædicandum mittens sine baculo, & gladio, (quod, teste Hieronymo ibi, nihil aliud fuit, quam instrumenta illis coactionis prohibere) postea concludit, *qui non receperint vos, non remittetur eis in die iudicii*. Sicur & Marci ultimo dixit, *qui non crediderit condemnabitur*: significans, punitionem huius delicti non pertinere ad Ecclesiam, sed ad Dei iudicium. Quem potestatis defectum perpetuò Ecclesiæ Pastores in se agnouerunt, qui nunquam exercuerunt illam, vel exerceri permisissent in infideles non baptizatos. Vnde multò minus dici potest, quòd Christus eam potestatem dederit Principibus temporalibus; si enim aliquibus dedisset, utique dedisset Ecclesiæ ministris. Sed neque ex iure naturali potuit Principibus temporalibus potestas hæc competere in infideles non subditos: quia eo ipso, quod subditi non sunt, repugnat quòd ab eis cogi non possint, cum par in parem nullum habeat imperium.

Denique à fortiori id constat ex eo, quòd neque in subditos infideles non baptizatos habeat Ecclesia, vel etiam Principes temporales hanc potestatem cogendi eos ad fidem, quòd erat ultimo loco probandum: & probatur etiam argumento supra facto ex defectu potestatis, quam Christus ad hanc coactionem Ecclesiæ nunquam communicavit: nam verba Innocentij III. & Tridentini supra adducta vniuersalia sunt, & de omnibus non baptizatis dicunt, non pertinere ad potestatem, vel iurisdictionem spiritualem Ecclesiæ: neque ipsa vniuersalem potestatem exercuit, imò expressè prohibuit à suis ministris, vel etiam à Principibus Christianis temporalibus exerceri in subditos; nam subditi erant omnes illi Iudæi & infideles, qui cogi prohibentur ad fidem in decretis supra citatis. Vnde satis constat, Ecclesiam non agnouisse in se, vel in principibus hanc potestatem etiam in subditos: incredibile autem esset quòd aliquando eam non exercuisset, vel exerceri permisisset in aliquibus circumstantiis, vel in subditos, vel certè in seruos infideles, in quos multò maior est Domini potestas, quam Principis in subditos. Et tamen quacumque ex causa infideles fiant Christianorum serui, nunquam ad fidem Christianam coguntur, vel cogi permittuntur, sed quoad religionem liberi omnino manent: imò quando ij crimen aliquod committunt morte dignum, non solet eis pænæ condonatio offerri, si ad fidem conuertantur: nam licet hæc non esset coactio directa, sed solum indirecta, quæ cum aliqua moderatione licita est, ut dicemus, in iis tamen circumstantiis, & cum tanto mortis metu præsumi posset fista conuersio. Vnde colligitur, non solum hanc potestatem non fuisse positiuè à Christo concessam, sed neque etiam iure naturæ Principibus competere in suos subditos, imò aduersarij naturæ iuri, & dignitati

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

Christianæ religionis, ut ad eam amplectendam subditi cogantur. Ad quòd Suarez num. 5. affert Gregorium lib. 1. epist. 91. & lib. 11. epist. 15. dicentem id esse contra religionem Christianam. Sed neque in illo lib. 1. habetur epist. 91. & fuit fortasse error pro 45. neque in illis epistolis dicitur, esse contra Christianam religionem, sed solum reprehendit cogentes, & prohibet ne fiat propter periculum, ne coacti ad baptismum, redeant postea ad suos errores, cum iniuria fidei.

Quòd autem repugnet iuri naturali, seu diuino talis coactio, probant aliqui, quia ille, qui prudenter non creditur habere veram fidem, & velle eam amplecti, non est baptizandus: ideo enim adulti voluntas exactè examinatur ante baptismum: alioqui minister indignè ministraret, conferendo baptismi sacramentum homini non disposto: ille autem, qui ad fidem cogitur, non creditur prudenter amplecti velle fidem, & religionem Christianam, ut constat ex dicto cap. *sicut Iudæi*, de Iudæis, & Saracenis, cuius hæc sunt verba, quippe Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum, non spontaneus, sed inuitus cogitur peruenire. Ergo ille non potest licitè ad baptismum admitti, & per consequens non potest ad fidem cogi, cum fides taliter ab eo suscepta, non possit ad hoc ei deferui, ut ad baptismum licitè admittatur: ita arguunt Hurtadus ubi supra §. 35. & alij.

Hoc tamen argumentum reiicit Coninck ubi supra num. 237. & retorquet primò, quia hæretici compelluntur, ut abiurata hæresi sacramenta frequentent, cum similiter probabile sit omnino, eos sacrilegè hoc facturos. Secundò quia subditus petere potest à suo pastore sacramenta, quando se ite indignè eum collaturum. Cur ergo similiter non licebit compellere subditum ad aliquid faciendum, quòd bene potest facere, quamvis superior sciat eum male facturum? Hæc tamen non soluunt vim illius argumenti: non enim agitur in casu nostro de petendo ab aliquo rem, quam facturus est malè cum bene posset facere: nec de cogendo solum, ut id faciat; sed agitur de conferendo sacramento baptismi ei, quem scimus non esse dispositum ad baptismum; & quidem, quidquid sit, an possimus ministrare sacramenta peccatori occulto, quando publice petiti de baptismo tamen dixi disp. 8. de sacramentis in genere sect. 12. num. 195. ministrum debere non solum nescire indignitatem, & indispositionem baptizandi; sed positiuè debere examinare, & inquirere, an sit bene instructus, & dispositus, nec posse admittere etiam in publico petentem eum, quem constat publice esse indispositum. Vnde cum in casu nostro præsumptio communis & publice manifesta sit, quòd eiusmodi coacti non credunt ex corde, non potest Ecclesiæ minister eos ad baptismum admittere quandiu ea præsumptio non purgatur.

Ad exempla verò in contrarium adducta respondetur facile. Ad primum dicimus, hæreticos compelli quidem ad abiurandam hæresim, non tamen statim conferri eis sacramenta sine maiori examine: quòd examen ad absolutionem sacramentalem spectat ad Confessarium, qui in foro sacramentali debet examinare, & prudenter perpendere dispositionem penitentis, & an sponte, & ex corde credat, & doleat de hæresi præterita, alioquin non debet absolutionem sacramentalem ei impendere. Potest tamen communiter peni-

Vu 2 conti

tenti in foro illo credere, in quo ipse solus est sui accusator, & in quo à nemine cogitur, cum Confessarius etiam si eum inueniat indispositum, nec possit eum punire, nec ea notitia vti ad eum accusandum, aut denuntiandum, imò nec dicere se eum non absoluisse, vt suppono. Itaque Ecclesia tunc non cogit eum ad suscipiendum illud sacramentum, sed ad summum, vt Confessarium adeat, à quo examinandus, & iudicandus sit. Quamuis autem fideles excommunicatione puniantur, nisi confiteantur intra annum; hæc tamen poena non cogit indignos ad male suscipiendæ sacramenta: non enim vitabitur poena censura per confessionem fictam; sed incurratur eodem modo, vt dixi *disp. 15. de poenitent. sect. 6. num. 138.* quare communicatio illius poenæ per se loquendo, nō præbet occasionem indignè suscipiendi sacramenta. Deinde quod attinet ad Eucharistiam, quando heretici coguntur abjurare hæresim, si præsumptio sit, quod non sponte sed coacti abiurent, non debent statim ad Eucharistiam communionem admitti. Imò olim iis, qui post baptismi gratiam idolis sacrificabant, licet ad poenitentiam admitterentur, negabatur Eucharistia etiam in mortis articulo, vt ex Conciliis ostendi *disp. 13. de Eucharistia sect. 5. num. 17.* & quamuis postea ab Innocentio I. rigor ille temperatus sit, cuius verba ibi retuli, laudat tamen veterem illum vsum. Denique ceter Alexander Papa in cap. *super eo*, de hereticis in 6. voluerit, vt hereticis etiam relapsis, & morte afficiendis Eucharistia non negetur, id tamen tunc solum præcipit, quando ipsi eam petant, & eorum poenitentia manifesta sit. Quod etiam vniuersaliter dictum fuerat, in can. 13. Concilij Niceni, vbi cuilibet peccatori morituro, & poscenti sibi communionis gratiam, *Episcopus* (inquit) *probabiliter* (seu vt alij vertunt) *cum examinatione*, seu, cum *Episcopi eura*, & *probatione præcedente*, ex obligatione dare debebit. Vnde constat argumento à contrario, si poenitentia non sit manifesta, sed potius præsumptio sit de abiuratione ficta, Eucharistiam non esse heretico abiuranti dandam, sed suæ conscientie relinquendum, vt si præceptum communionis Eucharistice obseruare velit, poenitentiam suam veram esse, ita comprobet, vt dati ei prudenter possit.

78

Ad secundum verò exemplum responderetur, magnum esse discrimen: nam subditus petens sacramenta à Pastore, quem scit indignè ministraturum, non confert ipse sacramenta indigno, sed iure suo utitur petendo id, quod pastor licitè, & bene potest præstare. At in casu nostro minister ipse, & Pastor tenetur ex officio examinare dispositionem illius, cui per baptismum aditum ad Ecclesiam aperit, ne indignum admittat, cui debito non satisfacit baptizans, quem moraliter, & prudenter iudicat esse manifeste indispositum, & indignum, & hanc indignitatem publica præsumptione constare. Non est ergo ratio illa contemnenda, cum sit fundata in ipsa naturâ sacramenti baptismi, & obligatione non conferendi illud, nisi præuio examine de dispositione recipientis, quæ obligatio ex ipsa baptismi institutione oritur.

79

Secundò principaliter hoc ipsum probari potest à posteriori; quia si potestas hæc coactiua esset, siue in Ecclesiæ ministris, siue in Principe temporali, saltem erga subditos, non prohibuisset ita vniuersaliter Ecclesia vsum illius potesta-

tis, vt in nullo vnquam casu eam permitteret: potest enim casus euenire, in quo charitas saltem obligaret ad vsum illius potestatis, v.g. in conversione duorum, vel trium, qui sunt capita familiarum, penderet baptismus totius oppidi, & omnium paruulorum, qui sub eorum potestate sunt, & aliter in infidelitate adolecerent, & damnabuntur: cur ergo non cogendi essent illi pauci ad fidem, ne tota multitudo periret? Certe si id fieri non potest, ideo est quia coactio illa est intrinsecè mala, & ideo ab Ecclesia prohibita.

Tertiò considerari possunt inconuenientia intrinseca, quæ coactio illa secum affert, & primo, quia admitterentur ad baptismi sacramentum illi quos moraliter cerum esset non esse sufficienter dispositos, vt diximus. Secundò quia hominum conuersio tribueretur humane potentie, & violentie, non efficacie verbi diuini, & Dei gratie, contra finem omnino à Deo intentum, vt significat Paulus 2. ad Corinth. 10. dicens; *armis militie non esse carnalia*, &c. & ideo 1. Cor. 1. dixerat, quod *non multi potentes, sed infirma mundi elegit Deus*. Tertiò, hoc detegaret honestatē, & dignitatē eiusdem fidei, & Christianæ religionis, cuius asseclæ non spontanei, sed coacti, & iniuncti nomen darent Christo, & eius doctrine. Iam enim non veritatis, & argumentorum ponderē, sed metu fortunæ, vel corporis bonæ amittendū, dicerentur homines in eam sententiam venisse, vnde merito tribueretur defectui rationum, & efficacie ad persuadendum, si intellectus captiuandus esset non veritatis propositi splendore, sed amore bonorum temporalium, quod in Aduocatis ipsis vitio tribuitur, si opiniones, & assensus venales habeant, eaque opinentur, & doceant, non quæ vera apparent, sed quæ magis ad lucrum opportuna. Propter hæc, & alia noluit Christus suis discipulis, nec Ecclesiæ dare potestatem hanc coactiuam, vt notauit Ambrosius lib. 7. in cap. 10. *Lucæ* his verbis: *Non viuas in manu inuentur tollere Apostoli: sic enim scribendum Matthæus putauit. Quid est virga nisi præferenda potestatis insigne, & claudendum instrumentum doloris? Ergo humilis Dominus, in humilitate enim iudicium eius sublatum est; humilis, inquam, Domini præceptum discipuli eius humilitatis officis, exsequuntur: eum enim mittit ad seminandam fidem, qui non cogeret, sed docerent, nec vim potestatis exercerent, sed doctrinam humilitatis attollerent.*

Vnde quartò arguitur, quia si in Ecclesia non mansit hæc potestas coactiua, non apparet quomodo poruerit manere in Principibus temporalibus, etiam in ordine ad infideles sibi subditos: nam vis coactiua non reperitur sine potestate iudicatiua, nec potest. Princeps præcipere, vel cogere subditos in iis causis, de quibus non potest iudicare; quomodo enim poterit ad penam condemnare, si non potest in ea causa sententiam ferre? Principes autem sæculares etiam Christiani non possunt de rebus fidei iudicare, cum totum hoc iudicium ad Ecclesiam spectet, nec aliter nunc hereticos puniunt, nisi potestate accepta ab Ecclesia, quæ prius iudicium exercet, & hereticos declarat, & Principi sæculari committit, vt eos debito supplicio puniat. Si ergo totum hoc de rebus fidei iudicium spirituale est, & pertinet ad Ecclesiam, ad quam spectat iudicare de doctrina fidei, & de peccatis contra fidem, non potest Princeps sæcularis ex se, & propria aucto-

ritate iudicium illud inchoare, & ad sententiam peruenire, sed id facere debet auctoritate Ecclesie, quæ tamen eiusmodi potestatem nec in se agnoscit, nec Principibus vquam communicauit, sed potius id facere volentibus omnino prohibuit.

82 Quinto denique, & à priori ratio esse videtur, quod peccatum hoc infidelitatis sit extra totum forum, & limites gubernationis, & potestatis politicæ Principis temporalis, cuius finis est tranquillitas Reipublicæ, & bonum in ordine ad pacem, & quietem communem ciuium: ad quem finem solum possunt præcipi, quæ necessaria sunt, ne turbetur pax, & concordia publica ciuili: neque enim commissæ est Principi gubernatio animarum in ordine ad beatitudinem æternam, sed gubernatio hominum, ut boni ciues sint. Vnde nec potest prohibere omnia peccata etiam contra legem naturalem, sed ea, quæ turbare possunt honestatem Reipublicæ, & eam deturbare. Si ergo subditi iuxta naturalem legem probi sint, & iuste, ac honeste vivant, Princeps nihil aliud potest ab iis exigere, sed debet singulorum conscientia relinquere curam de æterna beatitudine, & salute comparandæ: quamuis ad hoc etiam debeat conciliis, prædicatione, & mediis aliis omnibus eos indefesse adiuuare, imò & possit suauiter cogere coactione indirecta, ut postea in solutione argumentorum dicemus.

83 Ex hac autem communi, & vera doctrina obiter inferitur, minus consequenter loquutum fuisse Malderum in præfati quæst. 1. q. art. 8. post quartam conclusionem, qui dixit, in duobus casibus posse non baptizatos cogi ad fidem; primus est, quando fatentur se esse Christianos, quia hoc ipso, quod se Christianos profitentur, tenentur veram fidem Christianam suscipere. Secundus est, quando sunt filij Christianorum baptizatorum: hi enim quando sub patria potestate sunt, cogi possunt ad baptismum; si verò sint extra patriam potestatem, possunt etiam non quidem pœna mortis, sed exilio, aut moderato carcere ad fidem compelli, quod colligit ex Concilio. 4. Aurelianensi, can. 31. ubi præcipitur, ut Iudeus, qui suum mancipium ex Christianis natum parentibus, spe liberationis ad Iudaismum induxerit, mancipio priuetur, & manumissio mancipio non profit, qui deficiendo ad Iudaismum indignum se libertate fecit: cui videtur consentire Lorca dicta quæst. 10. diff. 36. num. 15.

84 Hæc tamen, ut dixi, non coherent cum principiis positis: nam ij omnes, quando baptizati non sunt, extra Ecclesiam adhuc manent, & per consequens foris sunt, de quibus ad Ecclesiam non pertinet iudicare, ut dixit Paulus, cuius verba de omnibus nondum baptizatis intellexit Tridentinum loco supra citato, inde colligens, iudicium Ecclesie in sacramento Pœnitentiæ exerceri solum circa peccata post baptismum commissæ. Neque obstat, illos, qui se profitentur Christianos, teneri veram fidem Christianam suscipere: nam etiam, qui se profitentur Mahometanos tenentur illam suscipere, & tamen ab Ecclesia non possunt ad hoc compelli. Neque etiam obstat decretum illud Concilij Aurelianensis can. 31. (mihi tamen est canon 30. non 31. ut citatur à Maldero, nec caput 19. ut male citatur apud Conink dicto dub. 14. num. 222.) nam ibi non punitur directè seruus ex Christianis na-

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

tus, ob Iudaismum susceptum, sed Iudeus Dominus, ob abusum potestatis, & dominij, priuatur iusto dominio in seruum, imò redditur inhabilis ad validam manumissionem faciendam. Potest enim Ecclesia ex potestate propagandi fidem leges condere, quibus conuersio ad fidem reddatur facilius, & tollantur de medio impedimenta subditorum ad eam amplectendam. Vnde ut liberi sint subditi ad fidem, & baptismum suscipiendum potest subditos infideles priuare potestate cogendi seruos indirectè, & ad hunc finem priuare eos facultate manumittendi seruos sub ea conditione, si fidem non amplectantur, & consequenter Dominos tentantes facere priuare dominio in seruos quæ est punitio directæ Domini violantis legem iustam, & indirectæ serui, cuius manumissio irrita redditur. Non itaque dicitur in illo canone, indignum esse libertatem seruum, qui ex Christianis natus ad Iudaismum defecit, ut retulit Coninch loco citato, sed iniustum esse, ut ei libertas maneat: hoc est, esse contra ius, quod Ecclesia habet ad propagandam liberè fidem, quod rata legibus habeatur ea manumissio, & non radicitus tollatur ea potestas, & ius, unde occasio oritur vehemens auertendi subditos ab amplectenda fide. Adde, posse concedi eo casu, puniri seruum directè, & priuari libertate sibi data ob delictum commissum: non quidem immediate, quia eadem parentum non amplectitur, sed quia legem iustam violauit, qua sicut domino prohibebatur manumittere seruum sub ea conditione; ita & seruo iuste prohibebatur manumissionem, sub ea conditione acceptare. Quânis enim cogi non possit ab Ecclesia, ad fidem, quando baptizatus non est, potest tamen obligari ad non acceptandum pactum libertatis promissæ, sub conditione deferendi, vel non suscipiendi parentum fidem, quod pactum iustissime ab Ecclesia potest, ut diximus, prohiberi. Denique quod filius sit adhuc sub patris potestate, non facit, quod possit ad fidem obligari; multò enim magis est seruus infidelis sub potestate domini Christiani, & tamen non potest ab Ecclesia ad baptismum compelli. Possunt quidem parentes baptizati obligari, ut infantes suos baptizari curent: postquam tamen filius est adultus, necessaria est eius voluntas, cum non subdatur patri quoad religionem eligendam: hanc autem filij voluntatem Ecclesia non potest à filio ipso extorquere, cum nullam habeat adhuc in ipsum spirituales iurisdictionem, quippe qui adhuc extra Ecclesiam reperitur.

85 Nunc restant soluenda argumenta, quæ contra hanc communem doctrinam asserti solent, ex quorum solutione ipsa magis elucidabitur. Primò Obiectio 1. ergo argui solet ex Scriptura Lucæ 14. compelle eos intrare, utique in Ecclesiam, & ita videtur compulsus à Deo fuisse Saulus, ut conuerteretur, & fidem susciperet. Respondeo, compulsionem illam non debere intelligi per potentiam, & pœnas, sed per argumenta, & motiua, signa, prodigia, & similia, qua ratione compulsus fuit Saulus: nam Ecclesia etiam in quadam oratione petit à Deo, ut nostras ad se rebelles compellat voluntates: quod tamen de compulsionem per gratiam efficacem, & vehementem intelligitur. Quamuis ergo Deus possit etiam pœnis, & terroribus homines ad fidem cogere, ipse enim iudicium exercere potest in infideles: hanc tamen potestatem Ecclesia non communicauit propter

V v 3 incon

inconuenientia suprà adducta, & quia de tali communicatione non constat. Scio, Augustinum *epist.* 48. & 50. de propria compulsionē per penam verba illa intelligere; sed putat, ibi sermonem esse de hæreticis, qui eo modo compelli possunt. At verò Chrysostomus, & alij, quos sequitur Suarez *sect.* 3. *num.* 12. intelligunt de compulsionē per ingentia signa, & prodigia, quibus in fine mundi adigendi sunt infideles ad Christum tandem suscipiendum.

86
Obiectio 2. Secundò obicitur vsus in Ecclesia receptus: nam in primis Ferdinandus V. Rex Catholicus Hispaniæ Iudæos nolentes baptizari, regno expulit. Filiebus etiam Hispaniæ Rex olim Iudæos ad baptismum coegerat, cuius factum laudari videtur in Concilio Toletano 4. c. 56. & refertur in *c. de Iudæis dist.* 45. Responsum, ubi zelum, & intentionem laudari, non factum, imò id in posterum prohiberi. Ferdinandus etiam non expulit Iudæos, quasi exilio puniens eorum infidelitatem, sed vel nolens in sua ditione illos ad habitandum admittere, propter subditorum utilitatem, quibus non parum nocere poterat peruersorum hominum commercium, quæ ad summum erat coactio indirecta ad fidem: vel etiam cum detrimento non exiguo sui regni, maluit tanta incolarum multitudine priuari, quàm subire periculum, quæ ex eorum retentione timebat: sicut, & Philippus III. nostra ætate expulit ex Hispania innumeram Saracenorum multitudinem, quorum magna pars licet baptizati essent, vel crederentur, Mahometico ritu vivebant in occulto, & ruinam Regni machinabantur. Sic etiam prædictus Ferdinandus V. Saracenos, quos bello subiugauerat expulit ex Hispania nisi baptizarentur, quod iam victoris facere potuit.

87
Obiectio 3. Tertium ad hoc ipsum affertur exemplum Gregorij Magni, qui *lib.* 3. *epist.* 26. relatus in cap. *lam vero* 23. *quæst.* 6. videtur velle cogendos esse rusticos infideles ad fidem his verbis: *lam vero si rusticus fuerit tanta perfidia, & obstinationis inuentus, ut ad Deum venire minime consentiat, tanto pensionis onere grauandus est, ut ipsa executionis sue pena compellatur ad reuerentiam festinare.* Idem habet *lib.* 4. *epist.* 6. & è contra *lib.* 7. *epist.* 30. vult, ut subditis aliquid de iustis tributis remittatur, ut hac benevolentia inducantur ad fidem suscipiendam. Respondeo cum communi Theologorum, quos affert, & sequitur Suarez ubi supra *num.* 8. & alij passim, hanc fuisse coactionem solum indirectam, quæ licita est, dum iuste, & prudenter fiat. Dicitur autem indirectè cogere, qui iure suo vitior, quod remittere non vult, sed toto rigore exequi; remittere tamen paratus, & remissionem offerens, si debitor conuertatur ad fidem: tunc enim non infert, aut minatur penam vel malum, quia non conuertitur infidelis, sed solum negat liberalitatem, aut remissionem alterius debiti, quandiu non conuertitur, quod tamen debitum alio titulo iuste potest exigere. Sic ergo Gregorius monet, ut grauentur oneribus infideles subditi, qui non conuertuntur, & alliciantur gratis, & remissionibus, ut conuertantur. Aduertit autem Suarez cum alijs bene, debere id fieri semper intra terminos iustitiæ; neque enim ad eum finem grauari possunt tributis, vel oneribus, ad quæ alias non possent iuste obligari, secluso etiam eo titulo. Quia tamen non consistunt in indiuisibili hæc onera, sed habent sicut præcia rerum, in finem, medium, & summum,

possunt vel ad summum obligari, vel ad infimum solum, prout expediens fuerit ad fidei profectum, & prudenter fieri, ita ut non facile ad baptismum tatem ostendere præsumi possunt ut seculis in oratione recta, ne periculum sit conuersionis fidei, prout merito timeri potest. Itaque Princeps secularis pæ, & prudenter facit, dum in istiusmodi, & indirectè compellit subditos ad fidem ipsam, quæ sufficit, quod subditi conuersionem ostendant, & catechumeni fiant, ut prudenter illis possit onera remittere. Pastores tamen Ecclesiæ postea non debent sine dicto examine, & exacta probatione eos ad baptismum admittere propter fidei periculum. Quæ probatio iam tunc faciliior erit, si subditi pro baptismo insistent: cum enim iam catechumeni facti grauiamina, & onera non sentiant, (propterea omnino expedit fieri ut seculis illi exerceantur) non ita præsumitur fidei infirmitas in petendo baptismo ex metu, cum iam metus cessauerit, sed magis præsumitur ex mera deuotione procedere; adhuc tamen hoc ipsum delictum probandum videtur, ut ex repetitis infirmitatibus eius veritas magis appareat. Denique circa hanc indirectam coactionem aduertunt, licet per se loquendo, non possit exerceri, nisi circa subditos, quia illi soli possunt iuste grauari oneribus grauioribus; per accidens tamen posse aliquando exerceri circa non subditos, priuando nimirum eos beneficiis gratuitis, & commodis non debitis, nisi fidem profiteantur, vel ea optulerint. Potest, v.g. Princeps Christianus negare Principi infideli commercium in suo Regno, vel auxilium, & milites ad bellum aliquo in iustum, nisi fidem profiteatur, vel ei in suo Regno fauorem præstet vitior enim iure suo negando ea, ad quæ concedenda nullo iure tenetur.

Quartò obiciuntur leges aliquas ab Imperatoribus diis, & Christianis latas contra idololatras, & eorum ritus, quales sunt lex 1. lex, ne qui lex nemo ea, lex, nemo venerandi. Cod. de Paganis, & alia similes, quæ leges laudantur à Conciliis, & Patribus relatis apud Suarez ubi supra *sect.* 4. *num.* 6. Respondetur, eas leges iustas esse, non enim cogunt ad amplectendam fidem Christianam, sed prohibent cultus demoniorum sacrilegos, & alia quæ sunt contra rationem, & legem naturalem ad quod Princeps temporalis habet potestatem, ut videbimus, & explicabimus §. 3. sicut etiam potest prohibere blasphemias, & contumelias contra Christum, vel Christianam religionem, ut ibi videbimus.

Quintò obiciunt, quia Imperatores tulerunt etiam leges contra hæreticos, eos cogentes ad fidem Catholicam amplectendam: ergo non est extra Principis potestatem, cogere subditos ad veram fidem. Respondetur, hæreticos esse iam per baptismum subditos Ecclesiæ, & intra Ecclesiæ, quare supra illos Ecclesiæ habet potestatem coercitiuam, ut videbimus infra agendo de hæreticis. Princeps autem secularis non habet potestatem cogendi illos ad fidem, quia non potest, ut diximus, iudicare de vera fide; habet tamen potestatem ad hoc sibi communicatam ab Ecclesiâ, quæ postquam iudicauit de causa fidei, & de crimine hæreticis, implorat auxilium Principis secularis, ut hæreticum ab Ecclesiâ damnatum puniat; Ex hac eadem potestate leges condit, approbante

probat Ecclesia, statuens penas debitas huic criminis; quæ leges non procedunt à potestate propria ipsius Principis, sed ab alteri potestate communicata sibi ab Ecclesia, quæ in hoc negotio videtur Principibus, tanquam suis ministris: sicut quando Prælatus Ecclesiasticus, qui simul est Princeps temporalis, committit causam aliquam sanguinis alicui iudici laico, qui potestate à Prælo accepta indicat in ea causa, in qua sine tali potestate nihil potuisset propria auctoritate decernere.

90
Obiectio 6.
Sed contra hoc sexto obijciunt, quia Principes illi non solum contra hæreticos baptizatos, sed etiam non baptizatos leges condunt, quæque puniunt: sic enim leges late sunt contra Calicolas, ut constat ex lege *Calicolarum*. Cod. de Iudæis, & Calicolis, qui videntur fuisse Pagani, cum Cælum colerent; item contra Manichæos, & Samaritanos, qui baptismum non recipiebant. Respondeo, de Calicolis S. Augustinum epist. 163. circa finem testari, quod erant baptizati, de Manichæis dubitari etiam potest: nam ij vtebantur Episcopis, & Eucharistia, imò circa eius usum grauissima sacrilegia committebant, ut refert Augustinus *tom. 6. lib. de hæresibus hæresi 46.* ibi tamen testatur idem Augustinus, quia de necessitate, & utilitate baptismi male sentiebant, ideo, quos discipulos denud acquirebant, non solitos fuisse baptizare. Cæterum quidquid de hoc sit, tam isti, quam Samaritani, & alij similes iussu poterant puniri, & cogi ad suos errores deferendos; quia plura docebant, & agebant contra legem naturalem, & Manichæi plura sacrilegia, & scelera patrabant in usu rituum Christianorum, cum magna Ecclesiæ contumelia, ut constat ex Augustino loco citato, & fatetur Coninck de illis, & de Samaritanis vbi supra num. 242.

91
Obiectio 7.
Septimo obijciunt, quia illi, qui metu coacti baptizati fuerunt, coguntur postea ad fidem, & puniuntur, si ab ea deficiant, ut constat ex Concilio Tolēt. 4. *cap. 56. relato in cap. de Iudæis, dist. 45.* sufficit ergo Ecclesiæ voluntas coacta baptizati, ut eum recipiat, & retineat. Respond. sufficere quidem ad retinendum, & cogendum, postquam semel baptizatus est, non verò sufficere ad licitè recipiendum. Ratio differentie ex dictis est clara, quia ad conferendum licitè adulto baptismum, requiritur fides in adulto, ut dispositio necessaria, quæ in coacto non præsumitur: ad retinendum verò, & cogendum postea, non requiritur, quod habeat, vel habuerit unquam fidem. Sufficit, quod receperit baptismum, qui est ianna, qua baptizatus ingreditur Ecclesiam, & sic subditus illius. Potest autem baptismum recipi validè sine fide, dum ad sit voluntas illius etiam coacta, & involuntaria secundum quid; quæ voluntas præsumitur, quoties aliquis dicit se velle baptismum, & illum perire, sicut præsumetur etiam professio valida, & matrimonium validum, etiamsi metu fierent, nisi Ecclesia eo casu utrumque irritasset, quod tamen fieri non potuit in baptismo, nec in ordinis susceptione, quæ sunt sacramenta, nec includunt contractum humanum (sicut includitur in matrimonio, & ex eo capite potuit subiacere humane irritationi: (& ideo applicata materia, & forma, non potuit Ecclesia impedire eorum sacramentorum valorem. Posito autem baptismo valido, iam ille est subditus Ecclesiæ, quæ sicut alios subditos, potest eum cogere ad professionem

Christianæ religionis, & idcirco Concilium Toletanum id præcipit.

92
Obiectio 8.
Octauo arguitur ratione, quia Princeps temporalis potest subditos suos obligare ad obedientiam debitam suis superioribus exhibendam, v.g. ut filij parentibus, serui dominis obediant, ergo poterit etiam, & debet eos obligare ad obedientiam Deo, & exhibendum ei debitum cultum. Si ergo infideles proposita eis sufficienter fide nostra debent eam recipere, & hunc fidei cultum Deo exhibere, poterit Princeps temporalis subditos suos cogere, si huc debito non satisfaciunt. Respondeo negando consequentiam, quia hæc obedientia Deo præstanda est extra sphæram, ut diximus, Principis temporalis, qui ea solum potest subditis præcipere, quæ ad politiam civilem, & temporalem, & ad honestatem illam, quæ à bonis ciuibus exigitur, spectant, qualis non est fides Christiana, quæ ad salutem eternam ordinatur, & in qua Princeps temporalis non potest esse Iudex, sed Ecclesiæ: unde nec potest punire peccata contra fidem, cum punitio sit actus Iudicis. Potest tamen punire filios, vel seruos non obedientes parentibus, vel dominis, quia hæc obedientia pertinet ad statum bonorum ciuium, & de illa potest bene iudicare. Cur autem, & quomodo possit Princeps temporalis prohibere, & punire blasphemias, & irreuerentiam contra Deum, dicemus §. sequenti.

93
Obiectio 9.
Nono arguitur, quia charitas obligat ad subueniendum proximis indigentibus, & maxime ad procurandam eorum salutem; si ergo iudicatur utilis coactio, propterea de facto saepe utilis erit salutem in ordine ad filios eorum, qui coguntur, charitas obligabit ad cogendum. Respondeo, charitatem obligare ad ea, quæ licitè possunt fieri, non ad illicita, non enim sunt facienda mala, ut sequantur bona: vidimus autem, hanc coactionem esse illicitam. Nec refert utilitas futura filiorum; nam si hoc sufficeret possent cogi etiam Iudæi subditi, ut consentirent baptismum suorum filiorum paruulorum, ad quod tamen cogi non possunt, nec parentibus iniunctis possunt filij paruuli baptizari, ut tradunt omnes in materia de baptismis. Nec homo priuatus potest vi cogere volentem committere fornicationem, v. gr. vel aliud simile peccatum, ne illud committat. Similiter ergo Princeps non potest vi cogere subditum infidelem ad fidem; quia in hoc puncto ex defectu potestatis habet se Princeps, sicut si esset homo priuatus, & exerceret potestatem, quam non habet in hac materia. Si enim penes aliquem esset hæc potestas, & obligatio charitatis, maxime esset penes Prælatos Ecclesiasticos, quibus magis incumbit cura salutis animarum, & tamen Ecclesia nunquam agnouit in se hanc obligationem, vel potestatem ad cogendum infideles, ut vidimus, sed solum ad prædicandum, exhortandum, & alijs modis licitis procurandam eorum conversionem.

§. III.

Utrum infideles non baptizati cogi possint ad relinquendos errores, vel ritus rationi naturali contrarios.

94
Certum videtur ex dictis, non posse hos infideles, siue subditi sint, siue non subditi, cogi ad relinquendos eos errores, & ritus ex fide, seu

seu quatenus contrarij sunt fidei nostræ. Si enim non possunt cogi ad amplectendam fidem nostram, quæ eos errores damnat, non poterunt cogi, vt ex motu fidei eos relinquant, seu quia fidei nostræ aduersantur. Difficultas solum est, an possint cogi ad eos relinquendos, quatenus aduersantur rationi naturali. Similiter certum videtur ex dictis, non posse eos infideles ad hoc cogi ab Ecclesia per potestatem spirituales, quam habet; cum enim hæc potestas sit solum directè in subditos, & nemo sit subditus Ecclesiæ, vt Ecclesia est, nisi sit baptizatus: non potest Ecclesiæ potestas directè cogere hos infideles ad aliquid, cum nec possit eos punire, nec eos iudicare; sed tota quæstio erit de potestate temporali Principum, An possint omnes infideles, vel saltem subditos ad hoc obligare.

95
Prima sententia.

Prima sententia vniuersaliter affirmat, posse hos omnes infideles, siue subditi sint, siue non subditi, vi, & potestate ad hoc compelli. Hanc tenent Maior, & Sepulveda apud Suarez diff. 18. sect. 4. numero 2. citantur etiam apud Coninch diff. 18. num. 184. Antoninus tertia parte, titulo 22. non designato capite, & Syluester verbo Papa quest. 7. fortasse occasionem dedit Antoninus, quia illo titulo 22. cap. 5. §. 8. ex sententia Augustini de Ancona habet hæc verba. Item secundum Augustinum de Ancona ubi supra, Papa potest punire paganos, & barbaras nationes, cum agunt contra legem naturalem in manifestis, quia unusquisque potest puniri pro transgressione legis quam recipit, & proficitur: sed lex naturalis est ita cordi inserta, quod deponi non potest, vt si fuerentur vel committerent vitium Sodomie, & huiusmodi. Sed pro eo, quod faciunt contra legem diuinam, scilicet veteris, vel noui testamenti, aut contra legem positivam, eam neutram recipiant, puniri non possunt. Eodem ferè modo loquitur Syluester illa quest. 7. his verbis. Septimò queritur, quid possit Papa supra Paganos. Et dico ex Archid. post Augustinum de Ancona, quod in eos habet Iurisdictionem, quia est Vicarius Christi habentis iurisdictionem in omnes, non tamen potest ab eis auferre dominia, si qua iusta tenent. Intellige, nisi eo modo, quo à Christianis potest auferre propria bona, scilicet ex causa iustas, quia dominium est beneficium naturale, primò Polit. cum quidam naturaliter sint Domini, & quidam serui. Beneficia autem naturalia etiam Demonibus non sunt ablata. Nec potest eos cogere, ad relinquendos suos ritus, etiam quantum ad matrimonia, aut faciendum nostros, sicut nec ad fidem. Potest autem eos punire, scilicet pena pecuniaria vel corporali, non autem spirituali, id est excommunicatione, cum sint extra, si peccent contra legem quam recipiunt, sicut & omnes alios scilicet si peccant contra naturalem in manifestis, non autem diuinam, veterem, aut nouam, vel contra positivam ab eis non receptam, nisi sint temporaliter ei subiecti. Hæc Syluester illo loco. Pro eadem autem sententia citantur Hostiensis & Panormitanus in cap. quod super his, de voto. Quorum Panormitanus Hostiensis posterior, & eius ac Innocentij sententiam referens ita dicit num. 101. Fateatur tamen Innocentius, quod si infideles sunt infestis Christianis, vel aliter delinquant contra legem naturæ, quod Papa poterit contra eos indicare bellum, & eos priuare huiusmodi bonis (scilicet quorum dominia licitè acquirerant) Hostiensis dicit, quod si infideles non cognoscunt do-

minium Ecclesiæ, licitè possunt bonis spoliari, per quod habetur Ecclesiastes 10. transirent a gente in gentem regnum: & in Euangelio Matthæi c. ultimo, Data est mihi omnis potestas in Cælo, & Christus in Vicarium suum. Sed si recognoscant dominium Ecclesiæ, nec sunt infestis Christianis, debent tolerari. Pro opinione Innocentij, fuit cap. diffar. 23. quest. 7. sed pro opinione Hostiensis videtur textus cum glossa, in cap. si de rebus 23. quest. 7. Postea verò num. 12. explicans magis suam propriam sententiam, sic prosequitur. Secundo principaliter querit Innocentius, si delinquant infideles, per quem debent puniri, & concludit quod per Papam: quia est generalis Vicarius in terris, & ipse Deus fecit unum omne, & unum Pastorem, ut habetur in Euangelio, & si infideles velint nolint, sunt de illo omni. Et dicit Innocentius, quod cum infideles non habeant aliam legem licitam præter legem naturæ, delinquant in illam, puniuntur per Papam, ad iustitiam Dei, qui puniuit Sodomitas ut habetur Genes. 19. & 2. quest. 1. cap. Deus omnipotens Iudas veni, si delinquant contra legem in eorum moralibus, puniuntur per Ecclesiam. Et aduertit, quod Innocentius totam Iurisdictionem infidelium videtur attribuisse Papæ: quod non procedit indistinctè, nam sunt sub Romano Imperio, ut patet Cod. de Iudæis, & Cod. de Pagani per totum: ad idem cap. postulasti, infra de Iudæis. Item Imperator, saltem quoad exercitium, habet Iurisdictionem super vniuersum orbem, & est Dominus mundi, deprecatio, ff. ad leg. Rhod. de iact. & l. bene à Zerone, Cod. de quadrien. prescript. facit quod ipse Innocentius notat, in cap. licet ex suscepto, de foro comp. ubi dicit, quod si Imperator, non est negligens, sed subditi sunt sibi rebelles, non succedit Papa in iurisdictione, sed debet adiuuare Imperatorem, ad domandam rebelles, arg. in cap. cum ad verum, 96. dist. Vnde concordando dicta Innocentij, & Iura supra allegata distinguo quod quadam sunt crimina Ecclesiastica, & in istis Papa exercet Iurisdictionem in infideles, sicut exercet contra fideles, unde si Iudæi, vel alij infideles delinquant contra matrimonium, Papa, seu Ecclesia posset in eos animaduertere, ut in cap. nouit, de iudiciis. In criminibus vero non Ecclesiasticis Imperator exerceret Iurisdictionem. In iustis verò locis erit præsentationi, ad hoc, quod bene dico in cap. cum sit generale, de foro comp. Vnde in peccato contra naturam, dico, quod etiam potest esse Iudex, quia hoc peccatum principaliter concernit Dei reuerentiam, qui est Conditor vniuersalis creaturæ; nam ob hanc causam Ecclesia impedit se, (debet fortasse legi, ingerit se) contra laicos de crimine iururarum etiam infideles, ut in cap. post miserabilem, & cap. fin. infra de Iudæis. Hæc est sententia Panormitani fuisse verbis explicata, quam ideo ad longum retulit, vt constet, quantum distet à sententia Theologorum doctrina horum doctorum Iuris Canonici quos sequuntur alij plurimi ex iis, qui videri possunt in glossis & additionibus marginalibus eiusdem Panormitani, & quam nimium tribuere voluerint hac in parte non solum summo Pontifici, sed etiam Imperatori, cui etiam in criminibus non Ecclesiasticis tribuunt Iurisdictionem supra infideles totius Orbis.

Melius ergo, & magis modestè Theologice omnes distinguunt de infidelibus, & eos qui-

dem, qui in temporalibus non sunt subditi, negant posse ab illo Principe, vel etiam Papa ad seruanda omnia praecepta legis naturalis cogi, quando non peccant in praedictum Christianorum, vel aliorum innocentium; eos vero qui subditi sunt, concedunt cogi posse etiam penitus, ad seruanda praecepta naturalia, imò etiam leges civiles, communes omnibus ciuibus, quae non concernunt religionem; ita Caietanus, Victoria, Soto, Valentia, Aragon, & alij, quos refert, & sequitur Suarez *dist. 18. sect. 4. n. 3. & 6. Turrianus dist. 5. 2. dub. 2. Coninck dist. 18. dub. 12. num. 187. & 196. Hurtado dist. 7. §. 2. in fine*, qui alios afferunt.

97 Probat primò Suarez *num. 3.* exemplo Dei, qui cum veller destruere, vel punire gentes habitantes in terra promissionis, noluit tamen eas debellari ab Israelitis propter crimen idololatriae, sed propter negatum transitum pacificum per terras suas, ut colligitur ex cap. 20. Numerorum, & significat August. relatus in cap. 3. 23. quart. 2. his verbis: *Notandum est sanè, quemadmodum iusta bella gerebantur à filiis Israel, contra Amorruos, innoxius enim transitus denegabatur, qui inue humane societatis, equissimè parere debebat.* Sed tamen Coninck *ubi supra num. 199.* facit, exemplum illud non esse ad rem, quia Israelitae gentes illas deleuerunt ex concessione, & peculiari Dei praecepto, qui cum sit dominus omnium, potest cuius potestatem dare alios occidendi, eorumque bona inuadendi. Et certè titulus ille solus transitus negati, non videtur vniuersalis ad iustificanda omnia Israelitarum bella; transitus enim ideo iuste petebatur, quia transire necesse erat, ad occupandas alias Prouincias, sibi à Deo promissas. Vnde quando transgressi Iordanem ad eas peruenierunt, non leguntur petiisse vltius ab incolis transitum, sed etiam vrbes illas debellauerunt, & occupauerunt occisis earum incolis, ut constat in Iericho, quae prima ciuitas erat, Iosue cap. 3. & aliis subsequentiibus: Imò Gabaonitae tantum abest, quod eis resisterent, ut statim pacem, & amicitiam obtulerint, quam non nisi dolo, & fingentes se in remotissima Prouincia habitare, impetrare potuerunt, ut constat ex cap. 9. Iosue. Quid, quod in iis regionibus nò solum viros, sed mulieres, & paruulos omnes occidebant; quod ob solum negatum transitum nò liceret sine particulari Dei concessione, & praecepto, cum non possent Innocentes directè puniri iuste ob delictum solum aliorum: fatendum ergo est non solum illum titulum negati transitus interuenisse, sed diuinum praeceptum, quo stante non ià propria, sed diuina auctoritate bella gerebant.

98 Melius probatur ex Nicolao Papa, qui ad interrogationes Bulgarorum ita respondit. *De iis, qui idolis immolant, nihil aliud dicere possumus, nisi quod ratione potius, quam vi conuincendi sunt.* Ratio autem ex supra dictis est elata; quia Ecclesia in primis hanc potestatem à Christo non accipit, quae in eos, qui foris sunt, nullam in se directam potestatem agnoscit, ut supra vidimus. Principes vero temporales non sunt Principes, vel superiores, nisi suorum subditorum: nam superior, & subditi sunt correlatiui, & repugnat superioritas, & iurisdictio in non subditos: non possunt ergo illis praecipere & per consequens nec punire, quia vis coactiua, & potestas puniendi; supponit necessariò potestatem praeciendi: alioquin, quilibet priuatus posset propria aucto-

ritate punire quemlibet alium ob peccata contra legem naturalem patrata, quod absurdissimum esset, & totam humanam Reipublicam pacem perturbaret.

Obicitur primò ex cap. 10. Ecclesiastici, ubi dicitur: *Regnum à gente in gentem transferetur* Obiectio 1. *propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos.* Videtur ergo, quod eiusmodi crimina contra legem naturae commissa dent aliis ius spoliandi bonis suis ipsos delinquentes. Respondeo in primis, ibi sermonem esse, non de quouis peccato contra legem naturae, sed de peccatis contra iustitiam, de quibus est peculiaris ratio, ut mox dicemus. Deinde ibi solum explicatur, quid Deus ipse frequenter faciat, vel permittat in poenam peccatorum, non quid alij homines non superiores iuste facere possint: sapè enim in poenam permittit Deus, ut alij etiam iniuste, & illicitè Christianorum terras occupent, nedum Paganorum.

Secundò obicitur Cyprianus in exhortatione ad martyrium, cap. 5. ubi adducto praecepto Dei qui in veteri lege praecepit idololatrias interfici, subdit. *Quod si ante aduentum Christi circa Deum colendum, & idola spernenda, haec praecepta seruata sunt, quanto magis post aduentum Christi seruanda sunt?* Respondeo facile, exempla omnia, & praecepta ibi à Cypriano adducta esse de puniendis fidelibus ad idolatriam transeuntibus vel iis, qui eos ad hoc crimen allicerent, non verò de alienigenis non subditis ob idolatriae crimen puniendis, ut ex toto illo capite satis constat.

Tertiò obicitur Gregorius lib. 1. *Registr. epist.* 73. laudans Gennadium, quod bello contra infideles gesto, fidem Christianam propagaret. Respondeo, laudari Gennadium, quod occasione belli contra haereticos, vel alios infideles Imperij rebelles curaret propagari Christianam religionem. Non itaque gerebat bellum contra infideles non subditos, sed contra subditos rebelles, quos occasione victoriae curabat ad veram fidem adduci, vel reduci.

Quartò obicitur Augustinus lib. 5. *de Ciuit.* cap. 12. & 17. laudans Romanos, quod barbaras nationes sibi subicerent, ut earum deprauatos mores corrigerent, & mutarent in melius. Cui consentire videtur S. Thomas lib. 3. *de regimine Principum*, cap. 4. & sequentiibus. Respondeo, ibi non affirmari causam illam corrigendi mores fuisse iustam ad bellum inferendum, sed laudatur Romani, quod gentium debellatarum mores correxerint, idèque fortasse Deus victores illos esse voluit, si aliunde iustam belli causam habebant, vel certè permisit eorum bella, ut bonus ille effectus consequeretur.

Quintò obicitur, quia Alexander Papa VI. transfudit in Ferdinandum, & Elizabetham Reges Castellae, & Legionis, dominium omnium Insularum, & Prouinciatarum inuentarum, & inueniendarum in India Occidentali, quae non essent sub dominio alicuius Principis Christiani, ut constat ex eius Bulla data anno 1493. quae est Bulla 2. eiusdem Alexandri VI. in 1. tomo Bullarum communis, ergo agnouit in se potestatem ad disponendum de Regnis infidelium, quod nullo alio titulo videretur fieri potuisse, nisi ob idolatriam incolarum, & ut conuerterentur ad fidem, & prauos suos mores contra legem naturae corrigerent. Respondeo in primis, hoc argumentum nimium probare. Si enim ob idolatriam, & alia pecca

59

Obiectio 1.

100

Obiectio 2.

101

Obiectio 3.

Obiectio 4.

102

Obiectio 5.

peccata contra legem naturalem dominium bonorum ab infidelibus auferebatur, oportebat tamen, quod prius admonerentur, & inuitarentur ad morum correctionem, quam si negligerent, tunc procederetur contra eos, ut incorrigibiles ad has penas, quæ tamen conditio præmittenda, ibi non explicatur: omnes ergo respondere debemus, Pontificis donationem intelligendam esse iuxta terminos iuris, & suppositis terminis habilibus, nimirum supposita aliunde iusta causa belli, quia, v.g. prædicatio impediretur, & expellerentur fidei ministri, vel quia iniuste aliquid in aduenas pacificos machinarentur, vel interueniente alio simili titulo; tunc Pontifex ius tribuerat Regibus Castellæ, Regna illa sibi occupandi, prohibitis aliis omnibus Christianis, ne ea sibi occuparent. Vnde merito Paulus III. postea in Bulla quadam declarauit, Indos infideles esse veros dominos suorum bonorum, nec posse iis spoliari, ut refert Coninch vbi supra n. 160. quod similiter in eodem sensu intelligitur, scilicet, nisi aliunde iusta spoliij causa interueniat.

103
Obiectio 6.

Sexto obicitur, quia possunt etiam non subditi prohiberi, & cogi ne iniurias aliis inferant, ergo multo magis ne inferant Deo, propterea per idolatriam, vel alia scelera similia, inferunt. Respondetur, in primis hoc argumentum, si quidquam probat, probare etiam de peccatis aliis, quæ non sunt contra legem naturalem, sed contra fidem, vel alia præcepta supernaturalia: nam iis etiam offenditur Deus, nec minor est ibi iniuria in Deum, quam in aliis peccatis contra legem naturæ: sicut ergo possumus vi, & armis coercere aggressorem iniustum nostri proximi, siue iniuria illa sit contra legem naturæ, siue sit contra doctrinam fidei reuelatam, si tamen vera iniuria proximi est; sic licebit coercere, & cogere infideles, ne iniuriam in Deum committant, siue ea sit contra legem naturæ, siue solum sit contra doctrinam fidei, si tamen illa sit iniuria grauis in Deum.

104

Ad argumentum ergo P. Coninch dicta disp. 18. n. 201. respondetur negando Consequentiam: tunc enim solum possumus vi cogere, & prohibere ab iniuria, quam proximo inferi, quando ipsemet, qui patitur iniuriam, cupit defendi, secus si id non petat, nec cupiat, præsertim si ipsemet posset se ab iniuria liberare, sicut Deus de facto potest, & tamen iustas ob causas impedire non vult. Hæc tamen responsio difficilis est: dixi enim *to. 1. de inst. disp. 10. sect. 11. n. 201.* cum aliis, quos attuli, posse nos vi, & armis defendere innocentem ab iniusto aggressore, etiam si ipse innocens nolit nostram defensionem, & licet ipse potens se defendere, id non faciat. Ex hoc ergo capite non repugnaret, quod infideles possent ob crimina idolatriæ, & alia contra legem naturæ, coerceri, & cogi à Principibus Christianis, & nisi ab iis peccatis, & iniuriis diuinis abstinerent, priuari etiam regnis, & bonis suis, donec resipiscerent.

105

Facilius ergo responderi potest, in primis non omnia peccata mortalia continere iniuriam propriè dictam contra Deum, ut cum aliis dixi *disp. 3. de Incarnatione, sect. 3. & sequentibus.* Deinde, quidquid de hoc sit, Regula illa, quod ad defendendum innocentem, ab iniusto aggressore, fas sit tertio non superiori aggressorem occidere, vel pœnis aliis coercere, non est vniuersaliter vera, sed habet suas limitationes, quarum vna est, ut

id non liceat, quando ex aggressoris occisione (idem est, cum proportionem de spoliatione, vel quolibet alio malo ei illato) maiora damna publica timerentur, quam ex iniuria innocentis, quæcunque illa sit. Exemplum commune est, si Princeps cuius vita ad publicum bonum, & Reipublicæ pacem necessaria est, iniuste aggressor innocentem, ut eum occidat: non enim ideo cuiuslibet licebit Principem occidere, ut liberet innocentem: imò debet huius mortem iniustum permittere, ne illa alia grauiora mala subsequantur. Hinc ergo reddi potest ratio, cur etiam concederetur vera, & propria iniuria diuina in peccato mortali, non tamen ideo liceat priuati, vel certe non superioribus vindictam sumere de peccatore, vel eum vi à peccato coercere. Ex hoc quippe communi licentia cuiuslibet in quolibet, ingentia mala sequerentur, & pessime turbaretur pax, & tranquillitas humani generis. Quis enim est homo, qui non peccet: omnes ergo, & singuli in omnes, & singulos haberet potestatem, & prætextum spoliandi eos vniuersis, & rebus omnibus, ut à peccatis, & offensa in Deum abstinere: qua licentia concessa tota humanæ Reipublicæ pax turbaretur, & profusus tolleretur; essent enim omnes, quasi banniiti, quos singuli impune possent occidere ob sua peccata, & bonis omnibus spoliare. Quod quidem, quam graue sit malum, & omnino præferendum permissioni eiusmodi peccatorum, constat apertè ex eo, quod nec ipsimet Principes supremi temporales possunt omnia mortalia peccata suis subditis prohibere, eoque ob quolibet mortale crimen punire, sed solum ob aliqua grauiora, quæ bono publico, & Reipublicæ tranquillitati aduersantur; cetera verò relinquenda sunt diuino iudicio, ut cum communi sententia tradit Suarez *lib. 3. de legibus cap. 12. num. 12. & sequentibus.* Imò in Prælato, & superiore etiam Ecclesiastico eam potestatem prohibendi omnia peccata mortalia, & ea puniendi, negat idem Auctor *lib. 4. cap. 11. num. 3.* quia ex tali potestate maius damnum, quam bonum resultaret fidelibus. Quod ergo minus dicemus licere punire non subditos, & cogere eos pœnis acerbissimis ad non peccandum contra legem naturalem; ex qua potestate singulis concessa, maiora, & grauiora sine proportionem mala consequerentur contra pacem, & tranquillitatem humanam?

Septimò obicitur, quia possunt Christiani vindicare blasphemias, & contumelias infidelium contra Christum, & contra nostram religionem eosque vi, & armis coercere, ne res nostras contumeliose tractent: cur ergo non poterunt impedire etiam eorum idolatriam, quæ continet maximam veri Dei iniuriam, & condemnationem veræ religionis? Respondetur blasphemias illas, & contumelias nostræ religionis vt breuiter indicauit Suarez *dicta disp. 18. sect. 4. num. 4.* dupliciter posse considerari, primò quatenus præcisè sunt contra Deum, & ex hoc capite non dant iustam causam belli contra infideles non subditos, secundò possunt considerari, quatenus ex illis redundat inhonoratio positius Ecclesiæ, & Christianorum, contra quos etiam conuicta illa profertur: quæ ratione sicut propter alias iniurias potest licite bellum inferri non subditis: sic etiam poterit propter has, licet in hoc etiam caute, & prudenter procedendum sit, ne maius foras sit

fidei detrimentum inde sequatur, quam si patienter tolerando, & dissimulando proprias iniurias, ratione magis, & exemplo infideles allicerentur ad fidem amplectendam, à qua potius magis abhorrent, viſo studio vltionis, & vindictæ contra Evangelicæ conſilia, quæ fides ipſa prædicat, & commendat. Huiusmodi autem iniuriam redundantem etiam contra nos ipſos non continet propriè ſimplex idololatria, aut ſimilia peccata, ſed ſolùm manifeſtationem proprii erroris: ſicut non ſum ego iniurius alicui doctori ſequendo contrariam ſententiam contra illius doctrinam. Aliud verò eſſet, ſi ſubſannarem illius doctrinæ auctores, aut doctrinam ipſam iis diceris profequerer, ut Auctores etiam pungeret, & acerbius notare velle exiſtimari iure poſſem.

108
Quæſtio 8.
Oſtendit obſtari poſſe, quia ſi non licet infideles non ſubditos cogere, ut ab idololatria deſiſtant, neque etiam licebit ad hunc finem eorum idola conſtingere, & templa diruere, quod tamen plures ſancti feciſſe leguntur. P. Suarez *dicit ſect. 4. num. 8.* dicit, id non licere auctoritate priuata facere, ut colligitur ex *l. ſicut, & l. Chriſtianis. Cod. de Paganis*; ideoque in Concilio Eliberino can. 60. decerni, non eſſe habendum pro martyre, qui propria auctoritate frangens idola, propterea ab infidelibus occidatur. Contra hoc tamen videntur eſſe, ut dixi, exempla multorum, qui id fecerunt, & ut veri martyres, ab vniuerſa Eccleſia coluntur. Quare de hoc puncto conſulendus eſt Baronius in notis ad martyrologium die 9. Aprilis, ubi iuxta doctrinam S. Auguſtini ep. 50. ad Bonifacium longè ante medium, diſtinguit inter eos, qui auctoritate priuata, & furore periti indifferetè, idola, vel templa diruebant, & eos, qui legitima auctoritate legibus principum conſeſſa id exequabantur. Hi enim ſecundi laudabiliter id faciebant: ſecus illi primi, niſi diuino inſtinctu, vel Dei iuſſu morti facerent, pro multis feciſſe conſtat. Canon verò citatus ex Concilio Eliberino intelligitur ſolùm de iis, qui propria, & priuata auctoritate operabantur, & de his etiam intelligendus eſt Suarez, cum expreſſè loquatur de frangente idola priuata ſua auctoritate.

109
Dixi tamen in Concluſione principali, non poſſe infideles non ſubditos prohiberi, aut cogi, ne ea peccata committant, quando non peccant in præiudicium aliquorum innocentium. Si enim in eorum præiudicium ſiant, poſſunt ab aliis, vi etiam, & armis impediti; Exemplum commune eſt de iis infidelibus, qui idolis victimas humanas offerunt, immolando in eorum honorem homines, vel pueros innocentes, quos quidem charitas permittit, & aliquandò iubet (ſi ſine graui incommodo proprio fieri poſſet) ab iis malis eripere etiam cum aggreſſorum morte. Dixi autem, ſi homines innocentes immolent: ſi enim nocentes ſolùm, & mortis reos, propter alia crimina, ad ſacrificia illa ſacrilega aſſumant, non poſſunt propter illud ſolùm ſacrilegij peccatum, quod ſine innocentis alicuius iniuria committunt, ab alijs quorum non ſunt ſubditi, bello inuadi, ut doctores citati communiter fatentur.

110
Propoſitum
ſententia.
Difficultas eſt, ſi ipſi innocentes auxilium non petant, imò nec eripi velint, an poſſint adhuc occiſores non ſubditi ab eo crimine prohiberi. Et quidem certum videtur, licet id non petant, præſumi tamen velle, & deſiderare ſuam tutelam ab iis qui opem ferre poſſint. Si tamen

expreſſè ſuam libertatem reſpuerent, & excluderent, vel ſi ex circumſtantijs hæc voluntas præſumeretur. P. Coninch *dicit diſp. 18. num. 197.* negat poſſe occiſores vi prohiberi ab iis immolandis; quia cum ius vim vi repellendi per ſe ei ſoli immediatè conueniat, qui illam iniuſtè patitur, vel qui huius, aut vim inferentis ſuperior ſit, illicitè illud mihi uſurpo, niſi ab aliquo horum mihi committatur: ſicut nequeo validè alterius nomine aliquid agere, ſi ipſe nolit me hoc eius nomine agere. Melius tamen Suarez *ubi ſupra num. 4.* dicit poſſe prohiberi vi aggreſſorem iniuſtum ad defendendum innocentem, etiam ſi ipſe nolit defendi; quod etiam dixi *romo 1. de Inſtit. diſp. 10. num. 202.* Vnde licet ipſi defendi nolint nec etiam ſe defendant, cum poſſint poterunt infideles à nobis prohiberi, ne eos idolis immolent, & occidant; quia quicumque illi ſint, qui morti deſtinantur, mihi generis humani communitate coniuncti ſunt, & poſſum ego, non ſolùm meas, ſed etiam aliorum, qui mihi coniuncti ſunt graues, & enormes iniurias, vi etià, & armis impedire, non exſpectato eorum conſenſu.

Hoc tamen, ni fallor, aliqua indiget explicatione: dupliciter enim contingere poſſet, quod innocens patiens conſentiat, & nolit ſe defendere, vel ab alio defendi; primò retinendo adhuc ius ſuum, ita ut veram, & propriam iniuriam patiatur; poſſet enim aliquis libenter pati, imò & de paſſione ſua gaudere, & tamen adhuc retinere ius ſuum, quantum ſufficit, ut patiatur iniuriam; pro ut Martyres veram iniuriam patiebantur, licet nolent ſe defendere, imò & de morte ſibi inferenda gauderent: ut latè probaui *diſp. 3. de Incarnat. ſect. 6.* & conſtat exemplo eorum, de quibus Paulus ad Hebr. 10. dixit. *rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepisti.* Si enim rapina fuit iniuria ſui; & tamen cum gaudio ſuſcepta fuit. Et in hoc caſu procedere debet doctrina poſita: nam licet illi nolint ſe defendere, nec defendi, iniuriam tamen patiuntur, & per conſequens iniuſtus aggreſſor vi etiam ab alio tertio reprimi poſſet. Poſſet autem ruruſ, ſecundò qui mortem, vel aliud malum patitur, ita conſentire, ut auferat omnem rationem iniuriæ, quia omnino cedit iuri, & quantum ex ſe poſſet, tribuit facultatem, & licentiam eiſmodi bona auferendi: quo caſu, non ita facilè concedam, poſſe ab alijs per vim eripi etiam cum morte aggreſſoris. Et quidem, ſi innocens bonis ſolùm fortunæ ſpohetur, idque conſentiente ipſo, & iuri ſuo cedente, abſque vi, & dolo; certum videtur non eſſe locum deſenſioni violentæ: tunc enim proinde ſe habet, ac ſi bona ſua donaret accipienti, qua Domini voluntate poſita, non poſſet per vim donatarius prohiberi, ne iure ſuo ſibi conſeſſo vtatur. Quod locum etiam habet in bonis honoris, & famæ, ſaltem in iis, quibus homo licitè poſſet ſcipſum priuare: nam ſicut ipſe poſſet ſe iis licitè ſpoliare, quando id non cedit in damnum aliorum, ita poſſunt alij ex eius conſenſu id facere; nec poſſunt vi prohiberi, ne faciant.

De bonis autem corporis, qualia ſunt vita, membra &c. maior videtur eſſe difficultas: dicit enim Suarez *loco citato*; ſi quis velit ſe occidere, poſſe ab alio etiam auctoritate priuata cogi, ne ſe occidat: unde infero, poſſe & alios cogi, ne eum etiam conſentientem, & volentem occidant. Quod etiam explicatione, & limitatione indiget. Certum enim in primis eſt, non poſſe aliquem ab alio

III

III

alio priuato occidi, ne se occidat: de illo quippe qui id faceret, merito dici posset illud Poëta: *Dic mihi, non stultum est, ne moriari, mori?* Vnde nec alius posset à priuato occidi, ne aliquem volentem, & petentem occideret: quale enim lucrum esset mortem voluntariam vnius violenta alterius inuiti morte redimere? Posset quidem, qui se stulto desperationis impetu occidere vult, cohiberi per vim, ablato ei gladio, & ligatis etiam manibus ad tempus, donec iræ feruor sedaretur, quia hæc leuiora remedia sunt, per quæ non videtur inferri iniuria, nec vsurpari iurisdicção in illum, cui applicantur: imò quilibet potest agrotis sitienti aquam prohibere, & auferre, quæ ei morbum faciet lethalem: ergo & poterit auferre venenum volenti fumere. Vnde hoc ipsum poterit facere circa alium, qui eum consentientem, & petentem vult occidere. Non tamen puto, posse quemlibet priuatum hoc prætextu, alium in vincula diuturna conicere, & multò minus eius bona inuadere, spoliare, & fortunis priuare, qui sunt actus solius potestatis publicæ, superioris: non enim sunt facienda mala, vt sequantur bona. Nec obstat quod Suarez dicit, volentem se occidere, non esse dominum suæ vitæ: ex hoc enim ad summum fit, quòd peccet contra iustitiam in Deum. Diximus autem supra, peccata contra solum Deum, non dare ius homini priuato peccatorem puniendi, inuadendi, & superioritatem in illum exercendi. Sicut ergo in aliis contra Deum peccatis, sic etiam in hoc, iudicio Dei relinquendus erit, & suis superioribus, qui possunt, & debent subditos à sui, vel aliorum etiam voluntum occisione, aut mutilatione pœnis debitis, & proportionatis coercere.

113

Denique aduerte, tunc etiam quando hæc peccata cedunt in præiudicium innocentis inuiti, ita demum posse ab aliis aggressorem iniustum coerceri vi, & potestate adhibita, vt tamen non ad punitionem progrediatur, sed solum ad impediendum, & quantum ad hunc præcisè finem sufficit: nam punire pro præteritis pertinet ad solum superiorem: defendere autem innocentem permittitur communiter, & pro se, & pro aliis. Quare si iniustus aggressor cesset ab iniuria, cessare etiam debet vis, & coactio; ita tamen, vt innocens securus maneat, ne fortasse recedente tutela defensoris, statim in eandem angustias recidat sine remedio; ita cum alijs Coninch *dicta* disp. 18. n. 198.

114

Infideles subditi possunt à suo principe cogi, ne, scelerata contra naturalem legem committant.

Restat nunc secunda pars nostræ conclusionis & communis sententiæ probanda, & explicanda, nempe subditos infideles posse à suo Principe cogi, ne scelera contra naturalem legem committant: quod tamen intelligi debet de iis peccatis, quæ Legislator humanus lege ciuili prohibere potest, pœnis etiam adhibitis suis subditis. Nam, vt supra indicauimus, non potest Legislator humanus lege ciuili punire subditos ob omnia mortalia peccata, nec ea potestas necessaria erat ad finem politicum gubernationis ciuilis. In hoc ergo sensu conclusio potest facillè probari, ex potestate humana Principis, quæ non limitatur ad subditos fideles, sed ad omnes extenditur, & comprehendit etiam infideles. Omnes enim dirigere potest, in ordine ad pacem Reipublicæ, & ad morum probitatem, quæ necessaria sit ad conuictum humanum, & honestum Reipublicæ statum. Quare sicut furta, homicidia, fraudes, & alia eiusmodi, sic etiam pro-

hibere potest adulteria, cultum Daemonum, magiam, periuria in iudicio, blasphemias, & similia peccata, quæ Reipublicam maxime deturpant, & legi naturali repugnant. Vnde imperatores Christiani, vbi primum fidem noluit amplexi sunt, idolatriam feruissimis legibus prohibuerunt, quæ à Concilijs, & Patribus laudatæ etiam fuerunt, de quo videtur potest Suarez *dicta* sect. 4. numero 6. Hodie etiam in Philippinis Insulis, quæ Hispaniæ Regi subiacent, plura Sinenfium Gentilium millia, qui artes omnes fore mechanicas ibi exercent, ea lege ibi degere permittuntur, vt à certis vitis contra naturalem legem abstineant, grauissimas alioquin pœnas subituri.

Dicit aliquis, videri hoc esse supra Principis laici potestatem: nam vt supra dicebamus, non potest Princeps punire ob delicta, de quibus non potest iudicare: non videtur autem posse Princeps laicus iudicare de rebus spectantibus ad materiam religionis, qualis videtur esse cultus vnius Dei, & alia similes: non potest ergo ea peccata punire. Respondeo Principem secularem non posse de iis rebus iudicare, propterea sunt contra fidem, nec etiam punire ob ea peccata, propterea includunt infidelitatem, posse tamen de iis iudicare, quatenus sunt contra rationem naturalem, & punire subditos infideles in his delinquentes. Nam sicut iudicat de homicidio, adulterio, & aliis peccatis contra legem naturalem, potest etiam iudicare de irreligiositate, idolatria, & aliis similibus, quæ sunt etiam contra legem naturalem, saltem quamdiu Ecclesia non aduocat ad se eas causas, quando pertinent ad subditos baptizatos. Hæc enim peccata, præscindendo etiam à malitia infidelitatis, quæ opponitur fidei, habent malitiam contra ipsam legem naturalem, & rationem naturalem, ratione cuius non excedunt potestatem, & sphaeram Principis secularis.

Aduertunt tamen bene Bûnes *in presenti*, quæst. 10. articulo 10. Dub. 2. conclus. 4. Suarez ubi supra num. 8. Coninch numero 188. & alij, debere Principem prius lege sua prohibere eiusmodi delicta, antequam delinquentes puniat. Quod probat Coninch, quia reipublica eos solos subditos punire potest, qui eam, eiusque statum, & tranquillitatem lædunt, aut turbant; peccata autem, quæ ab ea non sunt prohibita, non censentur eius tranquillitatem, vel auctoritatem ledere, nisi eam directè; aut dolo impingent: non possunt ergo puniri antequam prohibeantur: ideo namque simplex fornicatio non punitur, quia lege non prohibetur, & sic de alijs. Adde, debere Principem, & Reipublicam suauiori modo, quo possit, subditos cogere: est autem suauior modus, & humanis moribus magis accommodatus, vt subditi prius moneantur, & deterreantur prohibitione, antequam puniantur. Vnde iuxta hoc etiam auctorum mentem, ego eam doctrinam solum regulariter intelligendam puto, & de criminibus ordinarijs. Alioquin non videtur negandum atrociora, & extraordinaria crimina posse à Principe puniri, licet lex nullam pœnam designarit: quod videtur esse iuxta l. i. ff. de effraкторibus, & explicatoribus, & l. i. de pœnis, vbi Vipianus ita respondet. *Hodie licet ei, qui extra ordinem de crimine cognoscit, quam vult sententiam ferre, vel grauiorem, vel leuiorem*

§. IV.

An, & quomodo liceat, infidelium ritus
permittere?

Non loquimur de ritibus, qui soli fidei Christianæ aduersantur, quales sunt ritus Iudæi lege veteri approbati, & præscripti: sed de ritibus legi naturali aduersariis, qualis est idololatria, & similes: ex his tamen, quæ de his ritibus dixerimus, colligi facile poterit, quid dicendum sit de permittendis erroribus hæreticorum, seu de libertate conscientia illis concedenda, ne iterum de illa cogamur postea tractare, quando de hæresi in particulari agetur, præsertim cum de eo argumento latè, & doctè post alios scripserit Hurtado *infra disput. 79.* qui videri potest, & primo loco S. Thomas *quest. 10. art. 11.* ubi breuiter totum hoc argumentum comprehendit.

Regula communis, & verissima hæc est, eiusmodi ritus in infidelibus subditis non esse à Principe permittendos sine grauissima causa cum illa verò possit cum S. Thoma ceteri Theologi, quos sequuntur Suarez *de iust. & iur. sect. 4. num. 9.* Coninch *ubi supra num. 195.* Hurtado *ubi supra.* debent, & alij passim. Et in primis non posse sine grauissima causa permitti, constat clarè, quia deesse Principes in præcipuo munere, & debito sui Principatus: si enim minora alia vitia permittere non potest, quanto minus ea, quæ præcipuam religionis virtutem oppugnant? Vnde in Scriptura reprehenduntur Reges omnes, qui excelsa non abstulerunt: hoc est, permiserunt populo sacrificia offerre ritu prohibito, quem sanè totis viribus auferre debuissent, & in profanis etiam litteris commendantur, qui religionis, & pietatis studium politicis omnibus rationibus, & negotiis in Republica administranda præposuerunt, ut latè probat Hurtado *ubi supra §. 11. & seqq.*

Quod verò ex grauissima causa liceat etiam aliquando ritus illos illicitos permittere, constat ex regula generali; quod licet nunquam mala faciendi sint, ut sequuntur bona; aliquando tamen mala permittenda sunt, ad vitanda grauiora mala prout de facto meretrices, & lupanaria publicè permittuntur, ne grauiora peccata ex humana fragilitate, & prauitate sequantur, ut dixit Augustinus adductus à S. Thoma dicto art. 11. in corpore: *Aufer meretrices de rebus humanis, turbabis omnia libidini.* Similiter ergo quando ex coactione infidelium subditorum, & prohibitione eorum rituum, grauiora damna prudenter timeantur, tolerandi, & permittendi sunt: exemplo patris familias Euangelici, qui Matth. 13. aeris volentibus eradicare Zizanias respondit: *nonne forte eradicantes Zizanias, eradicetis similiter triticum.* Quam regulam plures, & pussimi Principes sequuti dissimularunt, & tolerarunt in subditis ritus sacrilegos, & hæreses manifestas, quandiu sine maioris mali timore sese opponere non poterant. Quare tota difficultas in hoc puncto consistit in iudicio ferendo de circumstantiis, & causa sufficienti ad iustificandam eiusmodi tolerantiam, & permissionem.

In quo iudicio Hurtado *ubi supra §. 10.* videtur statuere pro vnica causa religionem, dicens, tunc solum permissionem esse licitam, quando maius

X x immi

leniorem, ita tamen, ut in utroque moderationem non excedat. Et quidem ipse Coninch admittit exceptionem eorum criminum, quæ directè, vel dolo tranquillitatem, vel auctoritatem Reipublicæ lædunt, aut impugnant idem ergo dici potest de quolibet atroci crimine in Deum, vel homines, licet lex mentionem eius non fecerit, quia hæc etiam Reipublicæ statum, & tranquillitatem maximè perturbant. Quis enim credat, quia Solonis, vel Romuli etiam legibus nulla paritidis pœna statuta fuerit, quia ob eius atrocitatem, non timebant vnquam futurum, ut ex Cicerone oratione pro Rosc. Amerino, & Plutarcho in Romuli vita colligitur; quis, inquam, dicat adueniente casu, non potuisse in illa Republica paritidam pœna etiam acerbiori puniri? sic etiam factum vidimus nostris diebus, ut in occisorem Henrici IV. Galliarum Regis extraordinaria, & acerbissima pœna merito animaduersum fuerit. Nec possunt leges humanæ ad omnes casus extraordinarios descendere, & satis est quod ipsa delicti atrocitas suadeat, non fuisse Legislatoris mentem impanitatem concedere; sed iudicis arbitrio referuatam fuisse pœnam, si casus occurreret.

117 Ex dictis verò inferitur primò hanc potestatem cogendi infideles, & prohibendi illis crimina contra legem naturæ, non competere homini priuato, nec cui fideli erga conciuem infidelem, sed solis superioribus, quorum subditi sunt: procedit enim ex potestate dominatiua, vel gubernatiua, ut dictum est, & obseruat Suarez dicto num. 8. Si tamen crimen infidelis redundaret in præiudicium innocentis, cui iniuria inferretur, nec esset recursus ad iudicem, vel potestatem superiorem à quo innocens defenderetur; posset tunc priuatus, priuatam conciuem infidelem ab innocentis læsione iniusta, vi etiam prohibere, in iis casibus, in quibus possumus vi repellere vim cuiuslibet innocentis ab iniusto aggressore illatam, vel inferendam.

118 Inferitur secundo, potestatem hanc cogendi subditos infideles, ut abstineant a criminibus contra legem naturalem, idololatria, & aliis similibus, competere non solum Principibus Christianis, sed etiam Principibus infidelibus respectu suorum subditorum, ut obseruat idem Suarez loco citato. Ratio autem est clara, quia ij etiam Principes infideles, habent æqualem potestatem temporalem in suo subditos ad dirigendos eos iuxta regulas rationis, & legis naturalis: quare sicut possunt iis furti, adulteria, & homicidia prohibere, sic etiam poterunt idololum cultum, & alia, quæ non minus aduersantur legi naturali.

119 Inferitur tertio non solum posse, sed debere Principes, hæc peccata, & ritus etiam legi naturali aduersos suis subditis prohibere, si id sine grauiori incommodo facere possint: ita idem Suarez ibidem: quia tenentur benè subditos gubernare in ordine ad finem suæ gubernationis; quare sicut homicidia, furti, & adulteria, sic etiam hæc alia delicta, quæ ex genere suo pleraque grauiora sunt prohibere debent. Dixi tamen, si sine grauiori incommodo possint: quando enim ex prohibitione maiora timeantur mala, an possint licitè permitti ea dicemus §. sequenti.

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

imminet religioni damnum alioquin inuitabile nisi concedatur permissio. Vnde §. 3. i. concludit, in prouincia hæretica facile admittendam à Principe Catholico libertatem conscientia, quia religio Catholica lucratur tunc impunitatem, quia in eo loco antea carebat: contra verò in Prouincia Catholica non esse permittendam, nisi desperatis iam rebus, quia talis libertas religioni solum falsæ lucrum affert. Hæc tamen regula, vt in vniuersum vera sit, intelligi debet de licentia, & periculo, respectu earundem personarum, non respectu loci materialiter sumpti: nam in Prouincia, vel ciuitate Catholica potest aliquando permitti ex causa iusta ritus falsus, vel hæresis in aduenis, quando id fieri potest sine periculo, quod peruerterantur indigenæ: possunt enim permitti hæretici de foris aduenire ad commercium, vel legationis causa, quorum sæpe aliqui ea occasione conuertuntur, nec tunc religio detrimentum patitur; cum illi iam antea hæretici essent in suis Prouinciis. Sic etiam in insulis Philippinis, permittuntur Sineses idolorum cultores, ad officia, & artes exercendas diu commorari, quorum plures ea occasione fidem recipiunt. Non ergo solum debet considerari locus antea Catholicus, vt dicamus, præiudicari religioni, si eo in loco detur impunitas infidelibus, vel hæreticis: si tamen non detur iis, qui ante eam concessionem Catholici erant. Sicut è contra etiam in Prouincia infidelium, vel hæreticorum non debet concedi ea impunitas Catholicis illuc euntibus, si ibi à fide deficiant, imò ij seuerissimè solent à summis Pontificibus puniri, si capi possint. In vniuersum autem præferendum est negotium religionis, & fidei cuiusque rationi politicae, & præ oculis habendum, ne religio notabile patiatur detrimentum ex eiusmodi concessionibus: si autem non timeretur periculum commune, sed vnius, vel alterius Catholici, qui fortasse ea occasione à fide deficeret: posset aliquando bonum publici status huic periculo præponderare; nec omnia particularia mala præcaueri possunt; & sæpe propter communem vilitatem, etiam politicam, permittitur vnius, vel alterius cuius mors corporalis: potest ergo & permitti periculum spirituale, præsertim cum ipse cuius possit si velit, malum illud vitare. Nec enim Princeps tenetur cum quolibet incommodo, præsertim publico, præcauere mala omnia particularia singulorum: sed tamen oportet semper, quoties permissio hæc positiuè, & non solum dissimulatione quadam, sed legitima declaratione conceditur, determinate, & exprimere pro quo loco, & pro quanto tempore, & quibus personis, & pro qua secta concedatur, & curare, ne ulterius extendatur, ne amplior sit quoad personas, locum, tempus, vel sectas, quam necessitas ipsa cogat.

114. Dubitari potest, an Princeps Christianus possit hanc conscientia libertatem, sine consensu, & facultate summi Pontificis subditis concedere, de quo videri potest Hurtado *disp. 79. sect. 5.* qui latè de hoc agit, & concludit, posse subditis non baptizatis quia ij non pertinent ad iudicium Ecclesiæ; non verò posse hæreticis, seu subditis baptizatis, in quos cum Ecclesia habeat directam Iurisdictionem: non potest Princeps Laicus huic Ecclesiæ potestati, sine eiusdem Ecclesiæ consensu præiudicare. Vnde quantumcumque Princeps saluum conductum, vel libertatem, & immuni-

tatem hæreticis promittat, potest eo non obstante Ecclesia semper hæreticos illos capere, & punire: quare, vt ij secui omnino accedant, habenda erit concessio, & consensus Pontificis, prout datus fuit in Concilio Tridentino in bulla, quæ habetur post sessionem 15. Ex quo loco clare colligitur, Ecclesiam teneri ad seruandam fidem datam hæreticis de eorum immunitate, dum tamen ipsi seruent condiciones, sub quibus fides, & securitas data est, quod latè, & doctè probat Magister Ioan. Marq. Augustinianus, *lib. 1. de Gubernatore Christiano cap. 24.* Ex quo totam illam questionem ferè desumpsit Hurtado, *ubi supra sect. 7.* Ratio autem est, quia totum id quod sine peccato fieri potest: potest etiam promitti, & seruari debet, si promissum sit. Potest autem sine peccato impunitas dari hæreticis: imò expedit, & necesse est plerumque ita fieri, & promitti, promissione obligante alioquin spe omnino abiecta non auderent vnquam hæretici fidere Ecclesiæ, vt ad Concilia, vel loca Catholica accederent ad examinandam suam fidem, & conferendam cum nostra, quæ remedio ablato occluditur aditus eorum reductioni. Necesse ergo est ad bonum commune religionis, quod Ecclesia possit se obligare ad fidem hæreticis seruandam, quam semel datam violare non liceat.

Nec obstat, quod aliqui præsertim hæretici dicunt de factò Ioanni Hus, Hieronymo Praga, qui fide accepta ad Concilium Constantiense accesserant, eam non fuisse seruandam, sed publico iudicio ibidem combustos esse. Hoc enim maiori ex parte figmentum est, vt pluribus ex ipsa historia argumentis petitis probant Marquez, & Hurtado *locis citatis.* Primò quia negant aliqui, eos hæreticos saluum conductum habuisse, nec à Principe quidem seculari, vel Imperatore. Secundo quia licet ab Imperatore habuissent, Ecclesia tamen non potuit ab eo obligari, & adhuc ius suum retinebat, ad eos iudicandos, & puniendos. Tertiò quia Praga, licet saluum conductum perierit à Concilio, sed tamen Patres Concilij noluerunt illum concedere absolute, sed cum limitatione, nimirum, promitterent illum sine vi audire, iustitia semper salua, itaque promiserunt solum immunitatem ab oppressione iniusta, vt constat ex sessione 6. in cap. cui titulus est, *Decernitur citatio contra Hieronymum de Praga.* Quia promissione fortasse sibi saluum conductum finxit, & accessit. Sed adhuc fides ei seruata fuit, & ipse clementer auditus hæretes abiurauit, vt constat ex sess. 16. additis illis verbis: *Et si ego ipse aliquando, quod absit, aliquid contra sentire, aut predicare presumpsero, Canonum seueritati subiaceo.* Vbi iam cessit iuri impunitatis, si iterum ad hæresim rediret, prout postea rediit penitens obsecrationis factæ, & protestatus in ipso Concilio, se impiè fecisse damnando doctrinam, quam damnauerat. Vide plura alia argumenta apud prædictos auctores, quæ manifestè probant, non fuisse in eo Concilio violatam fidem, datam illis hæreticis.

Illud mihi difficilius est, quod docet idem Hurtado *ibi §. 53.* Principem, nisi iuramento confirmet libertatem conscientia, non teneri, nec debere stare promissis, quia promissio absque iuramento non obligat, quando vi, aut metu extorquetur, & res promissa cedit in graue promittentis detrimentum: hæc autem libertas conscientia semper extorquetur vi, & metu iniusto cadente

An Princeps Christianus possit hanc conscientia libertatem, sine consensu, & facultate summi Pontificis subditis concedere.

cadente in virum constantem. Hoc, inquam, difficile est. Primum quia si promissio seculo iuramento, non obligat promittentem propter actum iniustum, quo extorquetur iuramentum superadditum non affert obligationem iustitiae, sed solius religionis, atque adeo iniusto promissario, poterit vinculum illud relaxari, ab eo, qui potest relaxare iuramenta, per quae non acquiritur homini aliquod ius, & ablato vinculo religionis, perit tota promissionis illius obligatio, ut cum communi sententia dixi *tom. 2. de iust. disput. 22. sec. 8. num. 195. & 230. & sequentibus*. Parum ergo, vel nihil defuerit promissio illa iurata haereticis ad eorum securitatem, cum iurans possit postea, quoties libuerit, petere, haereticis iniuris, relaxationem iuramenti, ab eo, qui potest iuramenta solum religionis vinculum continentia relaxare, & tunc poterit licite haereticos punire, sicut si nihil promississet.

127 Secundo quia Patres, & Doctores, qui fidem infidelibus, & hostibus seruandam dicunt, si eorum verba inspiciantur, non limitant suam doctrinam, ad fidem solum iuramento confirmatam, sed vniuersaliter de promissione, & fide data loquuntur. ita loquitur Ambrosius *lib. 1. officiorum cap. 29*. Concludens: *liquet igitur etiam in bello fidem, & iustitiam seruari oportere, neq. vllum decorum esse posse, si violetur fides*. Eodem modo loquitur Augustinus *epist. 207. & 225*. Isidor. *lib. 1. synonym. cap. 10*. S. Thomas 2. 2. *quest. 40. art. 3*. & ibi alij Theologi, & interpretes communiter. Vnde Ioann. Marquez *loco supra citato* magis caute loquutus est: non enim dixit, tunc solum iis seruandam fidem, quando iuramentum intercessit, sed absolute seruandam fidem, praesertim si cum iuramento data fuit: sic habet *pagina mihi 302. columna 2. & pag. sequenti colum. 1.*

128 Tertiò denique ratione idem ostendi potest, quia si metus redderet inutiles has promissiones factas haereticis sine iuramento eodem modo redderentur inuálidæ, & inutiles promissiones omnes & pacta, quae sine iuramento fierent hostibus in bello, saltem quando hostes, quibus sunt gerunt bellum iniustum ex parte sua; nam tunc certum est, quod metus belli, & copiarum hostilium mouet ad consentiendum huiusmodi pactis, & dandam eam fidem, quae metus causa, multo magis in iis pactis apparet, quam in concessione libertatis conscientiae, in qua non ita proximè arma, & bella minantur. Si ergo Patres, & Theologi farentur, fidem hostibus etiam iniuris, & iniustis seruandam esse, nulla limitatione addita fidei iuramento confirmata; quia ex huius fidei violatione maxima humano commercio damna sequerentur; idem dicendum erit de fide data haereticis circa conscientiae libertatem, etiam si sine iuramento praestita sit. Ratio enim eadem est, nempe, quod res promissa potest sine peccato exhiberi: nam si esset intrinsecè mala, etiam si appositum fuisset iuramentum, seruanda non fuisset; in neutro ergo casu decipiendus est hostis, vel haereticus circa rem licitam illis promissam.

129 Quod rursus confirmari potest, quia si libertatis conscientiae promissio absque iuramento non obligaret, nec etiam obligaret saluus conductus simpliciter concessus absque iuramento, atque adeo nihil aliud fecisset Tridentina Synodus toties saluum conductum haereticis offeren-

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

do absque vlla iuris iurandi mentione, quam speciosis verbis haereticos decipere, ostendendo externam quandam obligationis speciem absque obligatione vlla, ob defectum iuramenti ad obligationem necessarij. Responder Hurtado §. 3. ad hoc exemplum. Primum interuenisse ibi implicitè iuramentum contentum in clausula generali, qua asseritur adici illi fidei publicæ, quid, quid exigitur ad eius obseruationem: vnde iam implicitè includitur iuramentum, si hoc necessarium est, ut saluus conductus obliget concedentem. Hæc tamen responsio probaret, in omni contractu ex iis, qui sine iuramento non obligant, & iuramento addito confirmantur, de quibus latè egimus *dicta sect. 8*. intelligi additum iuramentum, etiam si non exprimat, atque adeo omnes illos contractus de facto esse validos, quomodocumque fiant: quia semper contrahens dicit se velle obligare omnino, & per consequens significat se iurare, sine quo iuramento non potest se validè obligare. Consequens autem est satis absurdum, alioquin frustra inualidantur legibus illi contractus, cum eo ipso, quod quis se velit obligare, intelligatur implicitè velle adhibere iuramentum necessarium, ad valorem obligationis. Non ergo sufficit illa clausula generalis, ut intelligatur iuramentum adhibitum; sicut nec sufficit, ut intelligatur datus fideiussor, vel posita obligatio dandi fideiussorem, aut renuntiata lex aliqua prohibens obligationem: sed debet exprimi inuocatio Dei, ut aliquis iurasse dicatur.

Quare idem auctor responderet secundo *ibid.* in saluo conducto non requiri ad obligationem iuramentum, sicut requiritur in concessione libertatis conscientiae, quia saluus conductus non extorquetur vi, aut metu iniusto, sed Princeps sine vi, aut metu rogatus illum concedit. Hæc etiam responsio non videtur subsistere; quia in concessione salui conductus videtur etiam intercedere coactio, quædam eiusdem generis cum illa, quæ facit concedi libertatem conscientiae: nam sicut Princeps non permittit libertatem conscientiae si posset absque sui detrimento haereticos compescere, & punire: ita non daret saluum conductum, si haereticum posset cogere, ut veniret ad concilium, vel ad iudicium tanquam reus citatus & iudicandus: in vtroque ergo casu cedit iure suo, quia non potest illo sine detrimento vti. Solum est discrimen, quod libertatem conscientiae frequenter concedit Princeps temporalis, ne subditos temporales, ea fortasse negata, amittat, tumultuantes nimirum, & ad rebellionem propendentes, & aliquando iam obedientiam negantes, metu amittendæ potestatis temporalis conceditur eis iniqua petitio. At verò saluus conductus conceditur, ut veniant ad locum disputationis, & conuincantur: sed reuera tunc etiam interuenit metus amittendi potestatem Ecclesiasticam in subditos. Quare Ecclesia, ne eos subditos tumultuantes, & rebelles amittat, sed potius convictos reducat ad debitam obedientiam, offert illis saluum conductum; & impunitatem, quæ in rigore est libertas conscientiae non perpetua, sed ad tempus, pro quo saluus conductus conceditur. In vtroque ergo casu, præcedit impotentia puniendi subditos, & eorum rebellio contra obedientiam debitam, vel temporalem, vel saltem spirituale, & denique desiderium non amittendi potestatem in illos, vel amissam recuperandi, in

X 2 vtroque

utroque ergo, vel in neutro casu interuenit metus, & coactio ad concessionem sufficiens ad eam inuolundam.

131

Ratio à priori in utroque casu, cur iniquitas, & iniuria subditorum non reddat inuolundam obligationem Principis concedentis petenda est ex iis, quæ indicauit tom. 2. de iustit. & iure disp. 37. sect. 15. num. 179. nempe hostibus etiam iniuste bellantibus seruandam esse fidem propter publicum pacis bonum, & regnorum quietem: nisi enim ea pacta seruarentur, maximum esset impedimentum pacis componendæ: sicut ob eandem rationem debetur impunitas, & indemnitas oratoribus, & legatis publicis etiam hostium, quia id necesse est, ut tractatus circa pacem haberi possint: sicut ergo bonum publicum pacis, & quietis publicæ reddit immunes oratores, & legatos hostium, qui alioquin rei sunt, & pœna digni propter bellum iniustum; sic etiam idem bonum publicum religionis dat valorem saluo conductui concessio hæreticis, quia aliter non possent religionis amissæ damna refarciri. Et sicut idem bonum publicum pacis obligat ad seruandam fidem datam hostibus etiam iniustis in bello, sic bonum publicum obligat ad seruanda pacta facta cum hæreticis circa libertatem conscientie, quando ad bonum publicum necesse erat, quod eiusmodi pacta cum obligatione fieri possent. Quando autem in illo loco citato diximus, pacta hostibus seruanda, quando sunt sine coactione, & metu, id intelleximus de coactione alia intrinseca, & priuata, ac conditincta ab ea, quam bellum ipsum secum affert: nam certum alioquin est, pacta omnia, quæ hostibus iniuste bellantibus fiunt, fieri cogente ipso bello, cuius vitandi causa, ea omnia pacta fiunt, quæ si bellum abesset, non fierent. Sed tamen propter publicum pacis bonum, quod sine valore, & obligatione talis fidei obtineri non posset iure gentium data est obligatio iis pactis, quod similiter in casu nostro propter eandem rationem dicendum est: neque ad hanc obligationem iniurandum videtur necessariò requiri, sicut nec ad pacta, quæ cum hostibus in bello fiunt. Alia verò argumenta leuiora, quæ aliqui afferunt ad probandum, non debere seruari fidem hæreticis in saluo conductu, vel aliis pactis, videri possunt apud Marquez, & Hurtadum locis citatis, qui bene ea dissolunt.

SECTIO III.

An infideles non baptizati possint retinere potestatem, vel iurisdictionem suprâ fideles, & an possint ea potestate priuari.

132

Non loquimur de hæreticis, sed de infidelibus non baptizatis, qui non sunt subditi Ecclesiæ, de quibus quæri potest, primò an iure ipso careant potestate in subditos fideles, secundò. An possint saltem ob infidelitatem ea potestate priuari. Supponemus breuiter ea, quæ videntur esse extra controuersiam, & postea ad ea, quæ magis esse possunt dubia descendemus.

Infideles sunt capaces dominij veri, non solum rerum, sed etiam personarum.

In primis ergo certum est infideles esse capaces dominij veri, & legitimi, non solum aliarum rerum, sed etiam personarum, seruorum,

ancillarum, &c. Et quidem de dominio bonorum non est dubium, quod infideles habeant verum dominium suorum bonorum, ut definitur traditur de Indis infidelibus Paulus III. in quadam sua Bulla, cuius meminit Coninch *disp. 18. dub. 10. num. 160.* De dominio etiam, quo vnus est dominus alterius hominis tanquam serui, certum est, posse illud esse penes infideles, qui verè & propriè possunt habere in suo dominio seruos bello captos, vel alio iusto titulo ad seruitutem inducendam. Certum etiam est, posse infideles non subditos Principibus Christianis habere in suo dominio seruos fideles, si aliquo iustus titulus intercessit ad seruitutem inducendam. Vnde certum denique est, posse retinere etiam iurisdictionem in subditos fideles, neque hos eo ipso, quod ad fidem conuertantur, fieri exemptos, & liberos à potestate, & iurisdictione Principis infidelis, cui ante legitime subdabantur.

Doctrina hæc colligitur apertè ex Scriptura, utrumque dominium, tam reale in seruos fideles, quam iurisdictionis in subditos etiam fideles agnoscere, in domino, vel Principe infideli. Et quidem de dominio in seruos Christianos, sententia clarissima. Ad Ephes. 6. *Serui obedite domino carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vi seruorum Christi facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruientes, sicut domino, & non hominibus: scientes, quod unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.* Quod idem repetit ad Coloss. tertio, & ad Titum 2. erant autem Domini tunc plerumque infideles, & Pagani. Vnde Petrus epist. 1. cap. 2. de seruis etiam dominorum infidelium loqui videtur, dum dicit: *serui subditi estote in omni timore domini, non tantum bonis, & modèstis, sed etiam discoloris.* Et Augustinus psal. 124. rationem reddidit, dicens: *Christus non fecit de seruis liberos, sed de malis seruis bonos seruos.* Quod etiam confirmat concione 3. in psal. 118. & Auctor quæstionum noui, & veteris testamenti sub eiusdem Augustini nomine quæst. 35. & in Concilio Grangensi can. 3. relato in cap. si quis seruum 17. quæst. 4. anathema infligitur eis, qui seruo sub prætextu religionis fugam suaserit; in quo videtur esse sermo de prætextu religionis Christianæ, quia Concilium celebratum fuit tempore Syluestri Papæ, in quo domini Gentiles plures habebant seruos Christianos. Ratio autem est clara, quia sicut infideles capaces sunt dominij legitimi circa res alias, sic etiam dominij circa seruos, nec hoc dominio propter serui fidem priuantur, si eum à sua fide non turbant.

De dominio etiam iurisdictionis in subditos fideles sunt innumera Scripturarum loca, in quibus ea potestas supponitur, per solum subditorum conuersionem ad fidem, vel propter dominorum infidelitatem non delictui. 1. Petrus 2. *subditi estote omni humane creaturæ propter Deum, siue Regi, tanquam præcellenti, &c.* & infra: *Regem honorificate, Ad Roman. 13. omnis anima potestatibus superioribus subiecta sit, & infra, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam: ubi legitima iurisdicção supponitur in Principibus infidelibus; quales tunc omnes erant, nam conscientia non obligat ad obediendum præcipienti*

pienti sine legitima potestate. Quod idem significavit Christus Matth. 22. iubens reddi tributa Caesari, verbis illis: *Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, & quae sunt Dei Deo.* Quod praeceptum inculcarunt frequenter Apostoli, & Apostolici vii, ad delendas calumnias infidelium, qui religionem nostram accusabant, quod doceret negare Principibus debitam obedientiam. Vnde Paulus ad Titum 3. ei iubet, vt documentum hoc subditis omnibus reuocet in mentem: *Admone illos, vt Principibus obediant.* Vnde sancti Patres frequenter etiam hoc documentum fidelibus inculcabant; Clemens Papa libro 4. Constit. capit. 1. *estote, inquit, subiecti omni Regi, & Potestati in xpo, quae Deo placent tanquam ministris Dei, & impiorum iudicibus.* Et infra; *exhibete eis omnem metum debitum, omne vestigal, omne tributum, &c.* quod idem repetit libro 7. cap. 17. eodem modo loquitur Tertullianus lib. ad Scapulam capit. 2. *Christianus, inquit, nullus est hostis neque Imperatoris, quem sciens à Deo suo constitui necesse est, vt & ipsum diligat, & reueretur, & honoret, & saluum esse velit.* Polycarpus apud Eusebium libro 4. Histor. cap. 14. aliàs 15. de infidelibus Principibus sic loquitur: *Magistratibus, & Potestatibus à Deo constitutis, eum honorem, qui nostra salutis, ac religioni nihil afferat detrimenti, pro dignitate tribuere docemur.* Eodem modo loquuti sunt alij Patres, Basilus in moralibus regula 79. Hieronym. epist. 4. post. medium, Chrysost. in epist. ad Roman. homil. 23. Origen. lib. 9. in epist. ad Rom. Oecumenius, Nazianzenus, Ephiphanius, & alij quos affert Suarez de defensione fidei, libro 3. cap. 1.

135 Ratio communis, & vera est, quia potestas haec iurisdictionis, non fundatur in gratia sanctificante, nec in fide, sed in ipso iure naturae, quo homo capax est potestatis, & iurisdictionis ad regendos alios, modo interueniat iustus titulus subiectionis, siue quia bello iusto debellati sunt siue quia hanc potestatem in aliquem transfulerunt, siue in vnam personam veram qualis est Rex, siue in vnam personam fictam qualis est Respublica, & Senatus constans certo Senatorum numero, penes quos summa potestas residet; siue quia consuetudine, vel praescriptione legitima iurisdicção comparata sit. Semel autem comparata, & radicata non amittitur de se per infidelitatem Principis, vel per fidem subditorum sicut non amittitur per alia peccata mortalia Principis, vel per subditorum sanctitatem: potest enim peccator potestatem habere in probos, & iustos subditos, & potest eos bene regere, quamuis ipse in se improbus, & infidelis sit.

136 Non defuerunt olim, ac etiam nunc qui praetextu libertatis fidei voluerint fideles liberos esse, ab omni seruitute, & subiectione respectu infidelium, quos tamen bene impugnatur Suarez dicto lib. 3. cap. 1. & 4. Pro quibus afferri possent primò illud Pauli 1. ad Cor. 7. *nolite fieri serui hominum, cuius rationem praemisit dicens, pretio empti estis, quasi dicat, indignum esse, eum, qui iam à Christo ingenti pretio redemptus est, adhuc in seruitute remanere.* Ad hoc tamen facile responderetur Paulum ibi non loqui de seruitute civili, vel pœnali: de hac enim iam paulò ante dixerat, *seruus vocatus es? non sit tibi cura: & concludit: unusquisque in quo vocatur.* Card. de Lugo de virtute fidei diuina.

tus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum. Loquitur ergo ibi de seruitute morali & vitiosa, qua homo homini ita vult obsequi, vt eum Christi imperio praeferat: *nemo enim potest duobus Dominis seruire*, nimirum contraria praecipientibus ita explicat Suarez illo c. 4. m. 2.2. & alij interpretes. Mihi tamen, vt verum fatear, magis placet aliorum interpretatio, quos sequitur Cornelius etiam in eum locum, intelligentium ea verba de seruitute civili. Quamuis enim Apostolus suadeat omnibus, in eo statu permanere, in quo ad fidem vocati sunt negans posse, (vt aliqui sibi blandiebantur) praetextu fidei suscipere, & libertatis Christianae, seruum se eximere à potestate sui Domini, etiam Pagani, ostendit tamen, si licet fieri possit, satius, & vtilius esse Christianis, quod liberi sint à civili seruitute, vt liberiús possint Deo, & religioni vacare. Qui est legitimus sensus verborum illorum praecedentium: *Seruus vocatus es? non sit tibi cura: sed & si potes fieri liber, magis vtare.* Quae verba licet alij, quos sequitur Suarez ibi, intelligant in sensu contrario, quasi dicat tantum abesse, quod propter fidem susceptam, praetendas seruitutem excutere vt licet posses libertatem obtinere, melius, & securius esset permanere in seruitute propter maiorem humilitatem: melius tamen alij, quos sequitur idem Cornelius explicant in sensu praedicto, quem verba ipsa praeseferunt: nimirum, licet fides non det tibi libertatis contra Dominum, si tamen in potestate tua sit, magis expediet libertatem procurare, & acceptare: cuius rationem reddunt verba sequentia: *Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum*: quasi dicat, qui in libertatem filiorum Dei vocatus est, non debet subiici iugo seruitutis humanae, quae magis obesse, quam prodesse communiter potest, ad perfectionem Christianam consequendam.

Secundò obicit potest, quia lex Evangelica attulit fidelibus libertatem contrariam subiectioni, qua homines antea subdebantur Domino, & potestati etiam Principum infidelium, ideo enim Christus Matth. 17. cum tributum ab eo exigeretur, interrogauit Petrum: *Reges terrae à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis, an ab alienis?* Egrediente Petro, ab alienis. Christus concludit; ergo liberi sunt filij. Quo loco filiorum nomine omnes fideles comprehendisse videtur. Quia vt dixit Augustinus lib. 1. quaest. 23. *omnes sunt filij regni illius, sub quo sunt omnia regna terrena*: propterea eius verba refert Suarez dicto libro 3. defens. fidei capite 4. numero 2. & quia omnes sunt de familia Christi, atque ideo participant eandem exemptionem à tributis, vt indicauit Litanus ibi, & Hieronymus dicens. *Ille pro nobis crucem sustinuit, & tributum reddidit, nos pro illius honore tributa non reddimus, & quasi filij Regis, à vestigalibus immunes sumus.* Quae verba ad omnes fideles extendi videntur: pro illis enim omnibus Christus crucem sustinuit, & tributa reddidit; quam Hieronymus affert, vt radicem libertatis, & exemptionis, à tributis, atque adeo à iurisdictione: nam iurisdicção Principis, & potestas exigendi tributa semper sese inuicem comitantur.

Respondeo, circa sensum verborum illorum Christi varias esse Patrum, & Doctorum sententias, de quibus ultra alios videri potest Suarez in *defensione fidei dicto lib. 3. cap. 4. numero 20. & lib. 4. cap. 5. & cap. 8. num. 16.* Certum autem est, verbis illis non fuisse exemptos fideles omnes, imo nec iustos à subiectione debita Principibus humanis, & temporalibus, nec à tributorum solutione; cum Apostoli hoc subiectionis debitum omnibus postea fidelibus prædicauerint. Imò ex loco illo arguunt Patres ad probandam filiationem naturalem Christi, qui ex eo quod filius naturalis Dei summi Regis esset, probauit se non esse tributum debitorem, Chrysostomus, & Hilarius apud Suarez *dicto lib. 3. num. 5.* Et in eo sensu loquutum August. *suprà adductum*, de filiis solum naturalibus, de quibus solis poterat Petrus intelligere, probat idem Suarez *ibi num. 4. & 5.* cum Iansenio, & Salmerone, quos affert. Nec enim Augustin. significauit, fideles, aut iustos omnes intelligi ibi à Christo *filiorum* nomine, qui vectigal non debent: cuius Augustini verba non retulit fideliter Suarez *illo c. 4.* Sunt enim diuersa, propter melius ea retulit *dicto lib. 4. num. 4.* nimirum hæc. *Quod dixit, ergo liberi sunt filij: in omni Regno intelligendum est, liberos esse Regni filios, id est, non esse vectigales, multo ergo magis liberi esse debent in quolibet Regno terreno filij Regni illius sub quo sunt omnia regna: in quibus verbis propositionem statuit vniuersalem; nempe filios naturales supremi Principis in eo Regno esse immunes à soluendis tributis: ex qua propositione infert aliam vniuersalem; scilicet, illius Regis filios (nimirum naturales) cui alia Regna, & Reges subiacent, immunes, & liberos esse in omnibus illis Regnis, quæ paterno subiacent imperio. Vnde immediate, & directè solum infertur immanitas Christi, qui filius naturalis erat supremi Regis, cui subiacent omnia Regna terrena. Fateor, Christum exemptionem illam significasse ampliandam, vel reipsa, vel saltem fundamentum esse illam ampliandi ad eos, qui sunt de eius familia, in quo sensu videtur Hieronymus *suprà* relatus ea verba intellexisse, & ex eisdem verbis probat Suarez *dicto cap. 4. num. 8. & sequentibus*, Christum non solum probasse suam immunitatem, quam solum directè probabat filiatione, sed etiam potestatem communicandi immunitatem aliis, & de facto eam communicasse, vel ostendisse communicari posse, & communicandam Petro, & eius successoribus, ut significant verba illa: *ut non scandalizemus eos, solve pro me, & te.* Secus enim scandalo potuisset etiam Petrus non soluere, communicata ei à Christo immunitate, quam tamen quia noluit fidelibus omnibus communicare, quia nec id expediebat, non competitur in vniuersum. Imò ex eisdem verbis, quibus de cæteris Apostolis Christus nihil dixit, sed de solo Petro, infert Abulensis *ibi* quæst. 200. cuius sententiam non improbat noster Cornelius *ibi*, alios Apostolos, qui saltem habebant uxores, & liberos, & erant capita familiarum, soluisse didrachma ex communibus loculis, quos portabat Iudas, vel ex elemosynis amicorum, idque Marthæum *ibi* præsupponere, & præterire ut rem parui momenti, & notam: narrare verò solum didrachma Christi, quia illud per miraculum inuentum fuit in ore piscis, ut ostenderet se ad illud non obligari, nec Cæ-*

sari esse subiectum. Vnde idem Cornelius parum antea præmiserat, non rectè quosdam ex illis Christi ratiocinatione intulisse iure diuino enim, quod Christus dictauerit, æquum esse, quod eximerentur, prout postea exempti fuerunt, & ideo dici posse hanc exemptionem esse de iure diuino: nimirum dictante hanc exemptionem esse concedendam, de quo tamen modò non disputo, an verum sit. Sufficiens enim ad verba Hieronymi *suprà* relata explicanda, si dicamus cum Suario *dicto lib. 4. cap. 8. num. 16. & 17.* ipsum pronomine illo, *nos*, non intellexisse omnes fideles, sed se, & alios presbiteros, vel clericos, qui magis propriè sunt de familia Christi, & quibus communicauit, vel communicandum dictauit hanc exemptionem, propter peculiarem coniunctionem ad familiam filij naturalis summi Regis, cui iure suo exemptio, & immunitas competit.

Tertiò obici solent verba Pauli 1. ad Cor. 6. ubi reprehendit fideles, eo quod apud tribunalia iudicum infidelium litigarent. *Andet aliqui vestrum habens negotium aduersus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? An nescitis, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis iudicetis? Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus: quanto magis secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis; contemptibiles, qui sunt in Ecclesia illos consistunt ad iudicandum. Ad verendum vestram dico: si non est in vobis sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater cum fratre iudicio contendit, hoc apud infideles? Ad hoc tamen facile responderetur, oblationem illam, non eò tendere, vt neget, vel tollat iurisdictionem Iudicis infidelis; sed imprimis vt reprehendat lites ipsas, quæ pietumque delictum, & iniuriam vnus litigantis supponit, ideo enim subdit: *Iam quidem omnino delictum est in vobis quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.* Deinde etiam propter scandalum, poterant enim infideles scandalizari, videntes fideles, qui pacem charitatem, & patientiam euangelicam prædicabant, & profitebantur, iudicio contendere in suis tribunalibus, & ad minus anxietatem circa bona terrena ostendere, & aliquando etiam fraudes & iniurias in fratres eiusdem professionis; quod indecorum erat religioni Christianæ, maxime illis temporibus: sicut si, nunc, vnus Conuentus aduersus alium eiusdem religiosæ familie conuentum, circa pecuniam litigaret coram externis iudicibus, non posset id fieri, sine dedecore aliquo ipsius ordinis.*

His suppositis quæ faciliora sunt, Difficultas præcipua esse solet, an licet infideles Ecclesie, vel Principibus Christianis non subditi, non prout iurisdictione temporali in subditos fideles, possint tamen ab Ecclesia, eiusmodi potestate, & iurisdictione privari. In quo puncto conuenire videntur iam sepe omnes, non posse Ecclesiam potestate directæ eiusmodi infideles sua potestate in subditos fideles privare, quod quid sit, An potestate indirecta id possit, non licet Alvarus Pelagius, & Hostiensis citari solcant, quasi concedant eam potestatem directam.

nam, ut refert Suarez in *presenti disp.* 18. *sect.* 5. num. 2. Alij tamen omnes eam directam potestatem negant, quos congerit, & sequitur idem Suarez *ibi* num. 3. Et probatur breuiter, quia nec ipso facto iure naturæ, vel diuino priuantur sua potestate; cum id nullo scripturæ testimonio probetur, sed potius contrarium ex scriptura colligatur, ut supra vidimus: nec fundamentum vllum est ad id asserendum; cum gratia aut fides non destruat naturam, nec tollat, quæ ius naturale vnicuique tribuit. Difficultas solum est de potestate indirecta, de qua etiam conueniunt Theologi dari in Ecclesia duplici titulo; Primus est, iure defensionis legitimæ, quando scilicet Princeps infidelis persequitur, & vexat iniuste subditos fideles, vel impedit iniuste fidei prædicationem, aut propagationem, vel alias graues iniurias in nostram religionem committit. Tunc enim ius habet Ecclesia defendendi se, & suos fideles, atque adeo priuandi Principem infidelem sua potestate, si id necesse sit, ad fidei, & fidelium tutelam. Secundus titulus est iure gubernationis, quia Ecclesia habet ius regendi, & gubernandi fideles in ordine ad salutem consequendam, & ad finem spirituale, ad quem finem potest potestate indirecta alterare, & disponere res temporales, ut deseruire possint ad finem spirituale: quare si ad hunc finem necesse esset eximere subditos aliquos à subiectione, quæ pendet à Principe temporali infideli, poterit hos subditos ab ea subiectione legitimè eximere & consequenter priuare Principem illum potestate in eos subditos, non potest enim Princeps retinere amplius potestatem iurisdictionis in eos subditos, qui legitimè ab eius iurisdictione, & potestate liberati, & exempti sunt. Aduertit autem bene Suarez *dicta* *sect.* 5. n. 9. hunc secundum titulum competentem ratione gubernationis non conuenire alijs Principibus Christianis, sed soli Ecclesiæ, vel summo Pontifici, alijs verò Principibus, solum ut motis à Pontifice, & vocatis ad executionem huius potestatis.

141 Dissensio est, an hæc Ecclesiæ potestas sit vniuersalis, ita ut quolibet Princeps infidelis possit potestate, & iurisdictione in subditos fideles priuare, an verò sit limitata ad casus illos solos, in quibus id necesse sit ad regimen spirituale, & ad salutem subditorum fidelium. Primam partem, & potestatem illam vniuersalem concedere videtur S. Thomas *quest.* 10. *art.* 10. in corpore his verbis: Potest tamen iuste per sententiam, vel ordine, an verò nationem Ecclesiæ, auctoritatem Dei habentis, tale ius dominij, vel prelationis tolli, quia infideles merito sua infidelitatis, merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei; sed hoc quidem Ecclesiæ quandoque facit, quandoque autem non facit. Et postea cum explicasset, quomodo ea potestate utatur Ecclesiæ in infideles superiores, qui subduntur in temporalibus Principibus Christianis, de illis alijs non subditis ita dicit: In illis verò infidelibus, qui temporaliter Ecclesiæ vel eius membris non subiaccnt, prædictum ius Ecclesiæ non statuit, licet possit instituere de iure, & hoc facit ad scandalum vitandum. Quare S. Thomam in hac fuisse sententia fatetur Bellarm. *tom.* 1. *lib.* 5. de Romano Pontifice *cap.* 7. & Valentia in *presenti* *quest.* 10. *puncto* 8. qui idem utramque partem probabilem indicat: Faut etiam Suarez *dicta* *disp.* 18. *sect.* 5. num. 8. & *lib.* 3. *defensionis* si-

dei *cap.* 30. num. 6. eam potestatem concedens in Ecclesiæ, quoties Princeps infidelis habet subditos fideles, licet propter scandalum vitandum putet, necessarium esse communiter loquendo, quòd Princeps fidem, vel fideles impediatur.

142 Alij tamen communiter negant hanc potestatem indirectam in Ecclesiæ, ob solam Principis infidelitatem, nisi redundet in fidei præiudicium, ita Caietan. Bella. Lorca, & alij quos affert, & sequitur Hurtado *disp.* 77. *sect.* 2. *qui* §. 11. addit, nec posse Ecclesiæ eos Principes regno suo priuare, ob solum timorem de impedimento fidei, aut fidelium diuexatione: in eadem sententia est Sorus, quem affert & sequitur Coninck *disp.* 18. *dub.* 10. num. 160. Turrianus in *presenti* *disp.* 52. *dub.* 1. Castro Palao *tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 2. *puncto* 8. num. 6. & sequentibus, qui alios afferunt.

143 Possumus fortasse sensum vtriusque partis ferè conciliare: omnes enim admittunt, hanc potestatem Ecclesiæ non esse directam, ut diximus, sed indirectam: quare solum videtur ei concessa propter aliud, nempe propter bonum spirituale, & finem salutis æternæ: atque adeo tunc solum exercenda erit, quando eius vsus necessarius sit ad eum finem: si enim necessarius non sit, sed potius vel inutilis, vel etiam noxius, non est credibile hanc potestatem datam esse Ecclesiæ ad destructionem, & non solum ad ædificationem. Quod à fortiori probari potest ex potestate indirecta, quam habet Ecclesiæ circa res temporales suorum fidelium; circa quas, ut suppono non potest aliquid disponere, nisi indirectè, & quando id requiritur ad finem spiritualis gubernationis, & salutem fidelium, vel bonum fidei, ut cum communi probat, & docet latè Bellarm. *lib.* 5. de Romano Pontifice *cap.* 5. & sequentibus. Quare non est concedenda maior Ecclesiæ potestas circa Regna, & bona temporalia infidelium, qui non sunt Ecclesiæ subditi, vel Principum Christianorum: non est enim credibile, quod maior, & minus limitata sit Ecclesiæ potestas indirecta in bona temporalia infidelium non subditorum, quàm si in bona temporalia fidelium, & sibi spiritualiter subditorum. Vnde rursus consequi videtur, quòd si ablatio potestatis, & iurisdictionis non sit necessaria ad regimen spirituale, & ad bonum religionis, non potest Ecclesiæ eiusmodi infideles, potestate, & iurisdictione priuare, etiam circa subditos fideles: cum hæc etiam potestas, & iurdictio computetur inter bona temporalia Principum infidelium.

144 Duplex ergo remanere potest controuersia inter vtriusque partis Doctores: altera de nomine, altera quidem de re, sed non tam de iure, quàm de facto. Prima ergo esse potest, An licet Ecclesiæ non possit hac potestate vti circa infideles non subditos, nisi quando id exigit fidei bonum, vel necessitas, dicendum tamen sit, tunc non deesse potestatem in Ecclesiæ, sed propter scandala, vel alia inconuenientia Ecclesiæ abstinere ab vsu, & exercitio suæ potestatis: sic enim videtur loqui S. Thomas *dicto* *art.* 10. & Suarez *dicta* *sect.* 5. num. 8. quem tamen loquendi modum alij videntur negare, & reprobare, supponentes eo casu deesse potestatem, quæ cum sit indirecta, intelligi debet solum ad eum vsu, qui necessarius, & utilis sit ad finem spirituale, & non ad alios casus. Dixi tamen, hanc posse esse quæstionem ferè de nomine: certum enim videtur, vsu illius potestatis,

An licet Ecclesiæ non possit hac potestate vti circa infideles non subditos, nisi quando id exigit fidei bonum, vel necessitas, dicendum tamen sit tunc potestatem non deesse in Ecclesiæ, & cur ea non vitetur.

testatis, quando ad bonum spirituale non expediret, imò noceret, fore illicitum, atque adeo eo casu potestas Ecclesiæ esset impedita ex defectu circumstantiæ requisitæ, ne prodiret in suum actum. An verò dicendum sit id prouenire ex defectu potestatis, vel ex alio capite, potest vtrique loquendi modus in sensu debito admitti. Quod explicare possumus exemplo potestatis dispensandi in votis, quam Pontifex habet simpliciter, & absolute, sed quia, eam habet ad ædificationem, & non ad destructionem, requiritur in primis causa rationabilis, ad eius usum, quæ si desit, non potest dispensare. Imò (vt exemplum sit magis ad rem nostram) contingere potest, quòd adsit causa sufficiens ad dispensandum, & tamen dispensatio non possit licite concedi propter alia inconuenientia, vel scandala, quæ ex dispensatione sequerentur. v.g. si aliquis petat dispensationem voti castitatis, propter vehementes carnis stimulos, quos patitur; Pontifex autem sciat concessa semel dispensatione, illum ducturum coniugem hæreticam, de qua timeri possit, quòd corrumpet fidem familiæ vel subditorum, si eos vir habeat: tunc quidem Pontifex, qui in usu suæ potestatis attendere debet non solum ad bonum personæ petentis, sed etiam ad bonum commune Ecclesiæ, vel aliorum, debet vtrique abstinere à dispensatione concedenda: cuius concessio in iis circumstantiis esset magis in destructionem, quàm in ædificationem. Vnde eo casu dicere possemus in vno sensu, non prouenire ex defectu potestatis, quòd non dispense Pontifex, sed propter inconuenientia, quæ ex usu potestatis sequerentur: nam reuera Papa potestatem habet ad dispensandum cum causa, qualis est tentatio vehemens, quam orator patitur: sed tamen impeditur usus illius potestatis ab inconuenientibus extrinsecis. In alio autem sensu possemus etiam dicere, non habere tunc Papam potestatem ad dispensandum, quia quamuis ex parte oratoris sit causa sufficiens ad dispensationem; Papa tamen debet attendere ad bona, vel damna publica, vel extrinseca: quare si omnibus pensatis dispensatio plus nocet, quàm profit Ecclesiæ, non potest concedi, cum potestas hæc data sit ad ædificationem, & non ad destructionem, & per consequens omnibus pensatis, deest potestas in eo casu, & in iis circumstantiis ad dispensandum. Sicut verè dici potest, quòd ignis etiam applicatus non potest comburere lignum madefactum: quia licet nihil desit ex parte potentie actiue, impeditur tamen eius actio per resistantiam passivam. Vtrique ergo loquutio est vera in diuerso sensu, nempe non prouenire ex defectu potentie ignis, quod tunc non operetur, atque etiam prouenire ex defectu potentie, quia licet ignis habeat suam potentiam ad comburendum, non tamen habet potentiam ad comburendum lignum madefactum: similiter Pontifex habet potestatem dispensandi in voto castitatis cum patiente graues tentationes, &c. Non tamen potest cum eo dispensare in his circumstantiis in quibus dispensatio vergeret in damnum Ecclesiæ: quare in diuerso sensu potest tribui, & non tribui defectui potestatis, quod in eo casu non dispenseret. Pariter ergo in casu nostro iuxta diuersos sensus dici potest prouenire, vel non prouenire ex defectu potestatis, quod Ecclesiæ, vel Pontifex, non priuet Principes in-

fideles sua potestate, & iurisdictione in subditos fideles. Datur enim verè in Ecclesiâ potestas ad eos priuandos; aliquando tamen concurrunt impediant, propter inconuenientia, & damna publica, quæ consequerentur. Nam per se loquendo, Ecclesiâ potest eos potestate in subditos fideles priuare, eosque ab ea subiectione eximere, quia per se loquendo, semper existimari potest necessaria ea exemptio ad bonum fidei, & ad fidelium libertatem, ac securitatem: per accidens tamen propter maiora alia inconuenientia, quæ sequuntur ex huius potestatis usu, debet ab eo plerumque Ecclesiâ abstinere, quia circumstantie tales resistunt, & impediunt potestatem illam, ne prodeat in suum actum. Et in hoc sensu intelligi potest S. Thomas, dum hoc non tribuit defectui potestatis, sed scandalo, vel alius periculis, quæ timeri prouident debent. In alio tamen sensu, dici etiam potest, deesse potestatem in Ecclesiâ ad id faciendum in talibus circumstantiis, quia potestas Ecclesiæ non est, nisi ad ædificationem, atque adeo non est, nisi ad priuandos infideles sua potestate in bonum fidei, non verò quando omnibus pensatis, resisteret in maius fidei detrimentum, propter reuera resisteret in hoc casu. Redderetur enim fides & eius prædicatio maximè odiosa, & scandalosa Principibus infidelibus, si subditos ab eorum obedientia separaret: idèque Christus, & Apostoli tantopere curarunt subiectionem, & obedientiam in subditis fidelibus versus Principes infideles verbis, & exemplis confirmare, vt omnem timendi occasionem ab infidelium Principum animis auerterent, & maximum hoc fidei impedimentum de medio tollerent: & hac ratione vtriusque partis Doctores quoad rem ipsam conciliari posse videntur, licet verbis videri possent contraria docuisse.

Solum ob stare possent verba S. Thomæ supra adducta, quibus plus aliquid significare videtur, & agnoscere potestatem aliquam directam in Ecclesiâ, dum dicit, posse infideles iuste per sententiam, vel ordinationem Ecclesiæ, auctoritatem Dei habentis, iure dominij, vel prælationis priuari; quia merito suæ infidelitatis, merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei. Vbi S. Thomas videtur supponere potestatem Ecclesiæ directam, ad quam pertinere videtur actus puniendi: solus enim superior punire potest subditum, ob eius delicta. Respondet S. Thomam non loqui de pena propria, quia Ecclesiâ punire intendat eiusmodi Principes ob delictum infidelitatis, sed solum de pena materialiter sumpta, seu de malo pœnæ, quod quidem à Deo infligitur formaliter, vt pena infidelitatis, ab Ecclesiâ solum vt medium ad bonum fidei. Quia tamen ipsi infideles conqueri possent, quòd Ecclesiâ eis regna, & dominia propria collectis responderet tacite huic querelæ dicendo, quòd ipsi sibi imputent, & suæ infidelitati, quæ occasio est datæ Ecclesiæ vtendi sua potestate indirecta ad bonum fidei, & ob hanc culpam dignos quidem esse apud Deum ea pœna, & ideo iuste eam pati, dum Deus hanc potestatem indirectam Ecclesiæ attribuit, cuius ministerio Deus iuste punit eorum infidelitatem, quando Ecclesiâ auctoritatem Dei habens, & potestate indirecta vtens, eos Regnis, & potestate indirecta priuat. Alij aliter S. Thomæ mentem explicant. Videatur Horrado

disp. 77. sect. 2. §. 10. Lorca dicto art. 10. Suarez dicta sect. 5. num. 8. Turrianus disp. 5. 2. dub. 1. & alij interpretes, qui varias afferunt S. Thomæ explanationes.

146 *An ad hoc, ut Ecclesia hac potestate utatur, necessarium sit, quod infideles in iuriis inferantur, an vero sufficiat solus titulus in iuriis inferantur.*

Alterca controuersia magis de re, quæ esse potest, est vtrum ad hoc, ut Ecclesia hac potestate utatur necesse sit, quod infideles iniuriis fidelibus inferant, eos persequendo, vel prædicationem impediendo, &c. An verò sufficiat, eos esse infideles, à quibus mala hæc timeri possint, ut Ecclesia præueniat & liberet fideles ab eorum potestate, & subiectione. Suarez dicta sect. 5. n. 8. & aliis locis supra citatis significat, solam Principis infidelitatem sufficere. Alij id negant, Coninck disp. 18. dub. 10. n. 160. Hurtado vbi supra §. 8. & 11. vbi alios plures affert. Dixi tamen supra, hanc questionem, licet sit de re, magis tamen esse de facto, quam de iure: cum enim dictum sit, potestatem hanc Ecclesiæ, non esse directam, sed indirectam, quatenus potest disponere circa temporalia, quando id necesse est ad bonum, & ad finem spiritualem; tota controuersia erit, an infidelitas sola Principis sufficiat, ut ad bonum fidei necessarium iudicetur tollere ab eo Principatum, & potestatem in subditos.

147 Ego puto in primis, non esse in hac re bonam regulam in vniuersum, quam videntur supponere Coninck num. 160. & Hurtado. §. 1. nempe ante iniurias illatas contra fideles, vel fideles non posse Principem ab Ecclesia ob solum timorem iniuriarum priuari. Et quidem ipsemet Hurtado paulo post nempe §. 15. admittere videtur, sufficere, quod ex Principis natura, & gestis timeatur periculum proximum, metu cadente in vtrum constantem: quare non videtur satis constans in exigenda iniuria iam actu illata. Fateor ad lædendum alium iure defensionis requiri ad minus, quod ille inceperit aliquo modo te aggredi, saltem volendo, & decernendo iniuriam tibi inferre, ut ostendi tom. 1. de iust. disp. 10. sect. 7. n. 156. & sequentibus. Cæterum in casu nostro id non requiritur, quia non agitur solo iure defensionis, sed titulo potestatis indirectæ supra res temporales, quando id necessarium est ad finem spiritualem, & supernaturalem: ad quod non opus est expectare iniurias illatas: sed sufficit periculum proximum eorum maiorum inferendorum contra fidem, & eius propagationem.

148 *An sufficiat sola infidelitas Principis.*

Cæterum non puto etiam in vniuersum ad hoc sufficere infidelitatem Principis solam: nec id Suarez videtur concessisse, nam semper requirit periculum morale; & clariùs in præsentia dicta sect. 5. num. 8. id explicuit, & rationem subiungit; quia in rebus moralibus vitandum est periculum, priusquam speciale nocumentum eueniat: quod principium certè verissimum est, quando periculum est proximum, & morale, & ideo etiam in hoc negotio obseruandum est, ut consideratis circumstantiis in particulari, tale iudicetur esse fidelium periculum. Non ergo in vniuersum, sed attentis particularibus circumstantiis, ferri potest iudicium de periculo sufficienti, ob infidelitatem Principis. Vnde si experientia constaret, Principem infidelem bonæ indolis esse, & sinere pacatè viuere fideles, nec fidei prædicationem impedire, ut non paucos sæculo nostro experti sumus Principes apud Iapones, & alias Prouincias orientales; infidelitas Principis non daretur Ecclesiæ, ut eos potestate, & iurisdictione, in subditos fideles priuare posset. Denique ad hoc ipsum iudi-

cium considerare oportet, ne fortè maius sit damnum, quod ipsa fidei prædicationi in genere pati potest, si Principes infideles concipiant, hunc fidei prætextum vsurpari, ad regna dominique sua inuadenda, & ex hoc capite fides ipsa odiosa reddatur, tanquam titulus politicus ad occupanda aliorum bona: quod si semel sibi Principes infideles persuadeant, plus nocumenti afferet religioni, quam prodesse possit, potestas amouendi Principem aliquem infidelem, ad utilitatem subditorum fidelium.

Ex dictis de potestate Ecclesiæ, ad priuandos Principes infideles iurisdictione in subditos fideles: inferitur iam facillè, quid dicendum sit de potestate eiusdem Ecclesiæ, ad priuandos infideles Christianis non subditos dominio, & potestate, quam habet in seruos fideles. Supponimus autem, interuenisse titulum iustum seruitutis, quo titulo interueniente, diximus supra, conuersionem serui ad fidem non eximere eum ipso facto à vinculo seruitutis, quando dominus non subiacet in temporalibus Principi Christiano. Dubium solum esse posset, An possit Ecclesia potestate sua, saltem indirecta, priuare eo casu dominum infidelem dominio in seruos fideles. In quo puncto eadem possunt esse opiniones, quæ in præcedenti de potestate iurisdictionis: quare Lorca, Boñes, & alij, quos affert Castro Palao tom. 1. tract. 4. disp. 2. punct. 8. num. 8. concedunt posse Ecclesiam priuare dominos infideles Christianos non subditos dominio seruatorum fidelium, etiam quando domini permittunt seruos Christianè viuere: Communis tamen sententia eo casu id negat, quam tenent Suarez, Molina, Nauarrus, Turrianus, Coninck, & Conarr. quos affert, & sequitur idem Castro Palao ibi num. 9. quibus consentit Hurtado disp. 76. §. 1. & Disp. 77. sect. 2. §. 9. Ratio autem est eadem, quia subiectio seruitutis iustæ, non dependet à fide, vel infidelitate ex natura sua, & aliunde non expediebat ad bonum ipsius fidei hæc potestas Ecclesiæ ita absoluta ad priuandos infideles non subditos dominio suorum seruatorum, quos pacificè permittunt Christianam fidem suscipere, & retinere; imò id redderet fidem non parum odiosam, & daret occasionem vehementem, ut domini impedirent seruatorum conuersionem, vel ne fidei prædicationem audirent, ne eo pacto suis seruis spoliarentur. Sicut autem diximus posse Ecclesiam Principes infideles priuare iurisdictione in subditos fideles, quando id necessarium esset ad titulum fidei: ita dicendum est, posse priuare dominos infideles, etiam non subditos, dominio in seruos fideles, quando id ad bonum fidei necesse fuerit. Considerandæ tamen sunt circumstantiæ omnes, ut diximus, ne fortè ex vsu huius potestatis, maius detrimentum fidei, & religioni immineat, & cum proportionem applicanda est doctrina puncti præcedentis.

Obiici solet exemplum matrimonij, in quo coniux ad fidem conuersus, & baptismo susceptus, non solum si alter coniux infidelis nolit sine iniuria creatoris cohabitare, quo casu potest fidelis vinculum matrimonij dissoluere contrahendo cum alio fidei, ut colligit Innocentius III in c. quanto, & in c. gaudemus, vbi sic, qui autem de Diuortio, ex verbis Pauli 1. ad Cor. 7. dicentis quod si infidelis discedat, discedat: non enim seruatur subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: sed etiam quando coniux infidelis cohabitare

149

Quid dicendum de potestate Ecclesiæ ad priuandos infideles Christianis non subditos dominio & potestate, quam habent in seruos fideles.

150

vult, sine iniuria creatoris, tenuit tamen conuer-
ti, potest, & debet coniux fidelis ab eo diuertere,
vt cum communi docet Thomas Sanchez *lib. 7.
de matrimonio disp. 73. num. 12.* Imò postquam
coniux infidelis requisitus negat obstinatè con-
uersionem, potest fidelis ad alias nuptias transire,
vt docent communiter multi, quos congerit, &
sequitur idem Sanchez *vbi supra, disp. 74. num. 9.*
Ex quibus argumentum fit, vt dixi eodem mo-
do, seruum ad fidem conuersum debere manere
liberum à seruitute, & dominio domini infide-
lis: magis enim firmum, & indissolubile est vin-
culum coniugij, quàm seruitutis: & tamen ob
fidei fauorem dissolui potest, non solum quoad
thorum, & cohabitationem, sed etiam quoad
substantiam ipsius matrimonij.

151 Aliqui, quos sequitur Sanchez *diff. disp. 73.
num. 7.* dicunt differentiam esse inter vinculum
matrimonij, & seruitutis, quod hoc non dede-
cat, imò deceat humilitatem christianam: illud
verò deceat, quia non expedit fidei iugum du-
cere cum infideli. Hæc tamen ratio difficulta-
tem adhuc habet, quia subiectio seruitutis licet
ad humilitatem conducatur, affert tamen alia gra-
uia inconuenientia, ob quæ Ecclesia non per-
mitte in Prouincijs ei subditis, vt Christianus
sit seruus Pagani, vt videbimus; & seruus ipse si
potest, tenetur se redimere, & ab ea seruitute se
legitimè liberare. Imò quò grauior est subiectio
serui, & maior est potestas domini, quàm con-
iugis, eò magis videtur arcenda, & dissoluenda,
quàm vinculum coniugij.

Alij ergo recurrunt ad meram voluntatem
Christi, qui poterat quidem vtrumque priuile-
gium fidei concedere: de facto tamen scimus ex
scriptura, & Pontificum decretis, concessum fuisse
hoc priuilegium coniugi fidei: cum non con-
stet ex Scriptura, aut Patribus seruis fidelibus
concessum, nec Ecclesiæ datam hanc potestatem
absolutam. Ita Coninch *diff. disp. 18. num. 154.*
Castro Palao *diff. disp. 2. puncto 8. num. 11.* &
alij. Sed de hoc ipso ratio queritur aliqua, vel
congruentia, cur in vno potius, quàm in alio
casu Christus fidelibus aduersus infideles con-
sulere voluerit.

152 Supposita itaque voluntate Christi diuersa,
affertur potest ratio congruentiæ, & discriminis
supponendo quoad aliquid nullam esse differen-
tiam; nam sicut coniuge infideli nolente coha-
bitare absque iniuria creatoris, potest fidelis di-
uertere, & dissoluere etiam matrimonij vin-
culum contrahendo cum illo infideli; ita seruus fide-
lis, si nolit dominus eius obsequio sine iniuria
Dei vri, sed eum ad infidelitatem, vel peccatum
graue cogat, poterit se ab ea subiectione, & ser-
uitute aliquin iusta liberare, & fugere, vt no-
tat Suarez *diff. disp. 5. num. 11.* Coninch *vbi su-
pra, num. 161.* & alij, quos ad hoc ipsum attuli
disp. 3. de iust. sect. 2. n. 21. differunt ergo solum,
in casu, quo coniux, vel dominus absque contu-
melia Creatoris sinit eos christianè vivere, in quo
casu coniux fidelis discedere potest, seruus non
potest. Ratio autem differentiæ esse potuit, quia
seruitus non est vinculum mutuum, sed solum
ex parte serui: matrimonium verò est vinculum
mutuum, & æquale ex parte vtriusque. Vnde vi-
detur fieri, quod potestas libera concessa seruis
conuersis ad fidem discedendi à dominis infide-
libus, & abiiciendi iugum seruitutis odiosa esset
dominis, qui iacturam seruatorum incurrerent,

absque villo luctu, atque ideo predicationem fi-
dei sibi noxiam impedirent. Potestas autem con-
cessa coniugi fidei discedendi à coniuge infideli
non affert hoc periculum, quia potestas hæc
vtrique coniugi æquæ, & indifferenter concedi-
tur, vt si conuertatur, possit ab altero renuente
conuersionem discedere: quare vtrique coniugi
esset æquæ vtilis potestas illa, qua vtrique vri
posset, vt se à proprio vinculo liberaret. Non est
ergo tantum periculum, quod ea de causa fidei
predicatio impediretur. Non enim à feminis,
quæ imbecilliores sunt, & non possent vitorum
conuersionem impedire; sed nec etiam à viris,
cum iis æquæ vtilis conditio proponatur, vt si
renuentibus vxoribus conuertantur, possint ab
iis se liberare, si velint, & alias ducere. Imò &
non raro contingit, quod & viri ipsi conuer-
tem renuentes, sed etiam radio prioris coniugij
affectu gaudeant dari vxoribus facultatem dis-
soluendi vinculum coniugij, quod non solas vxo-
res, sed viros etiam ipsos inuitos plerumque ad-
stringit. Potestas ergo dissoluendi vinculum illud
mutuum fidelibus concessa, non reddit fidem
odiosam, sicut redderet potestas data seruis dis-
soluendi vinculum seruitutis, quod nullatenus
dominos, sed solos seruos ligabat.

Huc vsque dictum est de infidelibus non sub-
ditis Ecclesiæ, nec Principibus Christianis, nunc
restat dicendum breuiter de iis, qui subditi sunt
Principibus Christianis, circa quos maiorem po-
testatem habet Ecclesia, vel Principes, & ideo
circa illos nonnullæ, sanctiones, & leges la-
sunt. Nam in primis statutum est, ne infideles
Christianis subditi, siue Iudei sint, siue Saraceni,
siue quouis alio nomine Pagani seruos habeant,
vel ancillas christianas ita habeant in leg. *Iudeis, item in*
Cod. de Christiano mancipio, leg. Deo nobis, c. de
Cod. de Episc. & Cleric. in cap. Iudei 2. & in cap.
nulli Iudeo, de Iudeis, & Saracenis, & in cap. man-
cipia, & in cap. nulla, cum alijs distinct. 54.

Circa quam prohibitionem aduertunt primò
Doctores, nomine paganorum, hic intelligi etiam
cathecumenos, quia licet fidem Christi corde re-
neant, baptismo carent, & in foro Ecclesiæ non
numerantur in grege fidelium, ita Hurtado *d. 76.
§. 36. in fine.* Aduertunt secundò non prohiberi,
quòd Christianus possit esse colonus, siue aduen-
tarius, vel originarius in terris, vel prædijs infi-
delis, quando nec interuenit cohabitatio, nec fre-
quens familiaritas cum infideli, vt colligi vide-
tur ex cap. *multorum, de Iudeis, & ibi notant Ca-*
nonistæ communiter, quos sequitur Suarez, disp.
18. sect. 5. num. 14. Aduertunt tertio si Iudeus, vel
Saracenus, non ad proprium vsu sed mercatu-
ræ causa, emerit seruus, qui postea ad fidem con-
uertitur, debere intra tres menses eum venalem
exponere, aliquin liber fit, vt colligitur ex dicto
cap. *nulli Iudeo, de Iudeis, & Saracenis, & notat*
Coninch, vbi supra num. 162.

Secundò statutum est, ne eiusmodi infideles
subiecti Principibus Christianis eligi possint in
officia, & munera publica; ita habetur in cap. *ne quis*
Cum sit nimis, de Iudeis; vbi & Principes pro-
hibentur eiusmodi officia illis committere, & fi-
deles prohibentur cum illis infidelibus commu-
nicare, donec officium dimiserint, & acquisita pec-
unia in pauperes Christianos erogave-
rint. Quod etiam habetur in Concilio Toletano
3. cap. 14. relato in cap. nulla distinct. 54. & in
Concil. Toletan. 4. cap. 64. relato in cap. consti-
tuit.

17. quæst. 4. & in Concil. Matifconensi 1. cap. 13. Et in leg. hac valitura. Cod. de Iudæis & Galicis; per quas leges derogatur legi, generaliter, §. & is qui ff. de Decurionibus, ubi ex concessione Imperatorum Gentilium Lucij Verris, & Antonini permittitur Iudæis honores in Republica adipisci. Imò in cap. penultimo de Iudæis additur, & imponitur Regi Lusitanæ; ne tributa sua, vel Regalia Iudæis vendat per ipsos exigenda, nisi adiuncto aliquo fidei, qui curet, ne fidelibus iniuria fiat.

156 Potuit autem merito tota hæc prohibitio fieri, quia hoc non est cogere directè infideles ad fidem amplectendam, sed Princeps Christianus vitur iure suo excludendo à dignitatibus, & officiis publicis aliquos subditos, quos prudenter iudicat minù idoneos, quales sunt infideles, ut potestatis in Christianos exerceant, qui ratione fidei in sublimiori dignitatis gradu positi sunt. Quod est iuxta sensum, & mentem Pauli, primæ ad Cor. 6. consulentis fidelibus, ne causas suas agerent apud Magistratus infideles, etiam quando infideles nulli Principi Christiano suberant. Quantò magis inter Christianos non decet infideles fidelibus præfici: hoc enim esset tacitè eos declarare apiores, & digniores ad ea munera publica, quàm sint ipsi fideles, quod in dedecus cederet nostræ religionis.

157 Circa hoc dubitari potest, primò an hæc prohibitio intelligatur solum in ordine ad nouam electionem, aut collationem talis officij, vel potestatis, & iurisdictionis, an verò etiam in ordine ad continuationem potestatis habitæ, antequam essent subditi Principibus Christianis, v.g. si nunc Rex Paganus, & cum eo maior pars subditorum conuertatur ad fidem, & in eo regno sint aliqui Principes non supremi, sed subditi eius Regis, & habentes vassallos, quorum Principum aliqui non conuertantur, an ij debeant priuari à Rege potestate, quam antea habebant in subditos, & dominio iurisdictionis, ne habeant Pagani iurisdictionem in subditos fideles. Supponimus autem, eos Principes non vexare vassallos fideles, sed tranquillè eos permittere religionem christianam obferuare. Aliqui ergo videntur vniuersaliter explicare hoc præceptum, ita ut vtrumque casum videatur comprehendere. Sic loquitur Suarez, dicta sect. 5. num. 13. dicens prohibitum esse, ne Iudæi officia publica gererent respectu fidelium. & rursus loquens de Innocentio III. panam, inquit, imponit Iudæis acceptantibus, vel gerentibus talia munera, & sit extenso ad Paganos, idest Saracenos. Eodem modo loquitur Castro Palao dicto tract. 4. disp. 2. punct. 8. num. 2. dicens: certum est, infideles in Christiano Regno, seu Principi Christiano subiectos non posse iurisdictionem in Christianos habere, & inferius addit, quod Romanus Pontifex, indicauit expediens, ne in Christiano regno infidelis iurisdictionem habeat in Christianos fideles, & sic præcepit.

158 Alij tamen non ita generaliter loquuntur, sed dicunt, prohibitum esse, ne in Prouinciis Christiano Principi subiectis infideles præficiantur, vel eligantur ad ea munera publica. Sic loqui videtur Coninch dicta disp. 18. num. 158. dicens: infideles ob Ecclesiæ prohibitionem non possunt inter Christianos publicis officiis præfici, nec Principes Christiani possunt ipsos conferre iurisdictionem in Christianos sibi subditos. Et paulò post subdit: Innocentius III. præcipit eos per Con-

cilium Prouinciale grauius argui, qui Iudæos, aut Paganos publicis officiis præfecerint. Et postea rationem subdit, quia cum hoc casu ihi Christianorum iudicio, & opera Christianis præficiantur; tacitè indicatur, inter Christianos non reperiri aptos ad illa officia administranda, aut saltem non tam aptos, quàm sunt infideles. ubi indecentiam totam videtur reducere ad hoc, quòd iudicio, & auctoritate Principis Christiani eligantur infideles ad hæc officia; quæ ratio non procedit, quando iam infidelis inuenitur iure suo possidere officium, & solum agitur de auferendo ab eo id, quod iam aliunde, & non ex commissione Principis Christiani legitime habebat. Clariùs loquitur Hurtado disp. 78. §. 17. ubi de infidelibus subditis Principi Christiano, sic ait: Non possunt habere Christiana municipia: vassallos autem non video, cur non possint. Itaque si Regi Hispano subdantur Pagani Principes, permittens predicationem fidei, tamen si plurimi in eorum terris conuertantur ad fidem, non possunt ipsi Principatu priuari, quod infideles persistant: licet non possint habere Christiana municipia. In quibus verbis displicet illa vniuersalitas circa vassallos habendos, oportebat enim dicere, posse ab illis retineri potestatem antiquam circa vassallos, licet non possint denuò potestatem nouam circa novos vassallos à Principe Christiano accipere: hoc enim iam esset præfici à Principe Christiano, & eligi ad officium, & iurisdictionem supra subditos fideles.

159 Ceterum loquendo de retentione iurisdictionis, & potestatis legitimæ antiquæ, non video prohibitionem factam, saltem dum subditos circa negotium religionis non turbant. Nam sanctiones, & leges suprà adductæ videntur solum loqui de electione denuò faciendâ, quâ à Principe Christiano eligantur ad ea munera, & præficiantur infidelibus, ita loquitur Innocentius III. in dictæ cap. cum sit nimis de Iudæis: Prohibentes, inquit, ne Iudæi publicis officiis præferantur, & intra: si quis autem eis officium tale commiserit, per Prouinciale Concilium compescatur. Officialis verò huiusmodi: nempe sic electo; tandiu Christianorum communitio in commerciis, & aliis denegetur, donec in usus pauperum, &c. & officium cum pudore dimittat, quod irreuerenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad Paganos. Eodem modo loquitur Concilium Toletanum tertio relatum in dicto cap. nulla distinct. 54. nulla inquit, officia publica Iudæis iniungantur, per quæ eis occasio tribuatur Christianis panam inferre. Et Concilium Toletanum 4. relatum in dicto cap. Constituit 17. quæst. 4. constituit, inquit, sanctum Concilium, ut Iudæi, aut hi, qui ex Iudæis sunt, officia publica nullatenus appetant, quia sub hac occasione Christianis iniuriam faciunt. Denique eodem modo loquitur Concilium Matifconense primum dicto cap. 13. his verbis. Nec Iudæi Christianis populis indices deputentur, aut telonearij esse permittantur per quod illis (quod Deus auertat) Christiani videantur esse subiecti: Ex quibus omnibus constat, curam potissimum Ecclesiæ fuisse, ne officia hæc Iudæis vel Paganis committerentur. Quamuis enim potestas sit in Ecclesiâ priuandi etiam eos muneribus, & potestate antiqua aliunde quàm à Principibus Christianis habita, quando iam sunt subditi Principi Christiano; potuit tamen hoc prudentiæ Principum relinqui, qui iuxta circumstantias præsen-

præfentes iudicabunt, an id necesse sit, vel expedit: scilicet namque continget, ut non expedit, ne reductio Prouinciæ ad fidem impediatur, si Princeps Paganus timeat se loco, & Principatu amouendum, si ipse in infidelitate maneat. Fa-teor, in Iudeis maiorem quandam turpitudinem inueniri, si infideles ad fidem conuersi manerent adhuc sub potestate Principis Iudæi, sub quo antea essent. Sed hic casus rarissimus esset, nec vnam contigisse scio, nec oportuit pro eo legem positivam fieri: quia si locus ille sub potestatem Principis Christiani vnquam veniret, non posset moraliter fieri, ut sine religionis iniuria potestas illa Iudæi supra Christum permanere posset: quare ipsa naturalis legis, seu religionis obligatio sufficeret, ut Princeps Christianus fidelibus subditis provideat, meliori quo possit modo, eos à potestate Principis Iudæi eximendo.

160

Quid dicendum sit, si mortuo Principe fidei cui subditi fideles suberant, succedat iure eos sanguineus infidelis.

Hinc tamen dubitari potest secundò quid dicendum sit, si mortuo Principe fidei, cui subditi fideles suberant, succedat iure suo, & legitima successione consanguineus infidelis: an hæc etiam noua Principatus, & potestatis occupatio prohibita sit prædictis sanctionibus Ecclesiasticis P. Suarez in defensione fidei lib. 3. cap. 4. n. 6. & 7. dicit: si contingeret, plebem fidelem inuoluntariè subiecti denno Principi infideli in isto titulo, ut v. gratia, si Rex Gentilis iusto bello ciuitatem Christianam occuparet, tunc eorum dominium acquireret: nam hoc etiam est, de iure gentium à naturali deriuatum, quod fides non tollit, nec Ecclesia, per se loquendo, impedit, quando Princeps infidelis Ethnicus est, & ipsi Ecclesia non subditi. Idemque esset, si contingeret, Regem infidelem legitimo iure successione Christianum populum Christianum Principi antea subiectum obtinere; quia tunc etiam fides subditorum non impedit acquisitionem domini: nec pendet ex illius populi voluntate, sed necessario venit ex aliqua priori, & iusta institutione. Hæc autem intelligenda per se sunt, id est, præcauendo scandala, & pericula fidelium, quæ sequi etiam possunt ex subiectione fidelium ad antiquos Principes infideles: ideoque in utroque casu, si talia incommoda probabiliter timerentur, & vitari non possent, nisi vel non ferendo, vel non acceptando talem Principem, fieri posset, & deberet, quia ius, & potestas ad id faciendum Ecclesia non deest. Hæc Suarez, cui subscribit Hurtado dicta disp. 77. §. 18. vbi sic ait. Censeo non posse Ethnicum Principem, eo Principatu priuari, si iusto titulo antiquo aut nouo in illum intrat, v. g. iure hereditario, aut iusto bello, est enim eadem ratio de hoc iure, ac de iure possessionis: quia sine iusta causa nullus potest spoliari iure suo: at non est illa iusta causa comparatione hominum, qui non sunt subditi temporales supremi Principis, nec infidelitas illis permessa est ad punitionem, nec Ecclesia habet iurisdictionem spirituales, nisi in baptizatos: si verò sit probabile periculum despicienda fidei, tunc poterit Princeps contumax priuari regno: at electione non licet dare Principatum infideli, quod rectè probat ratio S. Thome.

161

Quid dicendum de eo infideli, qui succedit iure suo in Principatu subdito Principi supremo Christiano.

Hi duo auctores solim videntur loquuti de Principe infideli, non subdito Principi Christiano, nempe de illo, qui non subditur mediata, vel immediata potestate Ecclesiæ: quare difficultas esse potest de eo infideli, qui succedit iure suo in Principatu subdito Principi supremo Christiano. De quo videtur sanè mihi eadem esse ra-

tio, nec hunc comprehendere sub præfata prohibitione. Nec enim eligitur, vel assumitur à Christianis, sed succedit iure, quod iam aliunde habebat datum sibi lege, vel institutione antiqua. Pater tamen, & deberet priuari iure successione si eo admissio timeretur præiudicium fidei, vel subditorum fidelium. Aliud verò esset, si non iure anteriori succederet, sed ex institutione moderna Principis antecessoris, qui cum heredem suum nominaret in hoc Principatu: tunc enim locum haberet prædicta Ecclesiæ prohibitio, nec admitti deberet ad hereditariam successionem; nam sicut in Prouincia illa, nec ipse supremus Princeps, nec alij inferiores, & subditi, possunt eligere infidelem, cui potestas, & iurisdictionem conferant, ita nec vilius potest, testamento etiam, vel per ultimam voluntatem eiusmodi potestatem, aut iurisdictionem infideli conferre: quare defunctus non potuit intra illam Prouinciā heredem in tali munere nominare infidelem, aut ius successionis hereditariæ ei tribuere.

Tertiò circa hanc ipsam prohibitionem dubitari potest, an ita sit vniuersalis, ut in nullo casu liceat Pagano potestatem, & iurisdictionem in Prouincia Christiana conferre. Respondet, loquendo de prohibitione prædicta iuris positiuæ, de qua nunc est sermo, idem dicendum esse de illa, ac de legibus aliis positiuis, quæ per se loquendo vniuersaliter obligant, sed semper intelligitur exceptus casus necessitatis proportionatæ, iuxta maiorem, vel minorem rei posituæ dignitatem. Quare in hac materia Hurtado vbi sup. §. 18. duos casus excipit, in quibus necessitas excusaret ab hac lege. Primus est, si communis aliqua fidelium libera impeteretur à Principe infideli, à quo cogendi essent ad fidem relinquendam: tunc enim ob vitandum hoc periculum, si remedium aliud non esset, possent se dedere Principi alteri infideli, penes quem sperarent non esse se religionis causa turbandos. In quo non videtur esse difficultas, quia cum eo casu vitari non posset potestas, & iurisdictione alius infidelis supra fideles, præferendus esset ille, cui cum minori fidei detrimento subderetur: nec tunc ipsi infidelem assumerent ad Principatum, sed ex duobus, quorum alteri necessario subdi debent, eligunt minus malum, cui subdantur.

Secundus casus est, si tyrannus fidelis vellet eos opprimere, essetque periculum immunitatis in illos exercenda, quo casu dicit, posse se licite dedere Principi Pagano eis securitatem præstanti de conseruanda in eis fide Christiana, si non esset periculum ab ea deficiendi. Addit tamen, si tyrannus fidelis non sit eis graue illaturus damnum, non posse eligere infidelem, quia minus malum est per vim subiaci alicui Principi Catholico, quam sponte subdi Pagano, apud quem minus tutam habebunt suam fidem. Ego puto, hanc casum esse Metaphysicum, & non moralem: vix enim, aut ne vix quidem fieri potest, quod non sint grauiora, & diuturniora mala, quæ ex imperio Principis infidelis timere prudenter subditi possunt sibi, & suis posteris, quam quæ ex toleratione Principis fidelis, cuius saltem filij mitiores ingenij erunt, & ad minus religio in ditione illa salua permanebit, cuius iactura reliqua omnia fortunarum, & tranquillitatis damna proponenda sunt.

Huc vsque dictum est de potestate dominorum in seruos, & Principum, seu superiorum in subditos.

Ecclesia prohibet ne Christiani sint famuli Iudeorum. Ne femina Christiana sint nutrices filiorum Iudeorum. An ea prohibito extendatur ad omnes infideles.

165

Subditos. Restat alia duplex potestas, nempe domini, seu heri in famulos, & parentum in filios, de quibus nunc breuiter dicendum est. Et quod attinet ad famulos, Ecclesia prohibuit, ne Christiani sint famuli Iudeorum, vt habetur in cap. *Ad hac*, de Iudeis, vbi etiam additur, ne femina Christiana sint nutrices filiorum Iudeorum, quod videtur esse quoddam genus obsequij, & famularus. Circa quam prohibitionem plura dubitari possunt. Primum an ea prohibitio extendatur ad omnes infideles, an solum ad Iudeos, de quibus solis ibi sermo est.

Negat P. Thomas Sanchez lib. 2. in decal. cap. 31. num. 25. & Hurtado disp. 76. §. 40. quia de solis Iudeis ibi fit mentio, & odia restringenda sunt, & in Iudeis est ratio specialis propter subiectionem, quam debent potius sustinere erga Christianos, quam dominatum exercere, & hoc in penam Deicidij patriti, & quia maior est eorum obstinatio, difficilius conuertuntur, & ingeniosius subuertunt fideles sibi familiares. Ceterum P. Suarez in presenti dicta disp. 18. sect. 6. num. 10 putat, extendi ad Mahometanos, seu Saracenos, non tamen ad Gentiles, quia nimirum plures alia prohibitiones circa Iudeos factae extendi solent in iure ad Saracenos, vt constat ex cap. *Ad hac* cap. cum sit nim. cap. in nonnullis, & cap. ultimo de Iudeis, & ex lege vltima, §. vlt. Cod. de Episc. & Cleric. Verum P. Sanchez reuertitur hoc argumentum, quia quoties iura voluerunt, legem extendi etiam ad Saracenos, id explicuerunt, vt constat ex dictis iuribus; ergo vbi id non explicuerunt, non est praesumenda extensio. Addere possumus, quod in dicta lege vltima §. vltimo adducta a Suario extensio non solum fit ad Saracenos, sed etiam ad omnes Paganos; licet etiam in dicto cap. cum sit nimis: si ergo ex istis iuribus desumitur argumentum, non deberet extensio in casu nostro heri ad solos Mahometanos, sed etiam ad omnes Paganos. Aliunde tamen sententia Suarii mihi probatur, nempe ex cap. *Iudei* §. de Iudeis, vbi de Iudeis, & Saracenis sermo est, & de vtriusque subditur: *excommunicentur autem, qui cum eis praesumpserint habitare*. Vnde colligitur prohibitum esse ad minus famularum, qui cohabitationem secum afficit: de famulatu autem extra domum, statim dicemus.

166

Secundò ergo circa hoc ipsum dubitatur, an prohibeatur famularus solum intra domum, an etiam extra domum infidelis. Aliqui, quos refert Sanchez, vbi supra num. 20. de famulatu solum intra domum id intelligunt, quibus videtur fauere Coninch vbi supra num. 171. & clarus Castro Palao dicta disp. 2. punct. 9. num. 15. Alij tamen melius omnem proprium famularum interdici dicunt, quia etiam famulus extra domum domini habet, adhuc proprie famulus illius est. Ita alijs relatis Sanchez loco citato Hurtado disputat. 76. sect. 2. §. 43. in fine. Falsò enim supponit Castro Palao, non esse proprie famulum, qui non est in eadem domo, cum passim reperiantur multi, qui vel ob angustias proprii palatii, vel alias ob causas extra domum habentur, & non minus famulantur, & assistunt, quam si domi degerent. Dixi tamen, omnem proprium famularum interdici: quia non ita dicendum de colonis, & operariis, qui non sunt proprii famuli, & quos communiter Doctores colligunt non comprehendi in hac prohibitionem, ex cap. *multorum*, de Iudeis. Videatur Coninch Card. de Ling. de Virtute Fidei diuina.

num. 171. Castro Palao dicto num. 15. Hurtado vbi supra §. 38. alij, quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra num. 21. qui tamen magnam vim facit in eo, quod Iudeus non sit praefens: scilicet si esset praefens, hoc est si ferè semper operi assisteret, non verò si aliquando ad perspicuenda aedificia, vel agriculturam, pro quibus Christiani locant operas suas, illuc adeat. Ego magis confiderandum puto in ordine ad hanc prohibitionem, an sit vere famulus, an solum operarius. Nam faber, fissor, & alij opifices qui suas locant operas, non sunt proprie famuli conductoris, cui laborant, etiam si in eius praedio, vel domo laborant, nec pendunt ab eius voluntate, sicut famuli à voluntate domini, sed remanent sui iuris, sicut & medicus, qui operam suam locat infirmo: quare non inuenitur ibi subiectio, quam leges, & canones nolunt habere Christianos versus Iudeos: semper tamen familiaritas vitanda est.

De feminis Christianis nutriendis filios Iudeorum est peculiaris difficultas, eo quod in dicto cap. *Ad hac*, de Iudeis, vbi id prohibetur, additum sit, *in eorum domibus*. Vnde multi colligunt, non prohiberi, quòd extra domum parentum feminae Christianae in propriis domibus eorum filios nutrant. Sed tamen alij non pauci, quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra num. 19. hoc etiam prohiberi dicunt, propter vitandam familiaritatem nimiam, quae ea occasione contrahitur. Si tamen extra domum ita id munus obiri posset, vt vitaretur omnino familiaritas cum Iudeo, dicunt non prohiberi. Ego iuxta supradicta puto, tunc id prohiberi, quando nutrix videbitur famulari Iudeo: quòd quidem proprie contingit, quando est in domo ipsius, tunc enim censetur esse in numero famularum. Quando verò est extra domum parentum, magis censetur locare suas operas, quoad illum actum, cum adhuc remaneat in propria domo, & sui iuris, & ideo fortasse addita fuerunt verba illa, *in eorum domibus*. Si autem aliquando etiam extra domum manens censetur assumpta in famulam, & solum propter angustiam loci, vel aliam ob causam haberetur in domo separata, tunc iam prohiberetur ex vi prohibitionis generalis famulandi Iudeis, qui tamen casus rarus erit.

167

De nutriendis Christianis, peculiaris difficultas.

De potestate Patris infidelis in filios fideles, doctores dicunt perdi eo ipso, quòd filius baptizetur. Quod Suarez dicta sect. 5. num. 15. & Castro Palao dicto puncto 8. num. 5. dicunt haberi in c. *Maiores* de baptismo, in quo tamen capite, nec verbum est directè, vel indirectè ad hoc spectans. Addit Suarez, idem haberi in Concilio Toletanis à se supra adductis: attulerat autem num. 13. Concilium Toletanum 3. & 4. sed in 3. Concilio nihil de hoc dictum fuit, sed solum in 4. c. 59. relato in c. *Iudeorum filios*. 28. q. 1. his verbis: *Iudeorum filios, vel filias, ne parentum ultra inuoluantur erroribus, ad eorum consortio separari decernimus*, quae verba intelliguntur de filiis baptizatis, non de non baptizatis, vt notauit glossa ibi verb. *Iudeorum*, & verb. *proficiant*: inde inferens, per baptismum solui ius patriae potestatis, & notans non tolli per hoc ius successionis in hereditate paterna, vt colligitur ex cap. *Iudei*, §. de Iudeis, & Saracenis. An verò parum possint inuitis parentibus baptizari, saltem quando parentes infideles subduntur Principi,

168

Quid dicendum de potestate Patris infidelis in filios fideles.

Y y vel

